

MIDDLE EAST JOURNAL OF REFUGEE STUDIES

Cilt/Volume: 7 • Sayı/Number: 2 • Güz/Autumn 2022

ISSN: 2149-4398 • eISSN: 2458-8962

Middle East Journal of Refugee Studies uluslararası ve hakemli bir dergidir.

Yayımlanan makalelerin sorumluluğu yazarına / yazarlarına aittir.

Middle East Journal of Refugee Studies is the official peer-reviewed, international journal of the International Refugee Rights Association. Authors bear responsibility for the content of their published articles.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği Adına

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

/Owner and Chief Executive Officer

Av. Abdullah Resul Demir

Genel Yayın Yönetmeni/Executive Editor

Süleyman Kurt

Baş Editor/Editor-in-Chief

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Kucur

Editörler/Editors

Fatma Kurt

Kübra Demirtaş

Mehmet Talha Güvençer

Selin Buğa

Danışma/Hakem Kurulu/Editorial Advisory Board

Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel (Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Esin Küntay (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Koçak (İstanbul Üniversitesi/Cerrahpaşa)

Doç. Dr. Osman Akgül (İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Otrar (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Yusuf Alpaydın (Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Fatih Aysan (Marmara Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Kucur (İstanbul Üniversitesi/Cerrahpaşa)

Dr. Öğr. Üyesi Şevket Ercan Kızılay (Düzce Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Bolat (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Redaktör/Galley Proof

Özge Kelebek
Selin Bahçalı

Tasarım ve Uygulama/Graphic Design

Bilimon Medya ve İletişim A.Ş.

Yayın Türü/Type of Publication

Uluslararası Süreli Yayın/International Periodical

Yayın Dili/Language of Publication

Türkçe ve İngilizce/Turkish and English

Yayın Periyodu/Publishing Period

Altı ayda bir Haziran ve Aralık aylarında yayımlanır/Biannual (June&December)

Baskı ve Cilt/Press

Peak Ajans

Adres: Fulya Mah. Prof.Dr. Bülent TARCAN Cad. No:14 D:6 Şişli/İstanbul

İletişim/Correspondence

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

Ali Kuşçu Mah. Büyük Karaman Cad. Taylasan Sok. Toprak Apt. K: 1 Fatih İstanbul

Telefon: +90 (212) 531-2025 **Web:** <http://mejrs.com/> **Elektronik posta:** admin@mejrs.com

Editörden

İlk sayısını Haziran 2016 ‘da yayınlamış olduğumuz dergimiz, o günden bugüne göç ve göçe dair olan meseleler etrafında hem akademik düzlemde hem sahada okunabilir bir fayda sağlamak için yolculuğunu sürdürmektedir. Ancak hepimizin de bildiği gibi marifet iltifata tabidir. Dolayısı ile bu yolculuğumuzu, yürüyüşümüzü sürdürebilmek açısından sizlerin katkısı, eleştirisi ve iltifatı bizler için her zaman temel motivasyon kaynağı olmuştur ve olmaya devam edecektir. Biz de bu noktada bu yolculuğumuzun bugüne ulaşmasında bize katkı sağlayan herkese yürekten teşekkürü bir borç biliriz.

Bugün gelmiş olduğumuz noktada göç ve göçe dair meseleler artık hem ülkemizin hem de dünyanın en önemli konularından birisi olarak önümüzde durmaktadır. Bununla birlikte tabii ki göçün sebep ve sonuçları gittikçe de daha büyük oranda günlük yaşamımızın, siyasetin ve akademinin gündemine gelmekte ve önümüzde duran sorunlara yönelik çözüm arayışları da buna paralel olarak her geçen gün dahada artmaktadır. Biz de bu noktada bundan sonraki yolculuğumuza devam ederken, dergimizin Haziran 2023 sayısı itibariyle, göç ve göçe dair değişen meseleleri daha sistematik halde inceleyerek literatüre derinleşmiş katkılar sunmayı hedeflemekteyiz. Hedefimizi gerçekleştirmemize yardımcı olacak olan önümüzdeki sayılara ait konu başlıklarını bu sayımızda heyecan ve mutlulukla sizlerle paylaşıyoruz. Elbette ki sayılarımız sadece bu dosya konularından oluşmayacak ve bu noktada bizimle farklı çalışmalarını paylaşmak isteyen araştırmacılarımızın da bizlerle olmalarını umut ederken, biz de destekçileri olmaya devam edeceğiz.

Yeni dönemimizde daha güçlü ve gür bir ses çıkarmak amacıyla sizi dergimize katkı vermeye ve bizimle yoldaş olmaya çağırırmaktayız. Elbette akademik kaygılar ve makale endüstrisinin bize dayattığı olumsuz şartların farkındayız. Ancak şikâyet ettiğimiz şeye tabii olmak yerine elimizi taşın altına koyup bir alternatif üretme çabamızın da sizlerin nezdinde karşılık bulacağından eminiz. Bu düşüncelerle yeni sayımızı sizlerin beğenisine sunuyoruz.

Selamlar

İçindekiler / Table of Contents

MAKALELER / ARTICLES

SURİYELİLERE YÖNELİK ÇALIŞAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ÜZERİNE BİR SOSYAL AĞ ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ/ A SOCIAL NETWORK ANALYSIS ON NON-GOVERMENTAL ORGANIZATIONS WORKING FOR SYRIANS: THE CASE OF ISTANBUL.....05

Enver MENGÜ

TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BARIŞ İNŞASINDAKİ KATKILARI:MORO BARIŞ SÜRECİ ÖRNEĞİ/ TURKISH NGO PEACEBUILDING CONTRIBUTIONS:THE CASE OF MORO PEACE.....31

Ahmet Emin DAĞ

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL İÇERME FAALİYETLERİNİN GÖÇMENLERİN TOPLUMSAL UYUMUNA ETKİSİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ/THE EFFECT OF SOCIAL INCLUSION ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENTS ON THE SOCIAL INTEGRATION OF MIGRANTS: THE CASE OF ISTANBUL.....51

Nihal Batuk

Yusuf Adıgüzel

Yazarlara Notlar / Instructions for Authors.....80

Gelecek Sayılar / Future Issues.....88

SURİYELİLERE YÖNELİK ÇALIŞAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ÜZERİNE BİR SOSYAL AĞ ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ ¹

Enver MENGÜ ²

Özet

2011 yılında çıkan iç savaşa müteakiben Suriye'den Türkiye'ye doğru gerçekleşen kitlesel göç hareketinde 10. yıl geride kaldı. Bu 10 yılı aşan süreçte dönemsel olarak bazı aktörler değişim gösterse de sürecin başından beri Türkiye'de sivil toplum kuruluşları aktif rolünü sürdürmüştür. İnsani yardımdan eğitime, hukuktan medyaya, sağlıktan sosyal hizmetlere kadar birçok alanda yaptıkları faaliyetlerle sivil toplum kuruluşları, Suriyelilerin maruz kaldıkları hızlı toplumsal değişimin yıkıcı etkilerini azaltmaya çalışmışlardır. Bu noktada birden fazla alanda çoklu hizmetler yürütme mecburiyeti sivil toplum kuruluşları arasında zımnî bir birliktelik ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu araştırma kapsamında da söz konusu koordinasyon ve işbirlikleri üzerinden sivil toplum kuruluşları arasında gelişen birliktelikler sosyal ağ analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Geçtiğimiz 10 yıla dönük olarak İstanbul'da Suriyelilere yönelik çalışan sivil toplum kuruluşları üzerine yapılan araştırma, toplamda 75 tane sivil toplum kuruluşuyla gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak anketin tercih edildiği araştırmada, elde edilen verilerden Gephi programı kullanılarak sosyal ağ haritaları çıkarılmıştır. Buna göre de uluslararası sosyal ağ haritasına göre Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNCHR)'nin, ulusal sosyal ağ haritasına göre Türkiye'deki ve İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)'nin ağ merkezleri oluşturduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivil toplum, STK, Suriyeliler, Göç, Sosyal Ağ

1 Bu makale "Suriyeli Göçü Bağlamında Sosyal Hizmetlerin Sivil Örgütlenmesi ve İşleyişi: İstanbul'daki Gönüllü Kuruluşlar Üzerine Bir Karma Yöntem Araştırması" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

2 Enver MENGÜ, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi, envermen-gu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6871-688X

A SOCIAL NETWORK ANALYSIS ON NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS WORKING FOR SYRIANS: THE CASE OF ISTANBUL ³

Enver MENGÜ ⁴

Abstract

It has been 10 years since migration from Syria to Turkey as a consequence of the civil war in 2011. Although organizations changed during this 10-year migration management process, non-governmental organizations were significant in Turkey since the beginning of the process. Non-governmental organizations with their activities which are from humane aid to education, law to media, health to social services, tried to reduce the destructive effects of social changes that Syrians are exposed to. Moreover, obligations which are supposed to combine multiple services in multiple domains, revealed the need for an implied association between non-governmental organizations. Within this research, the cooperation between non-governmental organizations through coordination and collaboration has been discussed with the social network analysis method. For the past 10 years, the research on non-governmental organizations working for Syrians in Istanbul was achieved with 75 organizations. In the research, survey was preferred as a data collection tool, social network maps were created from the data obtained by using the Gephi program. According to the international social network map, the United Nations High Commissioner for Refugees (UNCHR) and according to the national social network map, Turkish Red Crescent and IHH Humanitarian Relief Foundation have established network centers.

Keywords: Civil society, NGO, Syrians, Migration, Social Network

³ This article was produced from the doctoral thesis named “Civil Organization and Functioning of Social Services in the Context of Syrian Migration: A Mixed Method research on Voluntary Organizations in Istanbul”

⁴ Enver MENGÜ, Istanbul University-Cerrahpaşa, Graduate Education Institute PhD Student, envermengu@gmail.com, ORCID: [0000-0001-6871-688X](https://orcid.org/0000-0001-6871-688X)

GİRİŞ

1980 sonrası dönem, bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmelerin küresel düzeyde sosyal yapıya olan etkisinin görünür olduğu özgün bir tarihsel dönemdir. Akademik çalışmalarda kurulan birçok cümlelerin de dayandırıldığı bu küresel etki, sosyal yapı okumalarında anlamlı bir kilometre taşına işaret etmektedir. Söz gelimi bilgi toplumu veya postmodern toplum tanımlamaları esasında kuşatıcı devlet karşısında küresel bilgi ağıyla bir araya gelmeye başlayan vatandaşları öne çıkaran yeni sosyal yapı anlamına karşılık gelmektedir (Çaha, 2016: 86). Ayrıca söz konusu bilgi ağları, uzak ülkelerdeki refah durumunun genç nüfus arasında duyulmasına ve artan ulaşım imkanlarıyla da insan hareketlerinin hız kazanmasına olanak tanımıştır (Erder, 2017: 126). “Doğup büyüdüğü vatani” bırakma düşüncesi ise bu bağlamda yeni sosyal yapının insanları için anlamlı bir karşılık bulmamaktadır. Çünkü artık her geçen gün ufkunu genişleten insanlar küresel değerlere erişebilmekte ve bugün artık ulusun da sınırlarının dışına çıkabilmektedir. Günümüzde artık kişinin grupsal, ulusal ve küresel vatandaşlıklarından bahsedilebilmektedir (Çaha, 2016: 87).

Benzer dönemsal makro etkinin sivil toplum kuruluşları için de söz konusu olduğu görülmektedir. Nitekim sosyal politika geliştirme konusunda sivil toplum kuruluşlarının rolü, küreselleşme sürecinin genişlemesiyle birlikte büyümeye devam etmektedir. Yeni dönemde devlet-STK-özel sektör ortaklığı artmış ve refah sisteminde sivil toplum kuruluşlarının etki alanı genişlemiştir (Akatay ve Harman, 2017: 96). Bu anlamda refah devleti anlayışından refah çoğulculuğu anlayışına geçişle birlikte devletin refahı tamamlayıcı kurumlar olarak sivil toplum kuruluşlarını harekete geçirdiği yeni modele “refah karması” (Özdemir, 2007: 375) tanımlaması yapılmaktadır. Diğer taraftan refah karması yaklaşımıyla STK’ların devletin yerine ikame edildiği savıyla söz konusu değişimin olumsuz olarak okunduğu da görülmektedir (Sarıpek, 2017: 82-83). Bu durumu Buğra, hak temelli sosyal politikadan hayırseverlik temelli sosyal politikaya geçiş şeklinde ifade etmektedir. Hayırseverlik temelli yaklaşım, yoksulun ücret karşılığı çalışarak topluma dahil olması gerektiğini savunur ve ihtiyacın ortaya çıkması durumunda ise kamu kaynaklarını kullanmak yerine hayırseverlik üzerinden çözmeye çalışır. Hak temelli yaklaşım ise meseleyi sosyal veya insani bir mesele olarak görmek yerine politik bir sorun olarak görür ve toplumun bir ferdi olarak toplumsal yaşama katılması hususunda sahip olduğu hakları bulunduğunu ifade eder ve bu hakları karşılama da siyasi aktörlerin sorumluluklarına gönderme yapar (Buğra, 2013: 12-13). Hak temelli yaklaşımda sosyal yardım hukuki sorumluluk çerçevesinde ele alınmakta ve sosyal yardım almanın ihtiyaç sahibi kimselerin hakları olduğu ifade edilmektedir. Ancak sivil top-

lumun gönüllü sorumluluk çerçevesinde yapmakta olduğu yardımların kesilmesi durumunda hukuki bir bağlayıcılığı bulunmadığı için ihtiyaç sahibine yönelik bir belirsizlik ortaya çıkmaktadır (Atatanır, 2019: 168). Bu noktada devletin bu hakları hayata geçirme sorumluluğu bulunmaktadır. Ancak her zaman hukuki açıdan güvence altına alınmadığı görülmektedir (Ife, 2008: 32). Hatta söz konusu yapısal değişimin sosyal hizmetlerin tarihinde bir “geri dönüş” bile içerdiği ileri sürülmektedir (Taşgım ve Özel, 2011: 176).

Sivil toplumun literatürde aktarılan önemi ve büyüyen rolü esasında 2011 yılında Suriye’de çıkan iç savaşın ardından Türkiye’ye doğru yönelen Suriyeli göçü dalgasında somut olarak su yüzüne çıkmıştır. Nitekim Batılı ülkelerin destek yerine söylem ürettiği (Erdoğan, 2018: 10), mülteci statüsüne sahip olmadıkları için de uluslararası kuruluşların uzun süre müdahil olmadığı (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016: 73) Suriyeli göçü sürecinde, Türkiye yönetimi büyük ölçüde AFAD ve Kızılay öncülüğünde STK’lardan aldığı destekle bu insani krizi sırtlanmış oldu (Erdoğan, 2018: 7). Ancak kitlesel göç hareketlerinin günümüzde kazandığı yeni dinamikler bize göstermektedir ki artık mevcut kural ve kurumlarla bu göç hareketliliğinin yönetilmesi mümkün değildir (Erder, 2017: 127). Buradan yaklaşımla söylenebilir ki gerek niceliksel büyüklüğü gerekse de ihtiyaçlar bağlamında niteliksel çeşitliliği bu düzeyde büyük bir göç dalgası için sivil kuruluşların ciddi güç birlikteliklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Güç birlikteliği kurması beklenen sivil toplum kuruluşlarının da tıpkı hükümetler gibi Suriyeli meselesinde sahadan gelecek ampirik verilere şiddetle ihtiyaç duyduğuna dikkat çekilmektedir (Sirin ve Aber, 2018: 2). Bu araştırma kapsamında edindikleri güçlü rol doğrultusunda sivil kuruluşların ne düzeyde koordinasyon ve işbirliği geliştirdikleri, bu koordinasyon ve işbirliklerinde dikkat çeken noktaların neler olduğu, bu bağlamda hangi kuruluşların öne çıktığı sahadan veriler ışığında ortaya konulacaktır.

Yine Yeniden Sivil Toplum

Sivil toplum kavramının Türkiye gündemine girme sürecinin biri iktisadi ve dışsal, diğeri fikri ve içsel olmak üzere iki temel dayanağı bulunmaktadır. İlk olarak ülkede kullanılan devletçi ve planlı ekonomi politikasından uluslararası değişim dalgasıyla birlikte özel sektör ağırlıklı ve piyasa ekonomisine geçildi. Bu da merkezîyetçi siyasal yapıyı ciddi anlamda dönüştürdü ve dolaylı olarak sivil toplumu yeni yapının aktörü haline getirdi (Çaha, 2016: 74-75). İkinci olarak sivil toplum, devletin müdahale alanının dışında yer aldığı için bireylerin kendi başlarında yönlendirici güç olmaları anlamıyla sosyalizmin projesi göründü ve ülkedeki bir grup aydın tarafından önemli bir zemin olarak öne çıkarıldı (Acar-Savran, 2013: 18-19). Böylelikle sivil toplum ülke gündeminde ilk defa görünür olmaya başladı. Sivil toplumu dönemsel olarak Türkiye gündeminde üst sıralara taşıyan iki gelişme olmuştur. İlki 1996 yılında Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınma dizisi içinde İstanbul’da düzenlediği Habitat Konferansı (Gümüş, 2008: 13-14), ikincisi ise sivil toplumun varlığı

veya etkinliği üzerine birçok tartışmanın yürütüldüğü Türkiye'nin Avrupa Birliğine girme sürecidir (Aktay, 2008: 57). Bu iki dönemde sivil toplum üzerine hızla yükselen ilginin daha sonrasında nispeten azaldığı yapılan organizasyon ve yayınlardan da anlaşılmaktadır.

Sivil toplumun tanımı onu ele alan yazarların yaklaşımlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bazı yaklaşımlarda ortaklık olarak ifade edilen sivil toplum, bazı yaklaşımlarda askeri olmama hali olarak, bazı yaklaşımlarda kültür ve medeniyet olarak, bazı yaklaşımlarda ise burjuva toplumu olarak ifade edilmektedir (Mardin, 2020). Genel kanı ise insanların gönüllü olarak bir araya gelip toplumsal yapıda değişim oluşturma çabasına işaret etmektedir (Akatay ve Harman, 2017: 1-2). Benzer şekilde sivil toplum organizasyonları için kullanılan kavramsallaştırmalarda da ciddi değişkenlik dikkat çekmektedir. Bu anlamda hayır sektörü (Sellümi, 2016: 48), kar amacı gütmeyen kuruluş (Özdemir, 2004: 133-134), gönüllü kuruluş (Öner, 2004: 6), üçüncü sektör (Sellümi, 2016: 73) gibi çeşitli kavramsal kullanım tercihleri öne çıkmaktadır. Sivil toplum yapılarına yönelik farklı tanımlamaların esasında sivil yapılanmalarının temel amaç ve faaliyet alanlarındaki farklılıklara dayandığı ifade edilmektedir (Şenkal, 2003: 101). Yine genel kullanım Batıdaki hükümet dışı kuruluşlar (NGO) şeklindeki genel çatının bir muadili olarak görünen sivil toplum kuruluşu (STK) yönündedir. Ancak STK kavramsallaştırması da sivil toplumu, kuruluş olmakla sınırlandırdığı gerekçesiyle büyük bir kabul içermemektedir (Aslan, 2010: 279). Ayrıca sivil toplum kuruluşu kavramıyla, devlet dışında olma durumu esas alınarak birbirinden yapısal farklılıkları bulunan büyük ve heterojen bir yapı ortak bir şemsiye altına alınmaktadır. Nitekim Türkiye'de örgütlenme biçiminde üyeliğin zorunlu olduğu odalar ve sendikalar, iktidar olana kadar da siyasi partiler sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Ancak kavramsal kargaşalar bu çalışmanın sınırlarının dışına çıkmaktadır ve bu çalışmada yaygın kullanım olan sivil toplum kuruluşu tercih edilmiştir.

Türkiye'de meslek odası, baro, sendika ve konfederasyon gibi farklı unsurları olmakla birlikte sivil toplum teşkilatlanmasının ağırlığını dernek ve vakıflar teşkil etmektedir. Halihazırda 116.134 tane aktif faaliyet sürdüren dernek (İçişleri Bakanlığı, 2022) ve 6.341 tane aktif faaliyet sürdüren vakıf (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2022) bulunmaktadır. Dernek ile vakıf arasındaki temel ayrım ise üyelikte yatmaktadır. Dernekler üyeleriyle var olurlar ve bu üyelerin hakları Medeni Kanun tarafından düzenlenmiştir. Vakıflar ise gerçek veya tüzel kişilerin mal veya haklarını belirli bir amaca matuf kılmasıyla teşekkül etmektedir (Akatay ve Harman, 2017: 68-69). Türkiye'de derneklerin ve vakıfların ağırlığını oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarını coğrafi alana göre üç ölçekte sınıflandırmak mümkündür (Tuncel, 2011: 81-84). İlk ve küçük düzeyli olarak hemşehri dernekleri gibi faaliyeti belirli bir coğrafi sınıra dayanan yerel ölçekli sivil toplum kuruluşları gelmektedir. İkinci ve orta düzeyli olarak kuruluş amacına göre doğal çevreyi koruma, politik etki oluşturma veya mesleki dayanışma

sağlama gibi ülke çapında faaliyet gösteren ulusal ölçekli sivil toplum kuruluşları yer almaktadır. Üçüncü ve büyük düzeyli olarak genişleyen iletişim kanallarını etkin kullanarak sosyal, politik veya ekonomik faaliyetlerini sınır ötesine taşıyan uluslararası ölçekli sivil toplum kuruluşları gelmektedir. İlk olarak II. Dünya Savaşından sonra, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi ulus üstü yapılanmaların uluslararası zeminde konuşulur hale getirdiği sivil toplum (Çaha, 2016: 79) küreselleşme ve ve dahi teknolojik gelişme imkanlarının yardımıyla her geçen gün etkisini artırmaktadır. Diğer taraftan sorunların uluslararasılaşması nedeniyle sayıları artan ve ulus devlet modelinin aşınmasında araçsal bir işlevi bulunan (Emre, 2008: 90-91) uluslararası sivil toplum kuruluşları, ülkelerin siyasi ve toplumsal yapılarına doğrudan etkide bulunma anlamında “sızma yöntemi” olarak da kullanılabilir (Sellümi, 2016: 186). Bu bağlamda özellikle insan hakları ve kültürel çalışma yapan uluslararası sivil toplum kuruluşlarına dikkat çekilmektedir.

Suriyeli Göçünde Sivil Toplum

Türkiye’de sivil toplumu daha önce iki dönem gündemleştiren gelişmelere bakıldığında Birleşmiş Milletlerin aktör olarak sivil toplumu güçlendirme mücadelesi ve Avrupa Birliği sürecinde tabiri caizse kusur olarak görünen eksikliklerin giderilme çabası dikkat çekmektedir. Buradan bakıldığında her iki dönemde de Türkiye’deki sivil toplum gündemine oryantalist bakış açısıyla dışsal itkinin yön verdiği görülmektedir (Aktay, 2008: 57). Ancak son dönemde Türkiye’de sivil toplumu yeniden gündem haline getiren içsel bir itki ve yeni bir gelişme olarak Suriyeli göçü öne çıkmaktadır. Çünkü her ne kadar ilk günden beri devletin gündeminde yer alıyor olsa da (Erder, 2017: 128) ve devlet kurduğu mülteci kampı standartlarıyla uluslararası alanda büyük övgüler kazansa da (Kirişçi, 2014: 15), Suriyeli göçünün devlet nezdinde doğrudan muhatabı olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) bile 11 Nisan 2014’te, yani Suriye göçünün 3. yılında kurulmuştur. Bu noktada yarı resmi devlet kurumlarının sürece baştan beri dahil olmasının yanında kamuda kurumsal teşkilatlanmanın arkadan geldiği görülmüştür. Diğer taraftan Arap Baharında görünen diğer ayaklanmalarda halkın taleplerinin tarafında olan uluslararası kurumlar, Suriye’deki uzayan ve karmaşıklaşan süreçle birlikte Suriye halkının dostlarıyla Suriye rejiminin dostları şeklinde adeta ikiye bölünmüşlerdir (Erdoğan, 2018: 242). İnsani bir kriz halini alan Suriyeli göçü bir anlamda Türkiye’de sivil toplum kuruluşları için zorunlu ve önemli bir sınama oluşturmuştur.

Suriyeli göçünün ilk dalgası Esad rejiminin zulmünden kaynaklanırken daha sonra bu dalga örgütlerin oluşturduğu kaosla büyümeye başlamış, sınır hattında var olan kaçakçılık tecrübesiyle de büyümeyi sürdürmüştür (Erdoğan, 2018: 8-9). Büyümenin yönünü Türkiye’ye yönelten faktör ise göç kuramalarında ifade edilen göç ağları olmuştur. Nitekim göç için sıklıkla iş, aile/akraba ve yasal olmayan ağların kaynaklık teşkil ettiği aktarılmaktadır (Boyd

ve Nowak, 2012: 79-82). Bu noktada kaynak ülke ile hedef ülke arasında ilk göçmen grup tarafından ağlar kurulur ve bu ağ göçte gittikçe büyüyen bir zincire yol açar (Adıgüzel, 2016: 31). Suriyeli göçünde de tanık olunan bu ağ ilişkisinde yoğunluk aile/akraba ağları olmakla birlikte yasal olmayan ağların da etkisi büyük olmuştur. 2014 yılına gelindiğinde ise Türkiye’de sayı 1,5 milyonu aşmış ve göçün Yunanistan’a yönelmesiyle Suriyeli göçü Avrupa’nın gündemine girmiştir. Bu dönemde kapıların açılması tehditleriyle uluslararası arenaya taşınan (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016: 90) Suriyeli göçünde bu ikinci dönem, esasında artık Türkiye’nin kurumları ve kaynaklarıyla kapasitesini aştığının göstergesi olmuştur (Erder, 2017: 129). Bu göç dalgasını Yunanistan sınırında durdurma ve Türkiye’yi tampon bölge olarak konumlandırma stratejisinin bir parçası olarak Avrupa’nın 3 milyar euro desteğin (Erdoğan, 2018: 255), sivil toplum kuruluşlarına doğrudan etkisi olmuştur. Çünkü projelerine aldıkları uluslararası kuruluşların fonlarıyla birçok yeni STK açılmış veya birçok STK ise çalışma alanını Suriyelilere yöneltmiştir (Mackreath ve Sağınç, 2017: 22). Böylelikle ihtiyaç sahibi kişi açısından bakıldığında kişilerin toplum içinde işlevlerini artıran “bakım” hizmetleri, iktidar açısından bakıldığında ihtiyaç sahibi kimselerin toplumsal düzene ilişkin tehditlerini gideren “kontrol” hizmetleri (Thompson, 2017: 40) üzerinden sivil toplum kuruluşları Suriyeli göçünde büyük rol oynamıştır.

Gerçek hayatta maruz kaldığımız sorunlar esasında günlük yaşamı organize eden kuramsal yapının birer yansıması görünümündedir (Kucur, 2021: 13). Gerek ülkelerin Suriyeli göçünde maruz kaldığı, gerekse de Suriyelilerin göç sürecinde maruz kaldığı sorunlar kuramsal yapıyı yeniden düşündürmektedir. Nitekim Suriyeliler, ülkesindeki korku nedeniyle “zorunlu” göç ettikleri için mülteci tanımına (Çiçekli, 2009: 43) yakın dursa da 1951 Cenevre Sözleşmesinin hükümleri gereğince Türkiye koyduğu “coğrafi çekince” nedeniyle mülteci olarak tanımlanamamaktadır (BMYYK, 2013: 23). Çünkü göç dalgalarına yönelik savunmacı bir tavır olarak ülkelerin mülteci statüsünde gösterdikleri seçici davranışın bir benzerini Türkiye göstermiştir (Doğan, 2021: 11). Konuya Suriyeliler açısından bakıldığında ise göç deneyiminin içerdiği sorunlar bir matruşka görünümündedir. Hem göç sürecinin kendisi, hem göç edilen yerde yaşanan olumsuzluklar hem de göç sonrası geriye dönük arayışlar göstermektedir ki göçün bizatihi kendisi göçmenler için bir sorun alanıdır (Collett, 2004: 79). Bu noktada fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları, çocuk istismarı, aile içi şiddet, yaşlı bakımı, madde bağımlılığı ve çeteleşme öne çıkan göçmen sorunlarıdır (Balgopal, 2000: x). Bu sorunlar karşısında ise her yaş grubu aynı şekilde etkilenmemekte, özellikle yaşanan ani değişimlere ilişkin daha önceden deneyimleri olmadığı için çocukların etkilenmesi daha derin olabilmektedir (Hart, 2009: 355). Bu bağlamda sivil toplum kuruluşlarının özellikle göçmenlerin ülkeye alımından ülkeye uyumuna, ülkede temsilinden ülkeler arası bağlantı kurmasına kadar çok boyutlu anlamlı işlevleri bulunmaktadır (Cordero-Guzmán, 2005: 902-907). Özellikle göçmen hayatında kritik öneme sahip olan bağlantıların ve kolaylaştırıcıların

da yine sivil toplum kuruluşları tarafından göçmenlere sağlandığı görülmektedir (Ager ve Strang, 2008: 170).

Benzer şekilde siyasi hesapların büyütürken insani bir kriz haline getirdiği Suriyeli meselesinde sürecin başından beri STK desteği çok büyük olmuştur. Bu STK'lar içindeyse en fazla desteği "inanç" temelli STK'lar vermiş, "hak" temelli STK'lar ise uluslararası kuruluşların destekleriyle ciddi faaliyet yürütmüştür (Erdoğan, 2018: 253). Büyük çoğunluğunu İslami duyarlılığa sahip olan gönüllü kuruluş çalışmalarının oluşturduğu bu sivil ayağın (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016: 75; Çorabatır ve Hassa, 2013: 20) insani yardımdan sağlığa, eğitimden hukuka, medyadan sosyal hizmetlere geniş bir yelpazeye dağıldığı görülmektedir. Suriyeli göçmen grubunun çeşitli olması ve dağınık yerleşmesi benzer şekilde Suriyelilerle çalışan sivil toplum kuruluşları arasındaki çeşitliliği ve dağınık yerleşmeyi anlamlı hale getirmektedir (Erder, 2017: 130). Söz konusu dağınıklığın ne boyutta bilgi ve deneyim paylaşımı içerdiği ise bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Geçtiğimiz 10 yıla dönük olarak İstanbul'da Suriyelilere yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının aralarındaki ilişki ağları üzerine yapılan bu çalışmada sosyal ağ analizi yöntemi tercih edilmiştir. Sosyal ağ analizi yöntemini sosyal bilimlerde kabul ettiren kişi sosyal psikolog Jacob Moreno olarak kabul edilmektedir. Moreno, 1930'larda Hudson kız yetiştirme yurdundan kaçan kızların kaçma sebepleri üzerine yaptığı incelemesinde, kızların yakın ve uzak arkadaşlarına ilişkin elde ettiği bulgulara göre kaçma eylemlerinin arkasında bireylerin kendisinden daha çok bireylerin toplamının itici gücü bulunduğunu tespit etmiştir (Gençer, 2017: 22). Daha sonra sosyal ağ analizi yöntemi, sosyolojiyi matematik diliyle ele alan Harrison White tarafından geliştirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. White'in katkılarıyla sosyal ağ kuramı, bir ağ yapısı içerisinde konum, boyut ve şekil üzerinden ilişki analizlerinde bulunma imkanı vermektedir (Neuman, 2020: 160-161). Sosyal ağ analizi ayrıca araştırma sürecinde insanların bir "kıyma makinesi" (Barton, 1968: 1) içinden geçmesini engelleyerek araştırmacıya bağlamsal anlam olanağı tanımaktadır. Bu sebeple de sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkileri varlık, yoğunluk ve çeşitlilik üzerinden ele alma imkanı tanıdığı için çalışmada sosyal ağ analizi yöntemi kullanılmıştır.

Sosyal ağ analizinde kullanılacak veriler için anket, arşiv kayıtları ve web tabanlı olarak sık kullanılan 3 veri toplama aracı bulunmaktadır. Bu araçlar içinde tek bir zamanda var olan ilişki ağlarını kesitsel olarak değerlendirme imkanı verdiği için (Ağcasulu, 2018: 1918) araştırma kapsamında da veri toplama aracı olarak anket tercih edilmiştir. Anketin uygulanacağı saha ise göç alanında profesyonel olarak görev alan 3 saha çalışanıyla birlikte belirlenmiştir. Bu 3 saha çalışanı, yöntemde beklenen anahtar kişi (Suri, 2011: 66) rolünü

gerçekleştirmiştir. Buna göre İstanbul'da Suriyelilere yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşları üzerine bir liste hazırlanmış ve bu liste doğrultusunda anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Sosyal ağ analizinde anket verilerine kaynaklık eden sorular iki biçimde tanımlanabilmektedir. Yönlü (asimetrik) veri ilişkisinin doğrultusunu gösterirken, yönsüz (simetrik) veri ilişkisinin varlığını veya yokluğunu göstermektedir. Örneğin borç alan ile veren arasındaki ilişki yönlü veriye, evlilik ilişkisi ise yönsüz veriye örnektir (Gençer, 2017: 26). Çünkü borç alan ile veren arasındaki ilişki bir yön içerirken evlilik ise var veya yok olma durumunu ifade etmektedir. Bu noktada araştırmanın başlangıcında tüm verilerin yönlü olması, yani hangi kuruluşların ne yönde ilişki geliştirdiklerinin ortaya konması hedeflenmiştir. Ancak gerek uluslararası kuruluşların araştırmaya ilgi göstermemesi, gerekse bazı sivil toplum kuruluşlarının veri paylaşımında oldukça kısıtlayıcı davranması nedeniyle yönsüz ilişki geliştirmek gerekmiştir.

Sosyal ağ analizi kapsamında elde edilen verilerden ağ yapısında yer alan aktörleri ve aralarındaki ilişki ağlarını ortaya koyan ağ haritalarına sosyogram denir. Sosyogramda araştırmacı yorumlama imkanını en fazla veren haritayı kullanma seçeneğine sahiptir (Ağcasulu, 2018: 1920). Bu araştırma kapsamında da ilki uluslararası sosyal ağ haritasını, ikincisi ise ulusal sosyal ağ haritasını ortaya koyan 2 adet sosyogram çıkarılmıştır. Sosyogramlarda genel görünüme tüm ağlar, ilişkilerin yoğunlaştığı düğümlere ise ego ağları isimlendirilmesi yapılmaktadır. Eğer veri çok büyükse belirli merkezlere odaklanarak ego ağı analizi yapmak mümkündür (Ağcasulu, 2018: 1917). Ancak araştırma kapsamında veriler yorumlama imkanı sağlayacak sınıra sahip olduğu için hem tüm ağlar hem de ego ağlar analiz birimi olarak ayrı ayrı kullanılmıştır. Değerlendirme sürecinde ise ağ yapılarını görselleştirmek için geliştirilmiş olan yazılımların en önde geleni olarak (Gençer, 2017: 31-32) Gephi programından faydalanılmıştır. Gephi programı aracılığıyla tüm ağlar ile ego ağlar tespit edilmiş ve elde edilen görseller bulgular başlığı altında ele alınmıştır.

BULGULAR

İstanbul'da 10 yıla dönük olarak Suriyelilere yönelik çalışan sivil toplum kuruluşlarına ilişkin bulguları, sivil toplum kuruluşlarının yapısına ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla kurduğu ağ ilişkisine göre iki başlık altında ele almak anlamlı olacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen sivil toplum kuruluşlarının 12 tanesinin (%16) İstanbul özelinde teşkilatlandığı, 27 tanesinin (%36) İstanbul merkezli ulusal teşkilatlandığı, 25 tanesinin (%33,3) İstanbul merkezli uluslararası teşkilatlandığı, 7 tanesinin (%9,3) İstanbul şubeli ulusal teşkilatlandığı, 4 tanesinin (%5,3) ise İstanbul şubeli uluslararası teşki-

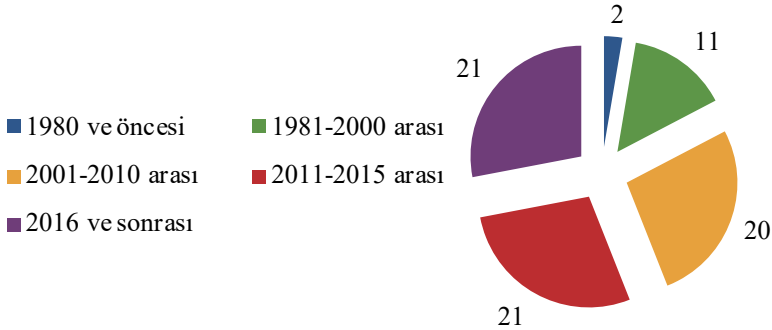
latlandığı görülmüştür (Grafik-1).

Grafik 1: Sivil Toplum Kuruluşlarının Teşkilatlanma Yapısına Göre Dağılımı

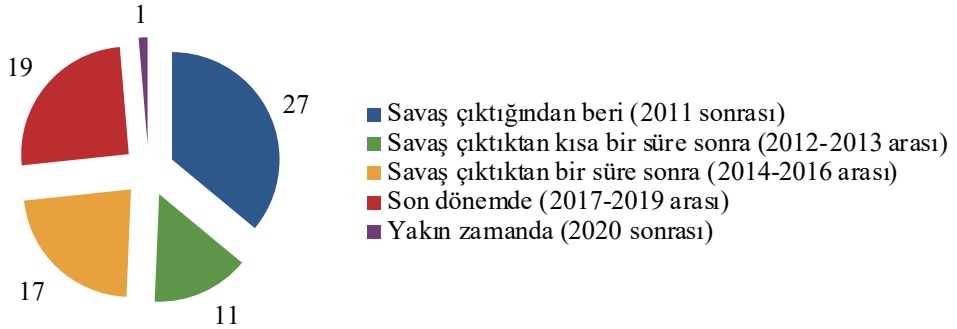
Sivil toplum kuruluşlarının faaliyet sürelerine bakıldığında (Grafik-2), yalnızca 2 tanesinin (%2,7) 1980 öncesinde faaliyete başladığı, 11 tanesinin (%14,7) 1981-2000 yılları arasında faaliyete başladığı, 20 tanesinin (%26,7) 2001-2010 yılları arasında faaliyete başladığı, 21 tanesinin (%28) 2011-2015 yılları arasında faaliyete başladığı, yine 21 tanesinin (%28) de 2016 ve sonrasında faaliyete başladığı anlaşılmaktadır.

Grafik-2: Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı

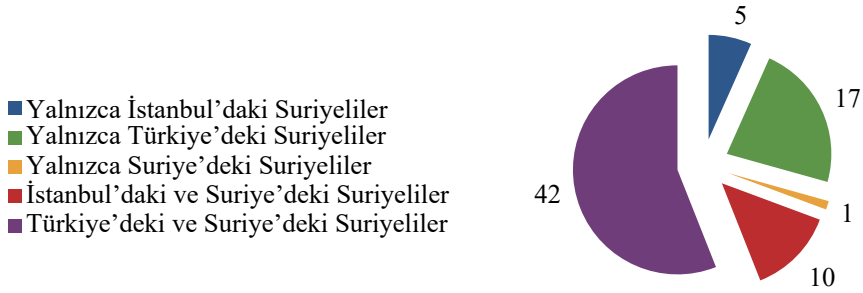
Grafik-3'te görüldüğü üzere savaş çıktığından beri Suriyelilere yönelik çalıştığını belirten sivil toplum kuruluşlarının sayısı 27 (%36), savaştan kısa bir süre sonra çalışmalara başladığını belirten sivil toplum kuruluşlarının sayısı ise 11 (%14,7) olarak görülmektedir. 2017 sonrası sürece bakıldığında ise Suriyelilere yönelik çalışan sivil toplum kuruluşlarının sayısının toplamda 20 (%26,7) olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 3: Gönüllü Kuruluşların Suriyelilere Yönelik Faaliyet Yıllarına Göre Dağılımı

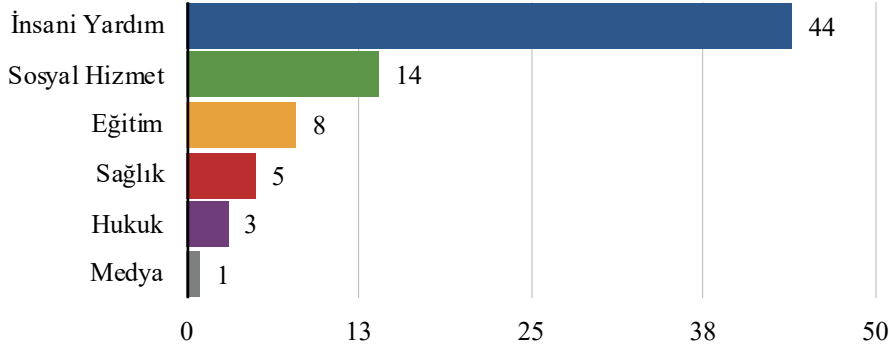

Grafik-4'ten anlaşıldığı üzere yalnızca İstanbul'daki Suriyelilerle çalışan sivil toplum kuruluşları 5 (%6,7), yalnızca Türkiye'deki Suriyelilerle çalıştığını belirten sivil toplum kuruluşlarının sayısı 17 (%22,7), yalnızca Suriye'deki Suriyelilere yönelik çalışan kuruluş sayısı ise 1 (%1,3) olarak öne çıkmaktadır. Bu noktada 10 tane (%13,3) sivil toplum kuruluşunun İstanbul ile beraber Suriye'deki Suriyelilerle, 42 tane (%56) sivil toplum kuruluşunun ise hem Türkiye'deki hem de Suriye'deki Suriyelilerle birlikte çalıştığı dikkat çekmektedir.

Grafik 4: Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriyeli Gruplara Yönelik Faaliyetlerine Göre Dağılımı

Suriyelilere yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarına göre dağılımında (Grafik-5) görüldüğü üzere ciddi bir orantısızlık göze çarpmaktadır. Bu noktada sivil toplum kuruluşları arasında insani yardım çalışmalarında bulunanların büyük bir ağırlık teşkil ettiği (%58,66), özellikle sağlık (%6,7) ve hukuk (%4) alanındaysa sayının oldukça düşük kaldığı anlaşılmaktadır.

Grafik-5: Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Sivil Toplum Kuruluşlarının Ağ Yapısına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen 75 sivil toplum kuruluşunun ağ yapısına ilişkin verileri uluslararası ağ ve ulusal ağ şeklinde iki boyutta ele almak anlamlı olacaktır. İlk olarak uluslararası ağ yapısına bakıldığında (Tablo-1), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Save the Children başı çekmektedir. Bunun yanında Pozitif Yaşam Derneği, Hayata Destek İnsani Yardım Derneği, Maya Vakfı ve Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC) uluslararası kuruluşlarla kurdukları ağ sayısında öne çıkan ulusal teşkilatlanmalardır.

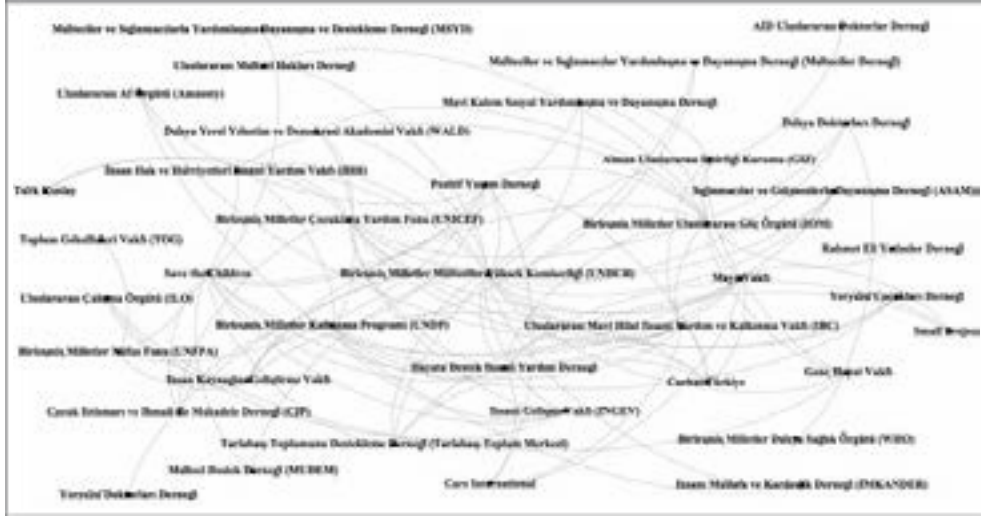
Tablo-1: Sivil Toplum Kuruluşlarının Uluslararası Ağ Sayısı

Sivil Toplum Kuruluşları	Ağ Sayısı
1 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)	20
2 Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)	12
3 Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)	11
4 Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM)	11
5 Save the Children	10
6 Pozitif Yaşam Derneği	9
7 Hayata Destek İnsani Yardım Derneği	8
8 Maya Vakfı	8
9 Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC)	8
10 Caritas Türkiye	6
11 Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu (GIZ)	6
12 İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı	6
13 İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (IHH)	5
14 İnsani Gelişme Vakfı (INGEV)	5

Tablo-1: Sivil Toplum Kuruluşlarının Uluslararası Ağ Sayısı

	Sivil Toplum Kuruluşları	Ağ Sayısı
15	Tarlabası Toplumunu Destekleme Derneği (Tarlabası Toplum Merkezi)	5
16	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)	4
17	Care International	4
18	Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD)	4
19	Genç Hayat Vakfı	4
20	Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	4
21	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM)	4
22	Small Projects	3
23	Uluslararası Af Örgütü (Amnesty)	3
24	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)	3
25	Çocuk İstismarı ve İhmali İle Mücadele Derneği (ÇİP)	3
26	Dünya Doktorları Derneği	3
27	Yeryüzü Çocukları Derneği	3
28	İnsanı Müdafı ve Kardeşlik Derneği (İMKANDER)	2
29	Mülteci Destek Derneği (MUDEM)	2
30	Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Mülteciler Derneği)	2
31	Türk Kızılay	2
32	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	2
33	Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü (WHO)	1
34	Yeryüzü Doktorları Derneği	1
35	AID Uluslararası Doktorlar Derneği	1
36	Rahmet Eli Yetimler Derneği	1
37	Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD)	1
38	Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)	1

Ağ sayılarının Gephi programı kullanılarak çıkarılan ağ haritasına göre (Harita-1), ağ sayısı büyük olan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Save the Children kuruluşlarının ego ağlar oluşturduğu anlaşılmaktadır. Ağ haritasında özellikle ağ merkezleri olan kuruluşların haritanın ortasına geldiği, ağ sayısı düşük olanların ise haritanın çevresine dağıldığı görülmektedir.

Harita-1: Sivil Toplum Kuruluşlarının Uluslararası Ağ Haritası

Araştırmaya katılan 75 sivil toplum kuruluşu arasında var olan ilişki ağlarının sayılarına bakıldığında (Tablo-2), Türk Kızılay, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Fetih İnsani Yardım Vakfı, Hayata Destek İnsani Yardım Derneği, AID Uluslararası Doktorlar Derneği, Pozitif Yaşam Derneği, Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği (Özgür-Der), Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği ile Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Mülteciler Derneği) başı çekmektedir. Ağ sayılarındaki diğer dağılımlara bakıldığında insani yardım çalışmalarının ağırlığı oluşturduğu tabloda ağ sayısının da yine belirli sivil toplum kuruluşlarında yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu noktada kurumlar arası koordinasyonda Türk Kızılay ile İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) kuruluşlarının merkezi rolü dikkat çekicidir.

Tablo 2: Sivil Toplum Kuruluşlarının Ulusal Ağ Sayısı

Sivil Toplum Kuruluşları		Ağ Sayısı
1	Türk Kızılay	46
2	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)	37
3	Fetih İnsani Yardım Vakfı	26
4	Hayata Destek İnsani Yardım Derneği	20
5	AID Uluslararası Doktorlar Derneği	18
6	Pozitif Yaşam Derneği	17
7	Özgür Düşünce ve Eğitim Hakları Derneği (Özgür-Der)	16
8	Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	15
9	Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Mülteciler Derneği)	15

Tablo 2: Sivil Toplum Kuruluşlarının Ulusal Ağ Sayısı

Sivil Toplum Kuruluşları		Ağ Sayısı
10	Aziz Mahmud Hüdayi Vakfı	14
11	Beşir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	14
12	Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı (IBC)	14
13	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	14
14	Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu (UDEF)	14
15	Yeryüzü Doktorları Derneği	14
16	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı	13
17	Mülteci Destek Derneği (MUDEM)	13
18	Rahmet İnsani Yardım Derneği	13
19	Türkiye Diyanet Vakfı	13
20	Yeryüzü Çocukları Derneği	13
21	Tarlabaşı Toplumunu Destekleme Derneği (Tarlabaşı Toplum Merkezi)	12
22	Yetim Vakfı	12
23	Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	11
24	Genç Hayat Vakfı	11
25	Hayat Yolu Derneği	11
26	İnsanı Müdafa ve Kardeşlik Derneği (İMKANDER)	11
27	Mülteciler ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Dayanışma ve Destekleme Derneği (MSYD)	11
28	Human Movie Team	10
29	İstanbul Ensarları Dayanışma Platformu	10
30	Sadakataşı Derneği	10
31	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM)	10
32	Verdiğin Senindir İnsani Yardım Derneği	10
33	İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MA-ZLUMDER)	9
34	İyiliğe Çağrı Uluslararası İnsani Yardım Derneği	9
35	Maya Vakfı	9
36	Umut Ol İnsani Yardım Derneği	9
37	Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	8
38	Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği	8
39	Dünya Doktorları Derneği	7
40	İyilikhane Çocuk Derneği	7
41	İyilikte Yarışanlar Derneği	7
42	Mutlu Yuva Derneği	7

Tablo 2: Sivil Toplum Kuruluşlarının Ulusal Ağ Sayısı

Sivil Toplum Kuruluşları		Ağ Sayısı
43	Sadaka Gölgesi İnsani Yardım Derneği	7
44	Darul Eytam Vakfı	6
45	İnsanı İnşa Derneği	6
46	Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG)	6
47	Anda Kardeşe Vefa Derneği	5
48	Boğaziçi Vakfı	5
49	İnsani Hayat Derneği	5
50	Çocuk İstismarı ve İhmali İle Mücadele Derneği (ÇİP)	4
51	Fetih 1453 Derneği	4
52	Nef Vakfı	4
53	Önce İnsan Uluslararası Kadın ve Çocuklarla Dayanışma Derneği	4
54	Acil Yardım Gönüllüleri Derneği (ACİLDER)	3
55	Anadolu Eğitim ve Davet Gönüllüleri Federasyonu (Anadolu Platformu)	3
56	Bir İnsan Dünyaya Bedeldir Sağlık ve Eğitim Gönüllüleri Derneği (BISEG)	3
57	Deva Dayanışma ve Eğitim Vakfı	3
58	Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD)	3
59	Hak İnsani Yardım Derneği	3
60	İsimsiz İyilikler Grubu	3
61	Yuva Derneği	3
62	Bir Dünya İyilik Derneği	2
63	Hacı Habibullah Geredevi Vakfı (HAGEV)	2
64	İnsani Gelişme Vakfı (İNGEV)	2
65	Masum Eli Derneği	2
66	Verenel Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	2
67	Yardımlı Uluslararası İnsani Yardım Derneği	2
68	Hayrat İnsani Yardım Derneği	1
69	İnsan Eğitimi Kültür ve Yardımlaşma Vakfı (İnsan Vakfı)	1
70	İyilik Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (İyilik Derneği)	1
71	Rahmet Eli Yetimler Derneği	1
72	Selamet Uluslararası İnsani Yardım Derneği	1
73	Uluslararası İnsani Himaye ve Yardım Derneği (IHCRO)	1
74	İnsana Değer Veren Dernekler Federasyonu (İDDEF)	—
75	Yardımlı Derneği	—

kendi kay-naklarına kalmıştır. Her ne kadar Türkiye yönetimi meseleye insani bakış açısıyla yaklaşmış ve açık kapı politikasıyla Suriyelileri kabul etmişse de savaşın uzamasıyla birlikte göçün ağırlaşan yükü yeni çözüm arayışlarını beraberinde getirmiştir. Bu noktada acil eylem koduyla AFAD üzerinden çalışmalara başlayan Türkiye yönetimi, diğer taraftan göçün ağırlaşmaya başlayan yükünü Türk Kızılay üzerinden sivil toplum kuruluşlarına devretmiştir. Söz konusu devir teslim sürecinde 10. yıl geride kalmış ve bu göç yönetiminde sivil toplum kuruluşları arasında anlamlı birliktelikler gelişmiş-tir. Araştırma kapsamında da bu koordinasyon ve işbirliği ilişkisi hem ulusal hem de uluslararası boyutuyla ele alınmıştır.

İlk olarak araştırmaya katılan sivil toplum kuruluşları yapısal açıdan incelendiğinde toplamda 13 tane (%17,3) sivil toplum kuruluşunun 2000 öncesinde, 20 tanesinin (%26,7) ise 2001-2010 yılları arasında kurulduğu görülmektedir. Bu noktada literatürde ifade edilen Avrupa Birliği sürecinin sivil toplum kuruluşuna nicel etkisinin görünür olduğu anlaşılmaktadır (Aldemir, 2020: 58; Aktay, 2008: 57). İncelenen sivil toplum kuruluşlarının 42 tanesinin (%56) ise 2011 yılından sonra, yani Suriyeli göçü döneminin içerisinde kurulduğu tespit edilmiştir. Buradan hareketle de Suriyeli göçünün sivil toplum kuruluşları üzerinde öncelikle niceliksel bir etki oluşturduğu söylenebilir. Gerek uluslararası fon desteği gerekse de sahadada karşılaşılan ihtiyacın yönlendirmesi neticesinde Suriyeli göçünün ardından sivil toplum kuruluşlarının, %56 artış oranıyla sayısını ikiye katladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında elde edilen bulgulardan son dönemde kurulan ve Suriyelilere yönelik son dönemde faaliyet yürüten STK sayısı arasında bir denklik dikkat çekmektedir. Buna göre de araştırmaya katılan toplamda 29 tane (%38,6) sivil toplum kuruluşunun uluslararası bir görünüm taşıdıkları tespit edilmiştir. Yine nicel veriler birbiriyle ilintili okunduğunda toplamda 43 tane (%57,3) sivil toplum kuruluşunun sınır ötesindeki Suriyelilere yardım faaliyetlerinde bulunması, Suriyeli göçü sürecinin sivil toplum kuruluşlarına aynı zamanda uluslararası bir görünüm de kattığı şeklinde yorumlanabilir. Literatürde de yapılan yardım çalışmalarında ağırlığın Suriye bölgesine yönelik olduğu aktarımı desteklenmektedir (Çorabatır ve Hassa, 2013: 19).

İkinci olarak sivil toplum kuruluşları faaliyetleri açısından incelendiğinde, Suriye savaşıyla birlikte veya hemen akabinde Suriyelilere yönelik faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının sayısı toplamda 38 tane (%50,7) olarak dikkat çekmektedir. Bunun yanında faaliyet alanlarına göre dağılım incelendiğinde sivil toplum kuruluşları arasında insani yardım çalışmalarında bulunanların büyük bir ağırlık teşkil ettiği (%58,66) tespit edilmiştir. Buna göre en fazla Suriyeli sayısı başı çeken İstanbul'da, yine en fazla sayıda olan sivil toplum kuruluşları, yaşanan bu insani krize duyarlı davranmış ve özellikle göçün ilk sürecinde insani yardım noktasında önemli bir işlev yerine getirmişlerdir. Diğer taraftan sivil toplum kuruluşlarının sayısındaki büyüme içerisinde yarıdan fazlanın (%58,66) insani yardım faaliyetleri alanında olması göç yönetimi sürecinin ilerleyen süreci için bir eksiklik olarak ifade edilebi-

lir. Nitekim özellikle sağlık (%6,7) ve hukuk (%4) alanındaki sayının oldukça düşük kaldığı, ayrıca yalnızca 1 tane medya alanında çalışan sivil toplum kuruluşu olduğu görülmüştür.

Göçün ilk döneminde var olan insani yardım ihtiyacı, göçün ilerleyen zamanlarında yeni ihtiyaçlara kapı açmıştır. Örneğin geri dönüşün uzamasıyla birlikte Suriyelilerin çalışma izinleri, çocukların eğitim ihtiyacı, hak mağdu-riyetleri ve sosyal uyum sorunları gibi yeni dönem sorunlar su yüzüne çıkmıştır. Özellikle sosyal uyum çalışmalarının önemli bir sorun alanı olarak kamuoyu tepkisine yol açan bilgi kirlilikleri ve dahi bununla beraber artan nefret söylemleriyle mücadele etmek için medya alanında çalışan yalnızca 1 tane sivil toplum kuruluşu olması oldukça yetersizdir. Söz konusu süreç değişimi, benzer şekilde sivil toplum kuruluşlarını da bir rol değişimine itmektedir. Bu anlamda Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarında ağırlıklı geliştirici ve iyileştirici yönüyle görünen I. basamak koruma düzeyi-nin sürdüğü (Kars, 2013: 359) ve insani yardım konusunda kuruluşların sahip olduğu kaynaklarla krize pansumanda bulunmasının artık yeterli görünmediği (Kaçmaz, 2016: 144) literatürde de aktarılmaktadır. Bu minvalde göçün kazandığı bu yeni boyutunda alanlara yönelik ihtisaslaşmanın bir zaruriyet taşıdığı ve sivil toplum kuruluşları arasında bir iş bölümünün ivedilikle inşa edilmesinin gerekliliği anlaşılmaktadır.

Üçüncü olarak sivil toplum kuruluşları arasındaki iş bölümü ve kurumsal irtibatlar, uluslararası ile ulusal ağ örüntüsü arasında tezat bir görünüm arz etmektedir. Buna göre sivil toplum kuruluşları arasında kurulan işbirliklerine bakıldığında 75 sivil toplum kuruluşunun yalnızca 25 tanesinin yani 1/3'ünün uluslararası ağlara açık olduğu diğerleri-nin ise dışarıya kapalı olmayı tercih ettikleri anlaşılmıştır. Bu noktada literatürde ifade edilen uluslararası kuruluşların sivil toplum yapılanmasında büyüyen rolüne ilişkin savın (Çaha, 2016: 79) saha verileriyle desteklenmediği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda ulusal ağlar bakımından da 75 sivil toplum kuruluşu arasında 22 tanesinin 3 ve daha az ağ kurduğu, yalnızca 4 tanesinin 20 ve üstü ağ kurduğu görülmektedir. Burdan yaklaşımla söylenebilir ki sivil toplum kuruluşları ulusal açıdan da daha içe dönük olarak çalışmayı tercih etmektedirler. Bu noktada uluslararası kuruluşların bilgi paylaşımı noktasında direnç göstermesi (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016: 81), yerli kuruluşlar arasında ise ilkelerin çatışması nedeniyle kaynak kullanımı ve bilgi paylaşımı noktasında çekincelerin oluşması (Çorabatır ve Hassa, 2013: 19), bu süreçte yaşanan IŞİD ve FETÖ yapılanma deneyimleri de (Aldemir, 2020: 108) sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu zayıflatan faktörler olarak vurgulanmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları arasındaki koordinasyon ve işbirliği ilişkilerinin ortaya çıkardığı ağ haritasından elde edilen bulgulara göre sivil toplum kuruluşları arasında ciddi bir dağınık yerleşim dikkat çekmektedir. Bu da Suriyeliler-le çalışan sivil toplum kuruluşları arasında ifade edilen çeşitliliği ve dağınıklığı (Erder, 2017: 130) ortaya koymaktadır. Söz

konusu dağınık dağılımda bazı ego ağların öne çıktığı anlaşılmaktadır. Özellikle AFAD ile birlikte sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünü yapan Türk Kızılay (Erdoğan, 2018: 7) ve İslami duyarlılığı yüksek kuruluşlar arasında başı çeken kuruluş olarak İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) (Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016: 77) tarafın-dan bu insani krizdeki önemli rol bu veri ile görsellik kazanmaktadır. Bu süreçte Türk Kızılay, uluslararası fonlar ve ulusal bağışlar nedeniyle Toplum Merkezleri modeli üzerinden Suriyeli konusundada etkin bir güç halini almış (Akıncı ve Altuntaş, 2021: 169), bu durum ağ haritasında da kendisini göstermiştir. Bununla dışında literatürde Suriyelilere yönelik çalışan sivil toplum kuruluşları arasında öne çıkarılan Hayata Destek Vakfı (20 ağ sayısı), Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (15 ağ sayısı), Uluslararası Mavi Hilal Vakfı (14 ağ sayısı), Uluslararası Mülteci Hakları Derneği (14 ağ sayısı) (Artan ve Arıcı, 2017: 17), Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (10 ağ sayısı), İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (9 ağ sayısı) (Apak, 2015: 277) de yine ağ haritasında nispeten dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak Türkiye, geçmişin milliyetçi ve geleceğin küresel göçmen politikası arasında bir gerilim yaşamaktadır (İçduygu, 2015: 12) ve bu gerilim sürecinde sivil toplum kuruluşlarının aralarındaki ağların önemi giderek büyümektedir. Çünkü kurumlararası çalışmalar sağladığı ağ yoluyla kaynakları ortak kullanma imkanı tanımakta (Brody ve Nair, 2020: 365) ve bu yolla da göç konusunda etkin bir yönetim imkanı sunmaktadır. Hem niceliksel boyutu hem de niteliksel çeşitliliği nedeniyle Suriyeli göçünde bir gereklilik olan söz konusu birliktelik hususunda ise Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının gerek ulusal gerekse de uluslararası ağ hususunda gelişime ihtiyaç duydukları söylenebilmektedir. Bununla birlikte Suriyeli göçünde içine girdiğimiz ikinci 10 yılda, Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının sahada görünür olmaya başlamasıyla göç yönetimi sürecinde yeni bir dinamikten bahsedilebilmektedir. Nitekim arabulucu bir ses ve toplumsal sorunlar için bir kaldıraç misyonuna sahip olan göçmen sivil toplum kuruluşları (Theodore ve Martin, 2007: 271), mültecilerin kendilerini ifade etme kanalları olarak yerel halk arasında konum edinmeleri adına da hayati önem taşımaktadır (Benezer ve Zetter, 2014: 304). Özellikle uyum konusunda bu koordinasyona ihtiyacın elzem olduğu, çünkü uyumun hem göçmen hem de yerel halka sorumluluk içerdiği vurgulanmaktadır (Şimşek, 2018: 376). Halihazırda birlikte iş yürütmeye henüz başlanılmayan Suriyeli sivil toplum kuruluşlarının ilerleyen süreçte Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının ağ haritası içerisine gireceği öngörülmektedir. Suriyeli göçünün ikinci 10 yılı için ayak sesleri duyulmaya başlayan bu konuda yeni araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Acar-Savran, G. (2013). *Sivil Toplum ve Ötesi: Rousseau, Hegel, Marx*. 3. baskı İstanbul: Belge Yayınları.

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Ager, A. & Strang, A. (2008). "Understanding Integration: A Conceptual Framework". *Journal of Refugee Studies*. 21(2), 166-191.

Ağcasulu, H. (2018). "Sosyal Bilimlerde İlişkileri İnceleyen Bir Yöntem: Sosyal Ağ Analizi". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 1915-1933.

Akatay, A. & Harman, S. (2017). *Sivil Toplum Kuruluşları: Yönetim, Yönetişim ve Gönüllülük*. 4. baskı. Bursa: Ekin Yayınevi.

Akıncı, H.ve Altuntaş, M.(2021). "Türkiye Kızılay Derneği" (içinde) *Sosyal Hizmet Kurum ve Kuruluşları: Yerel Yö-netim, Sivil Toplum Kuruluşları ve Özel Sektör*. II. cilt. Editörler: Nebile Özmen ve Abdulkakim Beki. İst-antbul: Efe Akademi Yayınevi, ss. 157-174.

Aktay, Y. (2008). *Doğu-Batı Ekseninde Sivil Toplum. Sivil Toplum Kavramı Tartışmaları*. Murat Şentürk ve Aynur Erdoğan (Ed.), İstanbul: Kaknüs Yayınları, ss. 53-71.

Aldemir, T. (2020). *İnsanlığın Geleceği ve Sivil Toplum*. İstanbul: Tirekitap Yayınevi.

Apak, H. (2015). *Uluslararası Göç ve Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar*. Genç Akademisyenler Sempozyumu I (ss. 274-282). Mardin: Kadim Akademi.

Artan, T. & Arıcı, A. (2017). "İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarının Değerlendirilmesi" (içinde) *Sosyal Çalışma Dergisi*, 1 (1), ss. 1-21.

Aslan, S. (2010). *Türkiye'de sivil toplum*. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 260-283.

Atatanır, H. (2019). *Sivil Toplum, Sosyal Yardım ve Hak Temelli Yaklaşım*. 2. baskı. Ankara: Dorlion Yayınları

Balgopal, P. R. (2000). *Social Work Practice With Immigrants And Refugees*. New York: Columbia University Press.

Barton, A. (1968). Bringing Society Back In: Survey Research and Macro-Methodology. *American Behavioral Scientist*, 12, 1–9

Benezer, G. & Roger Z. (2014). “Researching and Directions: Conceptual and Methodological Challenges and Re-searching Refugee Journeys,” *Journal of Refugee Studies*, 28/3: 297-317.

BMYYK (2013). Mülteci Statüsünün Belirlenmesinde Uygulanacak Ölçütler ve Usuller Hakkında El Kitabı. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=55fa66404> Erişim Tarihi 26.07.2022

Boyd M. & Nowak J. (2012). “Social Networks and International Migration,” in M. Martiniello, J. Rath (eds), *An Introduction to International Migration Studies. European Perspectives*. Amsterdam: Amsterdam University Press: 77-103.

Brody, R. & Nair, M. D. (2020). *Makro Sosyal Hizmet. Çeviren: Sema Buz ve Mustafa Çağrı Ayalp*. Ankara: Nika Yayınevi

Buğra, A. (2013). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. 6. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları

Collett, J. (2004). Immigration is a Social Work Issue. *Social Work, Immigration and Asylum -Debates, Dilemmas And Ethical Issues For Social Work and Social Care Practice*. In D. Hayes & B. Humphries (Eds), pp.77-95.

Cordero-Guzmán, H.R. (2005) “Community-Based Organisations and Migration in New York City”. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(5), ss. 889-909.

Çaha, Ö. (2016). *Sivil Toplum ve Devlet*. 6. baskı. Ankara: Orion Kitabevi

Çiçekli, B. (2009). *Göç terimleri sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, (18).

Çorabatır, M., & Hassa, F. (2013). *Report on the Activities of Non Governmental Organisations for Syrian Refugees in Turkey*. Research Centre on Asylum and Migration. Ankara: Anıl Matbaa

Deniz, A. Ç., Ekinci, Y. & Hülür, A. B. (2016). ‘Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu’: Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı: Antep-Kilis Çevresi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Doğan, A. S. (2021). Türk Halkının Suriyeli Algısı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. İstanbul: Filiz Kitabevi

Emre, A. (2008). “Sivil Toplum Taleplerinin İçinde Ekonomik ve Sınıfsal Talepler Yoktur ve Ekonomik Adaletsizliğe Hiç Yer Verilmez” (içinde) Sivil Toplum Kavramı Tartışmaları. Editörler: Murat Şentürk ve Aynur Erdoğan. İstanbul: Kaknüs Yayınları, ss. 87-96.

Erder, S. (2017). Suriye Göçü ve Sonrası. Sosyal Hizmetlerde Güncel Tartışmalar: Sosyal Hizmet(ler)i Yeniden Dü-şünmek Konferansları. Ankara: Nika Yayınevi, ss. 125-133.

Erdoğan, M. M. (2018). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum. 2. baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üni-versitesi Yayınları.

Gençer, M. (2017). Sosyal Ağ Analizi Yöntemlerine Bir Bakış. Yıldız Social Science Review, 3(2), 19-34.

Gümüş, K. (2008). STK’lar Sivil Toplumun Yerine Geçemez, Sivil Toplumun Katılımı İçin Çalışırlar. Sivil Toplum Kavramı Tartışmaları. Murat Şentürk ve Aynur Erdoğan (Ed.), İstanbul: Kaknüs Yayınları, ss. 9-18.

Hart, R. (2009). Child Refugees, Trauma and Education: Interactionist Considerations on Social and Emotional Needs and Development. Educational Psychology in Practice, 25, 351-368.

Ife, J. (2008). Human Rights and Social Work: Toward Rights-Based Practice New York: Cambridge UP.

İçduygu, A. (2015). “Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead,” Working Paper, Transatlantic Council on Migration, Migration Policy Institute, Washington DC. (April)

İçişleri Bakanlığı (2022). Dernek İstatistikleri. <https://www.siviltoplum.gov.tr/yillara-gore-faal-dernek-sayilari> Erişim Tarihi 21.07.2022

Kaçmazer, M. (2016). Toplumsal Kabul ve Yaraların Sarılması İçin STK Çalışmaları. Göçler ve Ortak Geleceğimiz Sempozyumu. Yahya Ayyıldız (Ed.). İstanbul: Tirekitap Yayınevi

Kars, Özcan (2013). “Sivil Toplum Örgütlerinde Sosyal Hizmet” (içinde) Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenle-riyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları. Editörler: Hakan Acar, Nilüfer Cengiz, Elvettin Ak-man. ss. 1, 347-364.

- Kirişçi, K. (2014). *Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going Beyond Hospitality*. Washington DC: Brookings Institute.
- Kucur, F. (2021). *Sosyal Bilimleri Yeniden Düşünmek*. İstanbul: İz Yayıncılık
- Mackreath, H. & Sağmıç, Ş. G. (2017). *Civil Society and Syrian Refugees in Turkey*. Yurttaşlık Derneği
- Mardin, Ş. (2020). "Sivil Toplum" (içinde) Türkiye'de Toplum ve Siyaset: Makaleler 1. Editörler: Mümtaz'er Türköne ve Tuncay Önder. 24. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 9-19.
- Neuman, W. L. (2020). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (8. Baskı). 2 Cilt. Özlem Akka-ya. (Çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öner, M. A. (2004). *Üçüncü Sektörde Mükemmel Yönetim Modeli*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Özdemir, S. (2004). Kar Gütmeyen Kuruluşlar (KGK) ve Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Artan Rolü. *Journal of Social Policy Conferences*, 48, ss. 129-161.
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. 2. baskı. İstanbul: İTO Yayınları.
- Sarıpek, D. B. (2017). "Hak Temelli" Sosyal Politikadan "Hayırseverlik Temelli" Sosyal Politikaya Geçişte Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü. *İnsan ve İnsan*, 4(11), 81-99.
- Sellümi, M. (2016). *Üçüncü Sektör: Sivil Toplum Kuruluşları*. 2. baskı. İstanbul: Artı Eksi Yayınları
- Sirin, S. R. & Aber, J. L. (2018). Increasing Understanding for Syrian Refugee Children with Empirical Evidence. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 13, 1-6.
- Suri, H. (2011). Purposeful Sampling in Qualitative Research Synthesis. *Qualitative Research Journal*, 11(2), 63-75.
- Şenkal, A. (2003). Küreselleşme, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Sivil Toplum Örgütleri. *Journal of Social Policy Conferences*, 45, ss: 97-126.
- Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki

Suriyeli Mülteciler Örneği. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 18(40/2): 367-392.

Taşgın, N. Ş., & Özel, H. (2011). Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü. Toplum ve Sosyal Hizmet, 22(2), 175-190.

Theodore, N. & Martin, N. (2007). “Migrant Civil Society: New Voices In The Struggle Over Community Develop-ment”. Journal Of Urban Affairs, 29(3), ss. 269-287

Thompson, N. (2017). Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak. 3. baskı. Ankara: Dipnot Yayınları

Tuncel, G. (2011). Sivil Toplum ve Devlet. Malatya: Bilsam Yayınları

Vakıflar Genel Müdürlüğü (2022). https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/01vakiflarin-turlerine-gore-dagilimi-13082021.pdf Erişim Tarihi: 21.07.2022

TÜRK SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ BARIŞ İNŞASINDAKİ KATKILARI:MORO BARIŞ SÜRECİ ÖRNEĞİ

Ahmet Emin DAĞ¹

Öz

STK'ların günümüzün çatışma çözümünde barışı inşa eden aktörler olarak rolü her geçen gün güçlenmektedir. Birçok siyasi aktörün çözmekte zorlandığı krizlerde, kolaylaştırıcılıktan barış gözlemlerine kadar birçok rolü sivil toplum kuruluşları başarıyla üstlenmektedir. Bu krizlerden biri, uzak Asya ülkesi Filipinler'in güneyindeki merkezi hükümet ile Müslüman azınlık arasındaki çatışmaydı. Kökeni 1960'lara kadar uzanan sıcak çatışmanın, 2014 yılında barış anlaşmasıyla sonuçlanması birçok açıdan tartışılmış olsa da, bu krizin çözümünde Türk sivil toplum kuruluşlarının katkısı oldukça dikkat çekicidir. Bir Türk sivil toplum kuruluşunun, barış gözlem misyonu olarak üstlendiği rol, bu konuda dünyanın farklı bölgelerindeki krizlerin çözümünde Türkiye kökenli kuruluşların oynayabileceği yapıcı roller konusunda cesaret vericidir. Bu çalışma, söz konusu barış sürecini kendi resmi dokümanları üzerinden anlayıp analiz etmeyi hedeflerken, aynı zamanda sürecin içinde yer alan sivil aktörlerin rolünü detaylandırmayı amaçlamaktadır. Dünyanın farklı bölgelerindeki barış süreçleri için yapılmış çalışmalar bulunmakla birlikte, Moro konusunda Türkiye'de akademik araştırmalara ve sivil toplum açısından analizlere ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:Barış inşası, Türk Sivil Toplum Kuruluşları, İnsani Diplomasi, Moro Barış Süreci.

¹ Dr., Ahmet Emin Dağ, Ortadoğu ve Afrika Araştırmacıları Derneği, ahmetemindag@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8589-1102

TURKISH NGO PEACEBUILDING CONTRIBUTIONS: THE CASE OF MORO PEACE

Ahmet Emin DAĞ²

Abstract

The role of NGOs as peace-building actors in today's conflict resolution is getting stronger day by day. In crises that many political actors have difficulty in resolving, non-governmental organizations successfully undertake many roles from facilitator to peace observation. One of these crises was the conflict between the central government and the Muslim minority in the south of the remote Asian country of the Philippines. Although it has been discussed in many ways that the hot conflict, whose origins date back to the 1960s, resulted in a peace agreement in 2014, the contribution of Turkish non-governmental organizations to the resolution of this crisis is quite remarkable. The role of a Turkish non-governmental organization as a peace observation mission is encouraging for the constructive roles Turkish organizations can play in resolving crises in different parts of the world. While this study aims to understand and analyze the peace process in question through its official documents, it also aims to detail the role of civil actors involved in the process. Although there are studies conducted for peace processes in different parts of the world, there is a need for academic research and analyzes in terms of civil society on the Moro issue in Turkey.

Keywords: Peacebuilding, Turkish NGO, Humanitarian Diplomacy, Moro Peace Process.

² Dr., Ahmet Emin Dağ, Association of Researchers on the Middle East and Africa, ahmetemindag@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8589-1102

Giriş

Bu makale, dünyadaki en uzun silahlı çatışmalardan biri olan Filipinler'in Bangsamoro bölgesindeki savaşı sonuçlandıran Moro Barış Sürecini ve özellikle "insani diplomasi" kavramı çerçevesinde Türk sivil toplum kuruluşlarının barış inşasına katkılarını anlamayı amaçlamaktadır.

Üç bölümden oluşan makalenin ilk bölümünde, insani diplomasi kavramı ve bunun sivil toplum kuruluşlarının barışı inşası konusundaki misyonları ile ilişkisine dair tartışmaları sunmaya çalışacaktır. Bu çalışmada ele alacağımız barış inşası çabaları insani diplomasi kavramı çerçevesinde yürütüldüğünden bu bölümde insani diplomasi kavramının devletler ve sivil toplum kuruluşları için ne anlam ifade ettiği değerlendirilecektir. İkinci olarak barış sürecinin kısa tarihsel akışını bir bağlama oturtmak için Moro krizine dair süreç üzerinde durulacaktır. Son olarak, bir Türk sivil toplum kuruluşu olan İHH İnsani Yardım Vakfı'nın (İHH) barışı izleme rolü ve Moro bölgesindeki barış sürecini gözlemlemekle görevli Üçüncü Taraf İzleme Ekibi'nin (TPMT) bir parçası olarak deneyimleri ele alınacaktır.

Bu araştırma öncelikle iki taraf arasında imzalanan ve hem Filipinler hükümeti hem de Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yayımlanan resmi barış belgelerine dayanmaktadır. Söz konusu barış sürecine ilişkin kullandığımız belgelerin tamamı, bibliyografyada paylaştığımız BM'nin ilgili sayfalarında yayınlandığı şekliyle kullanılmıştır. Makale ayrıca insani diplomasi ve Moro Barış Süreci ile ilgili önceki bilimsel çalışmalardan da yararlanmışır. Son olarak, yukarıda belirtilen kaynakları tamamlayıcı bir unsur olarak, İHH'nin arabuluculuk uygulamalarının oluşturulmasında, yürütülmesinde ve özellikle TPMT'de temsilci olarak öncelikli rolü bulunan Hüseyin Oruç ile kişisel görüşmeler de önemli veriler sağlamıştır.

1. Barış İnşası, STK'lar ve İnsani Diplomasi

Çatışmanın olduğu her durumda, aktörlere ve çatışmanın ciddiyetine bağlı olarak, barışı sağlamak veya en azından bir süre sonra çatışmayı sona erdirmek için harekete geçmek kaçınılmazdır. Çatışmanın aktörleri, bazen çatışmayı sona erdirmek ve barışı sağlamak için istek ve çabaları doğrultusunda bir araya gelirken, bazen de uluslararası aktörlerin girişim ve baskıları etkili olmaktadır. Barış inşası, çatışma çözülüp analiz edildikten sonra başlayan bir aşamadır. Ancak bir barış anlaşmasının imzalanması veya aktif şiddetin sona ermesi, her zaman çatışmanın tamamen bittiği ve barışa ulaşıldığı anlamına gelmemektedir (Lambourne, 2004, s.2-24).

Barışın inşa edilmeye başlandığı bir süreçte, genellikle barış anlaşmasının imzalanmasıyla çatışmanın sona erdiği ve çatışmasızlık sonucunda barışın kurulduğu yeni bir sosyoekonomik ve siyasi düzenin oluşturulması hedeflenir. Barışın inşası süreci, sivil nüfusun ihtiyaçlarının karşılanacağı ve böylece toplumsal, ekonomik ve

siyasi alanlarda dönüşümler sağlanarak şiddetli çatışmaların yeniden başlamasının önleneyeği bir düzenin kurulması çabalarını içermektedir (Guelke, 2003, s.57-61).

Tam da bu aşamada, çatışma mağdurlarının yaralarını sarmak ve karşılıklı güven tesis ederek uygun bir sosyoekonomik ortamı sağlamak için yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının oynayacağı pek çok rol devreye girmektedir. Bu roller, mağdurlara insani yardım sağlamak gibi temel insani desteklerden, barış gözlem misyonları gibi siyasi rollere kadar geniş bir yelpazede sıralanabilir (Romsbotham ve Woodhouse, 2009, s.223).

Sivil toplum kuruluşlarının uluslararası ilişkilerdeki yeri ve uluslararası karar alma mekanizmalarına etkisi çok merkezi ve net olmasa da özellikle destekleyici işlevleri yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. STK'lar barış inşası ve çatışma çözümü aşamalarında koruma, izleme, savunuculuk, kolaylaştırma, sosyalleştirme, sosyal uyum, hizmet sunumu ve radikalleşmeyle mücadele işlevlerini yerine getirebilirler. Ancak STK'ların bu işlevleri yerine getirme kapasitesi, devletlerin tutumuna, şiddetin düzeyine, medyanın etkisine, bağışçıların ve diasporanın durumuna ve dış aktörlerin etkisine bağlı olarak değişmektedir (Lewer, 1999, s.2-35).

Barış inşa süreçleri sadece siyasi temsilciler üzerinden yürütülen veya sadece onların anlaşmasıyla gerçekleşecek bir süreç olmadığı gibi, daha önemlisi sivil tabanın mutlaka ikna edilmesi gereken bir olgudur. Sivil toplumun rolü bu aşamada çok daha işlevsel hale gelmektedir. Çatışmanın en sıcak olduğu zamanlarda gerilimin azaltılmasından başlayarak, ateşkes süreçlerinin işletilmesi ve hatta arabuluculuk girişimlerine kadar hemen her aşamada sivil toplum kuruluşlarının oynayacağı roller bulunmaktadır. Barış inşa çalışmalarında sivil toplumun rollerini 7 ana başlıkta özetleyen Paffenholz (2009, s.5), bunları “koruma, gözlem, savunuculuk, sosyalleşme, gruplararası uyum, kolaylaştırıcılık ve hizmet sunumu” olarak adlandırmaktadır.

Aslında sivil toplum kuruluşlarının en önemli rolü, barışı yukarıdan aşağıya doğru hakim kılınmasında en önemli enstrümanlardan biri olmasında yatmaktadır. Yani barışı birbirine güvenmeyen liderler düzeyinde yürütülen bir müzakere meselesi olmaktan çıkarıp daha geniş toplumsal kesimlerin benimseyeyeği yaygın bir olguya dönüştürme konusunda sivil toplum kuruluşları hayati roller oynayabilir (Çelik, 2005, s.7).

STK'ların barış inşasındaki rolü ve sivillerin güvenliği konusunda oynayabilecekleri geniş role dair, bu katkıların “siyasi” faaliyet olup olmadığı, bir sivil toplum kuruluşunun bu tür faaliyetler yapıp yapamayacağı gibi konularda tartışmalar sürmektedir (Demirel, 2019, s.1-9). Bu anlamda birçok STK, barışı tesis etme çabalarını “insani diplomasi” çerçevesinde değerlendirme eğilimindedir.

Bugün dünyada barış süreçlerinde rol alan çok sayıda sivil toplum yapılanması bulunmaktadır. Bunlar arasında özellikle küresel gündemin üst sıralarına çıkmış olan krizlerden Filistin-İsrail meselesinde bir dönem arabuluculuk yapmış olan Norwegian Fafo kuruluşu ile Etiyopya-Eritre arasında görüşmelere dâhil olan Carter Center dikkat çeken kuruluşlar olmuştur. Bunun yanı sıra bir dönem Cezayir iç savaşında tarafları buluşturan Sant’egidio kuruluşu, Ruanda’daki iç çatışmalar sonrasında uzlaşma çabalarında rol alan kurumlardan biri olan Interpeace gibi kurumlar öne çıkmıştır. Sivil toplum yapılanmalarının barış süreçlerindeki rolü farklı isimlerde nitelense bile temelinde insan hayatını korumak bulunmaktadır (Mapendere, 2000, s.75-77).

Bu isimlendirmeler içinde giderek daha fazla öne çıkmaya başlayan İnsani diplomasi, insani yardım kuruluşlarının siyasi ve askeri otoritelerden bir bütünlük içinde işlev görecekları alanı elde etmek için yürüttükleri faaliyetleri kapsayan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetler, belirli bir ülkede insani yardım kuruluşlarının varlığının düzenlenmesi, yardıma ve korunmaya muhtaç sivil nüfusa erişimin müzakere edilmesi, yardım programlarının izlenmesi, uluslararası hukuka ve normlara saygının teşvik edilmesi, yerli birey ve kurumların desteklenmesi ve katılım sağlanması gibi çabaları içermektedir. Tüm bu insani hedefleri desteklemek için çeşitli düzeylerde gerçekleştirilen faaliyetlerinin tümü savunuculuk rolü çerçevesinde değerlendirilebilir (Lauri ve Turunen, 2022, s.1-4).

En yaygın biçimiyle “İnsani diplomasi” bir insani kriz veya afet durumunda mağdurların acil ihtiyaçlarının çeşitliliğini karşılamak için son birkaç on yılda ortaya çıkan bir kavramdır. Uluslararası arenada insani diplomasi kavramı, insani yardım çalışmalarında aktif olan ulusal ve uluslararası kuruluşların mağdurların acılarını hafifletmek için uyguladıkları müzakerecilik politikalarını ifade etmektedir (Regnier, 2011, s.1212).

Bu anlamda insani diplomasi, devlet merkezli geleneksel diplomasiye göre daha fazla sivil inisiyatif içeren ve devletten bağımsız sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen bir uygulamadır. Bununla birlikte insani diplomasi dünyanın ilk ve en yaygın şekilde uygulamasını yürüten kuruluş, yarı kamu sayılabilecek olan Uluslararası Kızılhaç Komitesi’dir. Kızılhaç, genellikle insani yardım kuruluşları olarak da adlandırılan insani diplomasi uygulayıcıların en iyi bilineni olarak bu konuda temel ilkeleri belirleyen kurum olarak da öne çıkmıştır (Maurer, 2015, s.445-452).

Bununla birlikte, kavram hala tüm uluslararası aktörlerce kabul görmüş ortak bir tanım oluşturamamaktadır. İnsani yardım çalışmalarının üç aktörü de (devletler, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları) insani diplomasiye hala farklı tanımlar getirerek, rolleri ve amaçları konusunda ayrışmaktadır (Minear, 2007, s.7-15).

Türk dış politikası bağlamında insani diplomasi, 2-7 Ocak 2013 tarihleri arasında Ankara ve İzmir’de yapılan Beşinci Yıllık Büyükelçiler Konferansı’nın ana temasını oluşturduğundan beri Türkiye devletinin dış politika ilkelerinden biri olmuştur. Bu bağlamda “insan merkezli” bir yaklaşım olarak Türkiye’nin dış yardımlarında, insan haklarını önceleyen politikalarında önem arz etmektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2022). Türkiye devletinin dış politikadaki bu ilkesel durumu, insan onurunu referans almanın yanı sıra tüm imkân ve kabiliyetlerini bu doğrultuda kullanma azmini ifade etmektedir (Şeyşane ve Tanrıverdi, 2022, s.153-178).

İnsani yardımı önceleyen resmi yaklaşımdan farklı olarak, sivil toplum kuruluşlarının insani diplomasi mantığı çoğunlukla insan hayatını ve onurunu korumaya yönelik her türlü destek olarak yaygınlık kazanmıştır. Bu anlamda devletlerin yüklemiş olduğu anlamdan biraz daha geniş bir perspektifle ve sivil alanı genişleten bir yaklaşımla tanımlanmaktadır. Dolayısıyla insani diplomasi, bir STK’nın diğer insani yardımlarla birlikte insan hayatını kurtarmak için kullanması gereken araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır (Humanitarian Diplomacy, 2022).

İnsan hayatını ve onurunu korumak biçimindeki genel amaçları gerçekleştirmede insani diplomasi araçları da çok geniş bir çeşitlilik arz etmektedir. İnsani savunuculuktan, müzakereye, çatışan aktörlerle iletişimden resmi anlaşmalara kadar birçok önlemi içerebilir. İnsani diplomasi aktörleri de bu kapsamda hükümetleri, uluslararası kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarını, özel sektörü ve bu arada bireyleri kapsayabilir (Lauri, 2018, s.3).

Örneğin insani diplomasi uygulamalarının son dönemlerdeki yaygın uygulama biçimlerinden biri olarak İHH, Suriye savaşında yüzlerce rehinenin serbest bırakılması veya takas edilmesi konusundaki müzakereleri gerçekleştirmiştir (BBC, 2013). İHH’nın barış inşası konusunda son yıllarda ‘insani diplomasi’ adı altında gerçekleştirdiği en önemli girişimlerden biri de Moro Barış Süreci’nde yaşandı. Bir Türk STK’sının bu süreçte oynadığı rol, sadece bölgede barışın sağlanması açısından değil, yerel bir örgütün bu konuda edindiği deneyim açısından da önemli bir başarı öyküsüdür (Koçyiğit, 2021, s.169-179).

Yıllardır bölgede insani yardım çalışmaları yürüten vakfın sahip olduğu saha tecrübesi ve bölgede yaşanan krize olan aşinalığı, söz konusu barış gözlem ekibine seçilmesinde önemli rol oynamıştır. Bunun yanı sıra, vakfın dünyanın farklı bölgelerindeki kapasitesi, bu tür insani diplomasi süreçlerine dahil olmasında teşvik edici olmuştur.

2. Moro’daki Kriz ve Barış Süreci

Filipinler Hükümeti (*Government of Philippines*=GPH) ile Moro İslami Kurtuluş Cephesi (*Moro Islamic Liberation Front*=MILF) arasında 40 yıllık bir

savaş binlerce insanın ölümüne ve en az 2 milyon mültecinin oluşmasına yol açtı (Majul, 1985). Savaşın nedeni, yerel Müslüman halkın tarihi topraklarında kendi bağımsız veya özerk devletlerini inşa etme mücadelesidir (Jubair, 1999, s.20-35).

Savaşı bitirmek ve bölgede barışçıl bir normalleşmeyi sağlamak için Filipinler'de Malezya Hükümeti'nin kolaylaştırıcılığında Ocak 1997'de barış görüşmeleri başladı (Santos, 2010, s.77). Atılan en ilerici adım, bu süreci destekleyecek yapıların, özellikle de bir çekirdek ekibin oluşturulması oldu. Barışın ana tarafları olarak, GPH Barış Paneli ve MILF Barış Paneli yetki ile yapılandırılmıştır. Sürecin ilk aşamalarında acil bir ateşkes anlaşması sağlanmış ve sürecin sonraki aşamaları tartışılarak çok net olmayan bir yol haritası ortaya konulmuştur (Jubair, 2007, s.113-147).

Barış süreci, birçok yerel ve uluslararası aktör sayesinde yürütülmüştür. Bu aktörlerin başında gelen Malezya, Üçüncü Taraf Kolaylaştırıcı ve Uluslararası İzleme Ekibi'nin (*International Monitoring Team=IMT*) Misyon Başkanı olarak sürecin başından itibaren yer almıştır. Uluslararası Temas Grubu (*International Contact Group=ICG*) ise süreci denetlemek için 2009 yılında kurulmuş ve farklı aktörleri de sürece dâhil etmiştir. Bu çerçevede ICG; Japonya, Suudi Arabistan, Türkiye, Birleşik Krallık, İnsani Diyalog Merkezi, Sant'Egidio Topluluğu, Uzlaşma Kaynakları, Muhammediye ve Asya Vakfı'ndan oluşmakta ve özellikle ilk resmi barış belgelerinin imzalanmasından sonra hayati rol oynamaya başlamıştır. Tüm bu aktörlerden daha önemli bir kolaylaştırıcı olarak İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), müzakerelerin gözlemcisi olarak 1990'lı yıllarda sürecin başlangıcından itibaren garantör rolü üstlenerek, barışın hemen her aşamasında varlığını hissettirmiştir (Özerdem, 2012, s.393-413).

Öteden beri, Türkiye'nin gerek İİT platformlarında ve gerekse BM platformlarında Moro konusundaki destekleri yerel Müslüman topluluklar nezdinde olumlu bir iz bırakmıştı. Buna ilave olarak özellikle 1990'lardan sonra Türk kamu ve sivil kuruluşlarının bölgede yürütmüş olduğu faaliyetler Moro halkının Türkiye'ye olan güven ve sempatisini artırmıştır (Tabak, 2015, s.199). Bu olumlu imajın sonucu olarak MILF, güçlü bir müttefik olarak Türkiye'nin sürece dâhil olmasını bizzat istemiştir. 1990'lı yılların başından itibaren bölgede insani amaçlarla kesintisiz olarak varlığı, yerel topluluklar arasında, Türk halkına ve kuruluşlara karşı böyle bir güven oluşturmuştur. İHH'nın sürecin başlamasından önceki dönemde gerek MILF'in masaya oturmaya ikna edilmesinde ve gerekse Filipinler hükümetiyle yapılan görüşmelerde Moro Müslümanlarına barış ve özerklik konusunda ikna edici çabaları olmuştur (Oruç, 2021).

GPH ve MILF, 10 yıl boyunca Kuala Lumpur'da 50'den fazla toplantı yaptı. Her iki tarafın iyi niyetli tutumları ile arabulucuların barış konusundaki çabaları meyvesini verdi ve 15 Ekim 2012'de Malacañang'da Bongsamoro Çerçeve Anlaşması'nın (*Framework Agreement on the Bongsamoro=FAB*) imzalanmasıyla sonuç-

landı (Herbolzheimer, 2015, s.1-8).

Bu Çerçeve Anlaşma ile Filipinler hükümeti, Bangsamoro Özerk Bölgesi (*Bangsamoro Autonomous Region=BAR*) adıyla güneyde özerk bir bölgenin kurulmasını kabul etmiş ve anlaşmanın şartlarının uygulanmasını izlemek için bağımsız bir ekip kurulması için görüşmeleri başlatmıştı. Müzakerelerin sonuca yaklaştığı 2012 yılında Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (*Third Party Monitoring Team=T-PMT*) kurulmasına karar verildi. Bu Çerçeve Anlaşmanın ardından müzakereler daha bir cesaretler devam etmiş ve imzalanan birçok anlaşma sayesinde Moro'nun 40 yıllık bağımsızlık mücadelesinde bir dönüm noktası olmuştur (Söylemez, 2016, s.106-107).

2012 yılında imzalanan sözleşme sekiz ana başlıktan oluşmaktaydı (Hernandez, 2017, s.83-85) Bu başlıkların her biri, bölgedeki sorunun farklı boyutlarını çözüme bağlama amacı taşımakta ve birbirini tamamlayıcı nitelikte bulunmaktaydı:

Bangsamoro'nun Kurulması (Establishment of Bangsamoro): FAB'nin ilk başlığı altında, taraflar mevcut durumun kabul edilemez olduğu ve mevcut istikrar-sız yerel yönetim yerine Bangsamoro hükümetinin kurulacağı konusunda anlaştılar. Nisan 2012'de kararlaştırıldığı üzere, yeni özerk siyasi yapının adı Bangsamoro olacaktır. Taraflar ayrıca Bangsamoro kimliğini de tanımıştır. Bu çerçevede; Mindanao, Sulu ve Palawan takımadalarının yerlileri ve sakinleri kendilerini "Bangsamoro" olarak tanımlama hakkına sahip olmuştur.

Temel Kanun (Basic Law): Anlaşma, Bangsamoro'nun bir Temel Kanun (Anayasa) tarafından yönetileceğini şart koşmaktadır. Anayasa, Bangsamoro değerler sistemini yansıtacağı gibi, uluslararası kabul görmüş standartları karşılaması gerekecektir.

Yetkiler (Powers): Anlaşmaya göre Filipinler merkezi hükümeti, savunma ve dış güvenlik, dış politika, küresel ticaret sorunları, para politikası, vatandaşlık, vatandaşlığa kabul ve posta hizmetlerini yürütmeye devam edecektir. Buna karşın yerel Bangsamoro hükümeti, iç güvenlik de dahil olmak üzere kendi toplumunun tüm iç meselelerini yönetme hakkına sahip olacaktır.

Topraklar (Territory): Bangsamoro'nun çekirdek bölgesi şunlardan oluşacaktır: a) Müslüman Mindanao'daki Özerk Bölgenin mevcut coğrafi alanı, b) Lanao del Norte eyaletindeki Baloi, Munai, Nunungan, Pantar, Tagoloan ve Tangkhal Belediyeleri ve 2001 plebisiti sırasında Müslüman Mindanao Özerk Bölgesi'ne dâhil edilmek için oy kullanan Kabacan, Carmen, Aleosan, Pigkawayan, Pikit ve Midsayap Belediyeleri, c) Cotabato ve Isabela şehirleri ve d) Bangsamoro Temel Yasası'nın (*Bangsamoro Basic Law=BBL*) onaylanmasından en az iki ay önce yerel yönetim biriminin bir kararı veya bölgedeki seçmenlerin en az yüzde onun (%10)

dilekçesiyle işleme alınacak olan bitişik alanlar.

Temel Haklar (Basic Rights): Anlaşma, Bangsamoro halkının uluslararası kabul görmüş siyasi, ekonomik, medeni ve azınlık haklarının güvence altına alındığını yasalastırmaktadır.

Geçiş ve Uygulama (Transition and Implementation): Taraflar, bir geçiş dönemi ihtiyacı ve geçiş mekanizmalarının kurulması konusunda anlaşılabilir. Bu bağlamda taraflar, geçiş düzenlemeleri ve usullerine ilişkin bir ek kabul etmiş ve bir Geçiş Komisyonu oluşturmuştur. Bu geçiş döneminde Komisyon, Bangsamoro Temel Yasasının bir taslağı ve diğer yasal belgeler üzerinde çalışacaktır.

Gelir Üretimi ve Servet Paylaşımı (Revenue Generation and Wealth Sharing): Taraflar, Bangsamoro gelirlerinin yaratılması ve kaynakların kullanılmasının önemli olduğu konusunda hemfikirdir. Yeni Bangsamoro yönetimi, anayasaya uygun olarak kendi gelirlerini yaratma gücüne ve vergilendirme hakkına sahip olacaktır.

Normalleşme (Normalization): Taraflar normalleşmenin barış süreci için hayati olduğu konusunda hemfikir olduklarından, sürdürülebilir geçim kaynakları ve arzu ettikleri yaşam kalitesine ulaşabilmeleri normalleşme yoluyla olacaktır. Taraflar, ilke olarak, polislik yapılarının ve düzenlemelerinin, polis hizmetinin profesyonel ve partizan siyasi kontrolünden bağımsız olmasını esas olarak kabul etmişlerdir. Bu bağlamda, MILF, kendisine bağlı silahlı güçleri dağıtmak konusunda kademeli bir program üstlenirken, Filipinler Ordusu, Bangsamoro'daki iç güvenlik yetkilerini yerel polis gücüne devredilecektir (FAB, 2012).

Çerçeve Anlaşmanın iyileştirilmesi ve uygulanması için yol haritasının çizilmesi için dört farklı düzenleme yapılmıştır. Ek düzenlemelerin ilki olarak 27 Şubat 2013 tarihinde Geçiş Düzenlemeleri ve Yöntemleri (*Transitional Arrangements and Methods*) imzalanmıştır. Bu düzenlemeye göre, MILF ve Filipinler Hükümet, geçiş komisyonunun kurulmasıyla başlayacak ve müzakere sürecinin tamamlandığını teyit eden çıktı belgesinin imzalanmasıyla sona erecek olan geçiş sürecinin adımları üzerinde anlaşmaya varmıştır (Transitional, 2013).

Geçiş döneminde yapılan anlaşmaya göre 10.000-15.000 civarında olduğu tahmin edilen MILF güçleri silahlarını bırakacak, Filipinler ordusu eş zamanlı olarak bölgeden çekilecektir. Bu anlaşmaya göre, muhaliflere bağlı silahlı grupların bir kısmı Moro polis gücünün "Barış ve Güvenlik" ekibine katılacak, böylece kademeli silahsızlanma sağlanacaktır.

Gelir Üretimi ve Servet Paylaşımı (Income Generation and Wealth Sharing) adlı ikinci düzenleme ise 13 Temmuz 2013 tarihinde imzalanmıştır. Bu sözleşme vergilendirme, diğer gelir kaynakları, gider ve giderler, hibe ve bağışlar, merkezi yönetim fon transferleri, kredi taahhütleri, yurtdışı yardımlar, doğal kaynaklar ve

kalkınma ile ilgili bölümlerden oluşmaktadır. Anlaşmanın ilgili maddelerine göre Bangsamoro’da toplanan vergi ve harçların %25’i merkezi hükümete, %75’i Bangsamoro hükümetine bırakılacaktır (Revenue, 2013).

Üçüncü düzenleme ise 8 Aralık 2013 tarihinde imzalanan ve iki hükümetin özerk alanlarını belirleyen ve hangi alanların ortak yargı yetkisine sahip olacağına karar veren Güç Paylaşımı (*Power Sharing*) anlaşması oldu. Buna göre Bangsamoro yönetimi kendi içişlerinde tamamen özgür olurken, dışişleri, savunma ve güvenlik konuları Filipinler hükümetinin elinde olacaktır (Power-Sharing, 2013).

Düzenlemelerin sonuncusu Normalleşme (*Normalizasyon*) başlığı ile 25 Ocak 2014’te imzalandı. İki tarafın temsilcileri, kalabalık heyetler halinde Kasım 2012’den itibaren 14 ay boyunca bu anlaşma üzerinde yoğun bir şekilde çalışarak Ocak 2014’te yeni bir anlaşma imzaladı. Böylece uzun süredir ulaşılmaması hedeflenen kapsamlı anlaşmanın temel unsurları bir araya getirilmiş ve tamamlanmış oldu (Normalizasyon, 2014).

Özerkliğe geçiş süreci, yukarıda belirtilen FAB kapsamında Kotabato şehrinde Bangsamoro Geçiş Komisyonu (*Bangsamoro Transition Commission*=*BTC*) kurulduktan hemen sonra resmen açıldı. Ancak sürecin tamamlanması için resmi süreç, MILF ile Filipinler merkezi hükümeti arasında 28 Mart 2014’te imzalanan Kapsamlı Bangsamoro Anlaşması (*Comprehensive Agreement on Bangsamoro*=*CAB*) ile başladı. CAB, yeni bir sözleşme olmak yerine 1997’den beri iki taraf arasında imzalanan tüm anlaşmaları içeren kapsamlı bir metin olarak ortaya çıkmıştır (CAB, 2014).

Bangsamoro Anayasası (BBL) hazırlandıktan ve Bangsamoro Özerk Bölgesi kurulduktan sonra, anayasa taslağı kontrol edilmesi ve gözden geçirilmesi için Filipinler cumhurbaşkanına sunulmuştur. Sonraki dönemde Filipinler’de değişen hükümetlere ve bazı siyasi ve güvenlik sorunlarına rağmen her şeyin yolunda gitmesi ve tarafların verdikleri sözlere büyük oranda riayet etmesi sayesinde, anlaşma Devlet Başkanı ve Filipinler Parlamentosu’nda onaylanma süreçleri tamamlandı (Söylemez, 2016, s.75-90). Ancak varılan anlaşmanın sorunsuz yürütmesi için Moro halkı tarafından da benimsenmesi gerektiği açıktır. Bu nedenle bölgede barış sürecini halkoyuna sunan referandum 2019 yılında tamamlanarak, Bangsamoro Özerk Yönetiminin kurulması önünde hiçbir engel kalmamış oldu (AA, 2019).

İki tarafın anlaşması ve karşılıklı olarak onaylanması ardından yeni dönemi riskleriyle birlikte başlamıştı. En önemli risklerin başında, verilen sözlerin yerine getirilip getirilmediğini görmek ve barış anlaşmalarının sahada nasıl uygulandığını anlamak geliyordu. Bu anlamda tüm süreci ve barış anlaşmalarının uygulamasını sahada denetleyecek bir mekanizma kurulmuş ve Türkiye’den bir sivil toplum kuruluşu ile birlikte 5 kişiden oluşan bir gözlem heyeti oluşturulmuştur.

3. Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (TPMT) ve STK Rolü

Çerçeve Anlaşması (FAB) daha 2012 yılında imzalandığında, söz konusu anlaşmanın Geçiş ve Uygulama başlıklı bölümünün 11. Maddesi, “Tüm anlaşmaların uygulanmasını izlemek için uluslararası kuruluşların yanı sıra yerel gruplardan oluşacak bir üçüncü taraf izleme ekibi oluşturulacaktır” şeklinde denetleyici bir mekanizma kurulmasını öngörmüştür (TPMT, 2013).

Buna göre, Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (*Third Party Monitoring Team*=TPMT), yukarıda bahsi geçen imzalanmış 10’u aşkın anlaşmanın uygulanmasını izlemek, gözden geçirmek ve değerlendirmek üzere Filipinler hükümeti ve MILF tarafından oluşturulmuş ve görevlendirilmiştir. TPMT bağımsız bir organ olarak, her biri Filipin ve MILF barış panelleri tarafından önerilmiş 5 üyeden oluşmaktadır. TPMT’nin görev tanımına göre, ekip başkanının uluslararası alanda saygın bir kişi olması ve ekibin toplayıcısı ve sözcüsü olarak görev yapması gerekmektedir. Ekibin ikinci üyesi Filipin hükümeti tarafından aday gösterilen yerel bir sivil toplum kuruluşundan, üçüncü üye ise MILF tarafından aday gösterilen farklı bir yerel sivil toplum kuruluşu temsilcisidir. Dördüncü temsilci, hükümet tarafından aday gösterilen uluslararası bir sivil toplum kuruluşundan ve beşinci temsilci, MILF tarafından aday gösterilen uluslararası bir sivil toplum kuruluşundan bir temsilcidir. İHH, bu MILF kontenjanı ile ekibe dâhil olmuştur (Tabak, 2015, s.213).

İzleme ekibinin görev ve sorumluluğu, barış sürecinin belirli bir aşamasıyla değil, tüm barış süreciyle ilgilidir. Tüm üyeler, taraflarca karşılıklı olarak kabul edilmiş ve mutabakata varılmıştır. TPMT’nin temel işlevi, tüm anlaşmaların uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek ve bu anlaşmalar kapsamında her iki Tarafın taahhütlerinin uygulanmasındaki ilerlemeyi değerlendirmektir. Bu amaçla, TPMT, uygun eylemleri için her iki Tarafa kapsamlı periyodik raporlar ve güncellemeler sunmaktadır.

Geçiş döneminin sonunda, Filipinler hükümeti ve MILF Barış Müzakere Heyetleri, Malezyalı Kolaylaştırıcı ve TPMT ile birlikte, tüm anlaşmaların uygulanmasını ve geçişin ilerlemesini gözden geçirmek, değerlendirmek için bir toplantı düzenleyecektir. TPMT tarafından imzalanan bir “Çıkış Belgesi” (Exit Document) ardından, barış sürecinin resmi olarak sonuçlandırılması, ancak ve ancak tüm anlaşmalar tam olarak uygulandığında her iki tarafça imzalanacaktır (TPMT, 2013).

İki taraf arasındaki barış sürecinin ilerlemesine paralel olarak söz konusu sürecin detarafsız bir uluslararası kuruluş tarafından gözlenmesine ihtiyaç duyulduğunda, MILF Barış Paneli tarafından Türkiyeli bir sivil toplum kuruluşunun seçilmesi doğal olarak gelişti. İHH yönetim kurulu üyesi Hüseyin Oruç’a göre MILF, Türk halkına olan güveninden dolayı İHH’nin bu süreçte yer almasını ve yanlarında durmasını talep etmişti. Böyle bir görev üstlenmesi ardından İHH’nin yaptığı işler-

den ilki Filipinler'in Kotobato şehrinde şube açması ve hem insani hem de diplomatik süreci yürütme konusunda elini güçlendirmek oldu.

TPMT, barış sürecinin denetlenmesi ve anlaşmaların uygulanması konusunda görevlerini yerine getirme işini yaparken tarafların kabulü ile tam yetki ve özgürlüğüne sahiptir. Çalışmalarını, uygun gördüğü şekilde düzenleme yetkisine sahiptir. Finansman kaynakları tarafından dayatılan gerekliliklere uymak için kendi görevlendirme, çalışma planları, güvenlik ve gizlilik protokollerini ve finansal sistemlerini tasarlayabilir. Özellikle üyeleri ve onların örgütsel bağlantıları arasındaki ilişkiye ilişkin davranış kurallarını tanımlar. Bir izleme ekibi olarak TPMT, fikir birliği temelinde çalıştığı için, raporlarının yayınlanması öncesinde üyeler ortak bir sonucu varmak durumundadır. Ekip üyeleri, sürecin istenilen şekilde ilerlemesi için, iki taraf arasındaki anlaşmaların uygulanması ile ilgili tüm raporlara ve faaliyetlere erişebilmektedir (TPMT, 2013).

Ekip, düzenli olarak, iki ayda bir ve bazen gerekli gördüğü zamanlarda toplanmaktadır. Bu süreçte, TPMT'nin tüm üyeleri, sahadaki ilerlemeyi izlemek ve raporlamak için bölgeye düzenli ziyaretler gerçekleştirmekte, taraflarla ve halkla görüşmeler yapmaktadır. Ekip, anlaşmanın ne kadar uygulandığını gözlemlemek ve raporlaştırmak için, tüm taraflarla özel görüşmeler yapma yetkisine sahip olduğu gibi, bölgede uygun gördüğü her yere ziyaret yapma ve toplantılar düzenleme yetkisine sahip bulunmaktadır. Ekip, üç ayda bir ve gerekli görüldüğünde, iki Barış Panelinin başkanlarına ve kolaylaştırıcıya gizli yazılı raporlar sunabilmektedir. Raporlar, ekibin tek bir üyesinin görüşünü değil, ekibin gözlemlerini ve tavsiyelerini içermektedir. Taraflar, TPMT tarafından verilmiş tavsiyelere uymak zorunda olmasa bile ekibe yazılı yanıtlar gönderme ve uygulamadaki aksaklıkların gerekçelerini izah etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ekip, anlaşmaların uygulanmasındaki sürecin genel bir değerlendirmesini yapmak üzere, gerekli görmesi halinde yıllık olarak veya uygun gördüğü zaman aralıklarında, halka açık yazılı raporlar hazırlama hakkına sahiptir (TPMT, 2013).

Ekip ilk olarak Temmuz 2013'te Malezya'da bir araya geldi. Aynı yılın Eylül ayında TPMT Filipinler'de bir araya geldi ve kendi yol haritasını oluşturdu. TPMT üyeleri her iki ayda bir bölgeyi ziyaret ederek, görüşmeler ve gözlemler için 15 gün boyunca çalışmalar yapmaktadır. Her iki taraftaki ana muhatapları ya Hükümet ya da MILF Barış Panelleridir. Bunun ötesinde Bakanlar, Milletvekilleri, Senatörler, Genelkurmay Başkanı, Emniyet Müdürü ve diğer devlet yetkilileri, valiler, belediye başkanları, ordu komutanları ve hatta sıradan vatandaşlarla toplantı yapma yetkileri bulunmaktadır. Saha çalışması ve bu toplantılar sırasında Ekip, Çerçeve Anlaşma'da (FAB) belirtilen adımları takip ederek, barış anlaşmasının uygulanmasını izleme üzere yerel halkla toplantı yapma ve onlarla fikir paylaşma yetkisi de vardır (TPMT, 2019).

Aslında, her barış sürecinde olduğu gibi Moro Barış Sürecinde de, ilerleme ancak her iki tarafın samimiyeti ile sağlanabilmektedir. TPMT'nin bir gözlem heyeti olarak katkısı, uygulama sırasındaki eksik boyutları tespit ederek raporlamak ve gereğini yapmak üzere taraflara iletmektir. İHH'nın bu çerçevede en önemli sorumluluğu, anlaşmanın adil bir şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Ancak bu aşamada yeri gelmişken teorik bir tartışmaya da değinmek gerekir. Şöyle ki, Moro'dakine benzer şekilde bir devletin sınırları içindeki çatışmalarda genellikle "devlet" aykırı çatışmanın güçlü aktörü olarak görülürken, ona karşı çıkan diğer grup ise çatışmanın "zayıf" tarafı olarak kabul edilir (Waage, 2005, s.6).

Bu anlamda Moro söz konusu olduğunda İHH, her ne kadar TPMT'deki rolü gereği barış süreci konusunda tarafsız hareket etme yükümlülüğüne sahip olsa da, başka bir açıdan bakıldığında aslında sürecin "zayıf tarafı"nın yani Moro azınlığının temsilcisi gibi görünmektedir. Barış gözlem ekibine gerek hükümet ve gerekse MILF, kendileri ile uyumlu hareket edecek uluslararası aktörleri aday göstermişti. Bu nedenle MILF'in önerisi ile bu misyona giren İHH bir anlamda Moro Müslümanlarının yani sürecin zayıf tarafının sesinin duyulmasında daha hassasiyet taşımakta ve "güçlü tarafa" yani hükümete yönelik olarak, anlaşma konusunda daha talepkar olabilmektedir. Nitekim geçmişte yaşanan kimi iç siyasi çekişmeler Manila hükümetinin keyfi geciktirmelerine neden olmuştur. Hükümetin, başkentte kendi iç siyasi çekişmesi nedeniyle anlaşmaların uygulanmasında tek taraflı kararlar alması özellikle bölge halkının yasal haklarının risklere maruz kalması açısından önem taşımaktadır (TPMT, 2023). Bu da "zayıf" tarafın sesinin duyurulmasını daha hayati bir zorunluluk haline getirmektedir.

TPMT kurulduktan ve bir Türk STK'sı barışın inşası sürecinde, ikinci bölümde bahsi geçen, tüm rolleri başarılı biçimde oynadıktan sonra sahadaki durumla birlikte Türkiye'den bölgeye bakış da değişmeye başlamıştır. Bu anlamda gerek hükümet olarak Türkiye ve gerekse Türk STK'ları, barış anlaşması taraflarının ve çatışmadan etkilenmiş tüm toplulukların ihtiyaçlarına bağlı olarak değişen bir dizi proje başlattı. Projeler, özellikle, çatışmalardan etkilenen topluluklara temel hizmetler sağlama, yerel STK'ların kapasite geliştirme operasyonları ve barış sürecinde halkla istişarelerin desteklenmesi gibi önemli alanları kapsamaktadır (TİKA, 2021).

Bölgenin yıllardır savaş mağduru bir coğrafya olmasından kaynaklı alt yapı sorunları nedeniyle en önemli eksiklerinden birini yeterli sayıda eğitim kurumu bulunmaması oluşturmaktadır. Bu anlamda en hayati projelerden olan okullar ve yetimhaneler konusunda birçok yeni proje hayata geçirilmiştir. Geçmişteki uzun çatışmalar döneminde binlerce çocuk öksüz kalmış ve ilköğretimden yoksun büyümüştü. Bu çok acil toplumsal sorunu çözmek için birçok yetimhane ve okul binası tamamlamıştır (İHH, 2022a).

Sivil toplumun barış inşasına katkısını destekleyen en önemli rolü kuşku-

suz insani yardımlarla kendini gösterecektir. Barış inşası konusunda oynadığı rolü, yapmış olduğu insani yardımlarla destekleyen kuruluşların başarı şansı daha yüksek olacaktır (Lange ve Quinn, 2003, s.10-14).

Yetkinin yerel MILF idaresine geçmesinden sonraki en önemli zorluklardan biri, hükümet ve belediye işlerini yürüten yetenekli ve vasıflı personel eksikliğidir. İHH, yetişmiş eleman ihtiyacını göz önünde bulundurarak geleceğin yönetici adaylarının bir kısmının Moro'dan getirilmesini sağlayarak Türkiye'de belediye ve siyasi branşlarda eğitim olanakları sundu. Hukuk eğitimi için, yerel adayları hukuk konularında eğitmek ve kendi hukuk kurumlarını kurmalarına yardımcı olmak için Moro Bölgesi'ne bir grup hukuk uzmanı gönderildi (Oruç, 2021).

İHH, bu rolü daha etkin bir şekilde oynayabilmek için resmi ve sivil destek almak için Türkiye'de ve uluslararası arenada farklı faaliyetler yürütmüştür. Bu bağlamda İHH, Moro halkının mücadelesini özelde Türk kamuoyunun gündemine, genelde ise uluslararası arenaya taşımak için birçok kitap, makale ve gazete yayını yapmıştır. İHH, MILF lideri el Haj Murad Ebrahim'in Türkiye'ye ilki Ocak 2013, ikincisi Aralık 2015'te olmak üzere iki ziyaret programı düzenlemiştir. Bu ziyaretler ve düzenlenen programlarla Türk halkının bölgedeki barış sürecine maddi ve manevi desteği aranmıştır (İHH, 2018).

TPMT ekibinin en zor görevlerinden biri, kapsamlı bir sosyo-ekonomik kalkınma programı için bir zamanlar birbiriyle savaşan iki tarafın toplulukları için kapsamlı bir ihtiyaç değerlendirmesinin yapılmasıydı. Barış sürecinin bir parçası olarak taraflar, Bangsamoro'nun rehabilitasyonu, yeniden inşası ve geliştirilmesi için geliştirme çabalarını yoğunlaştırma konusunda anlaştılar. Bu aşmada TPMT, gerek Filipinler hükümeti ve gerekse MILF'in desteğiyle varolan insani durumu değerlendirmek ve sürecin geleceğini tehlikeye atmayacak çözüm için katkı sunmak durumundaydı (AA, 2022).

TPMT'nin vazgeçilmez rollerinden biri de normalleşme sürecinin nasıl gittiğini izlemektir. Geçiş Dönemi Adaleti ve Uzlaşma Komisyonu (*Transitional Justice and Reconciliation Commission*=TJRC), Bangsamoro halkının meşru mağduriyetlerini ve insan hakları ihlallerini ele almak üzere bir geçiş dönemi adaleti programı hazırlamak üzere kuruldu. Bu komisyonun bir çalışma yürütmesi ve geçiş dönemi adaleti ve uzlaşma için uygun mekanizmaları panellere tavsiye etmesinden sonra, ekibin rolü daha da hayati hale gelecektir (Reconciliation Commission, 2022).

Yıllardır süren savaş nedeniyle ciddi bir ihmal ve kalkınmışlık sorunu yaşayan kırsal bölgelerde bulunan bazı MILF kampları için ortak görev güçleri oluşturup ihtiyaçları değerlendirdikten sonra, bu bölgeleri barışçıl ve üretken topluluklara dönüştürmek için adımlar atılması gerekmiştir. Tüm bu süreçlerin izlenmesinde de yine TPMT, sürecin başarılı bir şekilde tamamlanmasında rol oynayacaktır.

Ekibin en zorlu görevlerinden biri, askeri yeniden konuşlandırmaları hassasiyeti açısından izlemektir. Filipin hükümeti, Bangsamoro bölgesindeki ordu birimlerini ve birliklerini yeniden konuşlandırırken, MILF, güçlerini kullanımdan kaldırarak şekilde hizmet dışı bırakmak için bir program üstlenmiştir. TPMT, MILF üyelerinin verimli sivil hayata sorunsuz geçişinin ve normalleşmenin garanti altına alınması için sürecin çeşitli yönlerini izlemektedir. Bu görev için en büyük zorluk, TPMT'nin ilerlemenin derecesini değerlendirecek askeri uzmanlara sahip olmamasıdır. Tamamen sivil gözlemcilerden oluşan TPMT, ancak tarafların anlatımlarına göre değerlendirme yapabilmektedir. Bölgede gerçekleştirilen 40'dan fazla ziyaret sırasında, yüzlerce kişi ile görüşülmüş, ateşkes ve silahsızlanma sürecinin sorunsuz yürütülmesi ve nihai normalleşmenin sağlanması konusunda aktif rol oynamıştır (İHH, 2022b).

Sonuç

STK'lar genel olarak, kamu yararına belirli bir davayı veya bir dizi konuyu öne çıkaran, kar amacı gütmeyen ve parti/siyasi bağlantısı olmayan özerk kuruluşlar olarak tanımlanır. Toplumsal kalkınmanın ve barışın önemli aktörleri haline gelmeye başlayan STK'ların küreselleşme sonrasında odaklanabileceği alanlar adeta sınırsızdır. Küreselleşme süreci sayesinde Türk STK'ları uluslararası alanda giderek daha fazla rol almakta ve misyonları da çeşitlenmektedir. Bugün dünya çapında insani yardımdan kalkınma projelerine kadar birçok Türkiyeli sivil toplum kuruluşu çalışmaktadır.

Küresel çapta artan bu gücüne paralel olarak STK'ların farklı bölgelerdeki yerel krizlerin çözümünde ve barışın inşasında oynayabileceği roller de her geçen çeşitlenmektedir. Barış süreçlerinin hemen her aşamasında işlevsel roller üstlenmeye başlayan STK'ların bu misyonu yerine getirirken farklı aktörlerle işbirliği yapmak zorunda kalması, onlar için meşru bir zemine olan ihtiyacını artırmıştır. Bu anlamda insani diplomasi kavramı, son yıllarda birçok kriz bölgesinde barış inşasında rol üstlenen STK'ların kullandığı en önemli araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır.

Bu tür barış operasyonlarında insani diplomasiyi kullanan tek Türk STK'sı olarak İHH'nin rolü, sadece tecrübesiyle değil, aynı zamanda yerel barışçıl çözümlere yeni yaklaşımıyla önemli görünmektedir. Filipinler'in güneyindeki Bangsamoro bölgesinde, merkezi hükümet ile bölgedeki Müslüman azınlık arasında on yıllardır süren çatışmayı sona erdiren barış anlaşması, bu konuda önemli bir başarı örneğidir.

Üçüncü Taraf İzleme Ekibi (TPMT) olarak kurulan barış gözlem misyonu, bölgede varılan barış anlaşmasını izlemek ve taraflarca uygulanmasını denetlemekle görevli geçici bir organdır. Bu kurumda hizmet veren bir STK olarak İHH'nin oynadığı barış inşası rolü, Türkiye'nin bu konudaki uluslararası başarılarından biri olarak kabul edilebilir. Bu barış inşası kapsamında, ihlallerin raporlanması, tabanın barışa

ikna edilmesi, ateşkesin korunması, gerilime neden olan sosyoekonomik sıkıntıların giderilmesi, eğitim ve karşılıklı toplumsal güvenin inşası gibi birçok konuda büyük rol oynamıştır.

TPMT, bölgesel bir krizin çözümü için STK'ların barış sürecine katkısını sağlayan ana araçtır. İHH'nın TPMT'deki rolü ilk kez insani yardım ve barışçıl geçişin bu arada gitmesi açısından ayrıca önemlidir. Moro örneği, uluslararası insani yardımla uğraşan sivil kurumların farklı coğrafyalarda barışa katkı sağlamada oynayabileceği rollerin yeniden tanımlanması bakımından önemlidir. Bu roller, özellikle barış inşa süreçlerinde yerel toplumların sosyoekonomik anlamda kalkındırılmaları ve insani gelişmişlik seviyelerinin artırılması konusunda yeni dönemi ayak uydurmalarını sağlayan önemli bir işlev sunmaktadır.

Kaynakça

- AA. (2019). Tarihi Moro Referandumu Sonuçlandı, 1 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tarihi-moro-referandumu-sonuclandi/1392807> adresinden alındı.
- AA. (2022). Lack of funds impeding post-insurgency normalization in Philippines' Bangsamoro: Top official, 29 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/lack-of-funds-impeding-post-insurgency-normalization-in-philippines-bangsamoro-top-official/2544049> adresinden alındı.
- BBC. (2013). Iranians held by Syria rebels released, 1 Ağustos 2022 tarihinde <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-20958065> adresinden alındı.
- CAP. (2014). The Comprehensive Agreement on the Bangsamoro, United Nations Peacemaker, 18 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-comprehensive-agreement2014>. adresinden alındı.
- Çelik, A. İ. (2005). Dünyada ve Türkiye'de Barış Süreçleri: Anlamak ve Canlandırmak, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demirel, N. (2019). "Post Sivil Toplum" Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, Cilt 2, Özel Sayı.
- FAB. (2012). Framework Agreement on the Bangsamoro, United Nations Peacemaker, 15 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-bangsamoro-framework2012>. adresinden alındı.
- Guelke, A. (2003). "Negotiations and Peace Processes" Contemporary Peacemaking Conflict, Violence and Peace Processes, (J. Darby ve R. Mac Ginty, ed.), New York: Palgrave Macmillan.
- Herbolzheimer, K. (2015). The peace process in Mindanao, the Philippines: evolution and lessons learned, Norwegian Peacebuilding Resource Centre, Report.
- Hernandez, M. B. (2017). The Philippines' Moro Conflict: The Problems And Prospects In The Quest For A Sustainable Peace, Faculty of The School of Continuing Studies, Georgetown University Washington.
- İHH. (2013). Great Achievement in Syria by Humanitarian Diplomacy, 1 Ağustos 2022 tarihinde <https://ihh.org.tr/en/news/great-achievement-in-syria-by-humanitarian-diplomacy-1540> adresinden alındı.
- İHH. (2018). A visit to İHH from Al-Hajj Murad, 28 Temmuz 2022 tarihinde <https://ihh.org.tr/en/news/haci-murattan-ihhya-ziyaret> adresinden alındı.
- İHH. (2022a). 6 permanent works from Turkey to Moro, 23 Temmuz 2022 tarihinde <https://ihh.org.tr/en/news/turkiyeden-moroya-6-kalici-eser>. adresinden alındı.
- İHH. (2022b). TPMT'den Moro'daki Barış Süreci ile İlgili 7. Rapor, 4 Aralık 2022 tarihinde <https://ihh.org.tr/haber/tpmt-den-morodaki-baris-sureci-ile-7-rapor> adresinden alındı.
- Jubair, S (1999). Banksamoro A Nation Under Endless Tyranny, Malaysia.
- Jubair, S. (2007). The Long Road to Peace Inside the GRP-MILF Peace Process, Institute of Bangsamoro Studies, Michigan.

- Koçyiğit, Ö. F. (2021). "The History of Philippine Society in Specific Muslim Moros, the Process of Autonomy and Turkey's Contributions" *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, 1 (2).
- Lambourne, W. (2004). "Post-Conflict Peacebuilding: Meeting Human Needs for Justice and Reconciliation", *Peace, Conflict and Development*, Sayı 4.
- Lange, M. ve Quinn, M. (2003). *Conflict, Humanitarian Assistance and Peacebuilding: Meeting the Challenges*, London.
- Lauri, A. (2018). *Humanitarian Diplomacy: A New Research Agenda*, CMI BRIEF, Number 4.
- Lauri, A. And Turunen, S. (2022). *Forms of Humanitarian Diplomacy*, Chr. Michelsen Institute and Norwegian Center for Humanitarian Studies.
- Lewer, N. (1999). "International Non-Governmental Organisations and Peacebuilding - Perspectives from Peace Studies and Conflict Resolution" *University of Bredford Centre for Conflict Resolution Working Papers: No. 3*.
- Majul, C. A. (1985). *The Contemporary Muslim Movement in the Philippines*, Michigan: Mizan Press.
- Mapendere, J. (2006). *Track One and a Half Diplomacy and the Complementarity of Tracks*, *Culture of Peace Online Journal*, 2 (1), 66-81.
- Maurer, P. (2015). "Humanitarian diplomacy and principled humanitarian action" *International Review of the Red Cross*, Geneva, 97 (897/898).
- Minear, L (2007). "The craft of humanitarian diplomacy" *Humanitarian Diplomacy: Practitioners and Their Craft*, ed. Larry Minear and Hazel Smith, UN University Press.
- Ministry of Foreign Affairs, (2022) *Final Declaration of the Fifth Annual Ambassadors Conference*, Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs, 10 Temmuz 2022 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/final_declaration_of_the_fifth_annual_ambassadors_conference.en.mfa. adresinden alındı.
- Normalization, (2014). *Annex on Normalization to the Framework Agreement on the Bangsamoro*, United Nations Peacemaker, 16 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-annex-normalization2014>. adresinden alındı.
- Oruç, H. (2021). İHH İnsani Yardım Vakfı İnsani Diplomasi Departmanı Sorumlusu ve Moro Barış Gözlem Heyeti (TPMT) üyesi Hüseyin Oruç ile Haziran-Temmuz 2021 tarihlerinde yapılan mülakat.
- Özerdem, A. (2012). "The Contribution of the Organisation of the Islamic Conference to the Peace Process in Mindanao" *Civil Wars*, 14 (3).
- Paffenholz, T. (2009). *Civil Society and Peacebuilding*, Graduate Institute Geneva, working paper, 1-82.
- Power-Sharing, (2013). *Annex on Power-Sharing to the Framework Agreement on the Bangsamoro*, United Nations Peacemaker, 16 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-annex-powersharing2013>. adresinden alındı.

- Reconciliation Commission, (2022) Transitional Justice and Reconciliation Commission, 30 Temmuz 2022 tarihinde <https://www.tjrc.ph/> adresinden alındı.
- Regnier, P. (2011). “The emerging concept of humanitarian diplomacy: identification of a community of practice and prospects for international recognition” *International Review of Red Cross*, Cilt 93.
- Revenue, (2013). Annex on Revenue Generation and Wealth-sharing to the Framework Agreement on the Bangsamoro, United Nations Peacemaker, 15 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-annex-wealthsharing2013>. adresinden alındı.
- Romsbotham and Woodhouse, (2009). *Contemporary Conflict Resolution*, Polity, Cambridge.
- Santos, S. M. (2010). “War and Peace on the Moro Front: Three Standard Bearers, Three Forms of Struggle, Three Tracks (Overview)” *Primed And Purposeful Armed Groups And Human Security Efforts In The Philippines*, ed. Diana Rodriguez, Geneva.
- Söylemez, H. (2016). *Moro, Uzakdoğu’da bir Bağımsızlık Mücadelesi*, İstanbul: İHH Yayınları.
- Şeyşane, V. And Tanrıverdi, G. (2022). “States as ‘Humanitarians’: The Turkish Brand of Humanitarian Diplomacy” *Marmara University Journal of Political Science*, 10 (1).
- Tabak, H. (2015). “Broadening the Nongovernmental Humanitarian Mission: the IHH and Mediation” *Insight Turkey*, 17 (3), 199-222.
- TİKA, (2021). *Turkish Cooperation and Coordination Agency annual report*, 22 Temmuz 2022 tarihinde https://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/tika_faaliyet_raporlari-22 adresinden alındı.
- TPMT, (2013). *Third Party Monitoring Team (TPMT) and its Terms of Reference*, United Nations Peacemaker, 18 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-third-party-monitoring2013>. adresinden alındı.
- TPMT, (2019). *Third Party Monitoring Team Sixth Public Report, March 2019 to October 2020*, 19 Temmuz 2022 tarihinde <https://peace.gov.ph/wp-content/uploads/2020/12/TPMT-6th-Public-Report-Mar-2019-to-Oct-2020.pdf>. adresinden alındı.
- TPMT, (2023). *TPMT’s 7th report on the peace process in Moro*, 20 Temmuz 2022 tarihinde <https://ihh.org.tr/en/news/tpmt-den-morodaki-baris-sureciyle-ilgili-7.-rapor>. adresinden alındı.
- Transitional, (2013). Annex on Transitional Arrangements and Modalities to the Framework Agreement on the Bangsamoro United Nations Peacemaker, 16 Temmuz 2022 tarihinde <https://peacemaker.un.org/philippines-annex-TAM2013>. adresinden alındı.
- Waage, H. H. (2005). “Norway’s Role in the Middle East Peace Talks: Between a Strong State and a Weak Belligerent” *Journal of Palestine Studies*, 34 (4), 6-24.

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL İÇERME FAALİYETLERİNİN GÖÇMENLERİN TOPLUMSAL UYUMUNA ETKİSİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ ¹

Nihal Batuk ²

Yusuf Adıgüzel ³

Öz

Göç bir çok bilimsel disiplinin ilgi alanına giren çok boyutlu bir olgu olup, içerisinde çok sayıda alt konuyu barındırmaktadır. Bu çalışmanın odağını da göçün sosyal uyum boyutu oluşturmaktadır. Yaşadığımız yoğun göç dalgaları ve göç ülkesi olma sürecinde sosyal uyum, üzerinde durulması gereken oldukça önemli bir konudur. Kitlesel ve bireysel göçleri yoğun olarak yaşadığımız bu dönemde, toplumsal ve kültürel uyum zorunlu bir gündem maddesidir. Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla, geçmişten bugüne birçok göç hareketine ev sahipliği yapmıştır. Bir transit geçiş ülkesi olarak görülen ülke son yıllarda bir hedef ülke olma özelliğine de sahip olmuştur. Pek çok ülkeden göçmenler, Türkiye'ye yeni bir hayat kurmak amacıyla gelmektedir. Her geçen gün artan göçmen yoğunluğu, toplumsal uyum konusunda sosyal içerme politikalarının önemini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle de yerelde halk ile birebir temas halinde ve halkın yakın muhatabı olan yerel yönetimlere duyulan ihtiyaç daha fark edilir hale gelmektedir. Uzun vadede sonuçlarını daha net göreceğimiz sosyal uyum sürecine, yerinde müdahale edebilmek ve süreci yönetebilmek gerekmektedir. Sosyal uyum konusunda yapılmış pekçok çalışma göçmenler açısından konuyu ele almıştır. Bu kapsamda çalışma Türkiye'de en çok göçmenin yaşadığı şehir olan İstanbul'da, sosyal uyum alanında konunun ana aktörlerinden biri olan yerel yönetimlerin bakış açısını, yürüttükleri faaliyetleri ve konuya ilgilerini ortaya koymayı amaçlaması bakımından diğer çalışmadan farklılaşmaktadır. Araştırma bulgularına göre yerel yönetimler açısından göçmenlerin en önemli sorunlarının, kayıt dışılık, temel eğitimden yoksunluk, dil yetersizliği, sağlık hizmetlerine erişim, barınma, istihdama erişim, sosyal dışlanma, kültürel farklılık ve kamu kurumları ile iletişim sorunu olduğu saptanmıştır. Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik finansal kaynak ve yasal dayanak eksikliği nedeniyle birbirinden kopuk kısa vadeli projeler yürüttükleri, sosyal uyum ve içermeye yönelik çalışmaların yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, İstanbul, Göçmen, Sosyal İçerme, Uyum, Toplumsal Kabul

¹ Bu makale, Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi, SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, Kent Çalışmaları Bilim Dalında, Nihal Batuk'un 2020 yılında kabul edilen "Yerel Yönetimlerin Göçmenlerin Sosyal Uyumuna Yönelik Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² nihal.dgdl@gmail.com, ORCID : 0000-0001-8758-8764

³ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufadiguzel@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8400-1099

Başvuru Tarihi: 10 Ekim 2022

Kabul Tarihi: 30 Aralık 2022

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com> ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Güz 2022 • 7(2) • 51-79

THE EFFECT OF SOCIAL INCLUSION ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENTS ON THE SOCIAL INTEGRATION OF MIGRANTS: THE CASE OF ISTANBUL ⁴

Nihal Batuk ⁵

Yusuf Adıgüzel ⁶

ABSTRACT

Migration is a multidimensional phenomenon that is of interest to many scientific disciplines. However, the focus of this study is on the social cohesion dimension of migration. Social cohesion is a very important issue that needs to be emphasized in the process of massive migration waves and becoming an immigration country. In this period when experience mass and individual migrations are experienced, social and cultural cohesion is a compulsory item on our agenda. Turkey, due to its location, has hosted many migration movements from past to present. Seen as a transit country, the country has also become a destination country in recent years. Immigrants from many countries come to Turkey⁶ to start a new life. Social inclusion policies have a very important place in social cohesion. Local governments, as institutions that have one-to-one contact with the local people, are the relevant interlocutors for the issue. It is necessary to be able to intervene on the spot and manage the process of social cohesion, the results of which remain to be seen more clearly in the long term. Many studies on social cohesion have addressed the issue in terms of migrants. This study aims to reveal the perspective, activities and interests of local governments, one of the main actors of the subject in the field of social cohesion, in Istanbul, where the most immigrants live in Turkey. According to the research findings, it has been found the most important problems for local governments about migrants are being unregistered, lack of basic education, language barrier, access to health services, housing, access to employment, social exclusion, cultural difference and communication problems with public institutions. It is understood that local governments carry out disconnected short-term projects for migrants due to lack of financial resources and legal basis, and that efforts for social cohesion and inclusion are insufficient.

Keywords: Local Governments, Istanbul, Migrant, Social Inclusion, Harmonization, Social Acceptance

⁴ Bu makale, Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi, SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, Kent Çalışmaları Bilim Dalında, Nihal Batuk'un 2020 yılında kabul edilen "Yerel Yönetimlerin Göçmenlerin Sosyal Uyumuna Yönelik Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

⁵ nihal.dgdl@gmail.com, ORCID : 0000-0001-8758-8764

⁶ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufadiguzel@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8400-1099

Received: 10 October 2022
Accepted: 30 December 2022

Copyright © 2020 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Autumn 2022 • 7(2) • 51-79

Giriş

Modern dünyada insanların gereksinimleri, ulaşım imkanları, çalışma alanları değişmiş ve bu durum dünya üzerindeki insan hareketliliğini artmıştır. Uluslararası göçmenlerin sayısı 2000 yılında 173 milyon iken 2010'da 221 milyona, 2020 yılı sonunda ise 281 milyona ulaşmıştır (IOM, 2021, s.23). Bunun sonucunda çok ulusluluk, çok kültürlülük kavramları gündeme gelmiş ve buna bağlı olarak da toplumların tek kimlikli, tek dilli, tek kültürlü yapıları değişmeye başlamıştır. Çeşitli kültürden insanı barındıran bu toplumlar, birlikte uyum içinde yaşamının yollarını aramaktadır. Bu arayış sürecinde göçmen ve ev sahibi toplumlar arasındaki ilişkiler ülkelerin uyguladığı politikalara göre sosyal içermekten sosyal dışlanmaya, asimilasyondan çok kültürlülüğe çok geniş alanda ele alınabilir. Ancak ülkenin göçmen politikası ne olursa olsun, göçmenin yeni bir topluma dahil olmasıyla kültürleşme adı verilen bir değişim süreci başlamış olur (Berry, 2013; Saygın ve Hasta, 2018, s.313).

Son yıllarda dünyada yükselen aşırı sağ ve ırkçılık göçmenlerin günlük hayatını ve sosyal uyumunu zorlaştırmaktadır. Şehirlerde artan mülteci sayısı, ev sahibi toplumun ulusal ve yerel hizmetlere erişimini olumsuz etkilemekte, yerel yönetimlerin kapasiteleri üzerinde olumsuz bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum kentlerdeki mültecilerin ayırım, taciz ve yabancı düşmanlığı gibi ırkçı saldırılarının hedefi olmasına neden olabilmektedir (Woods ve Kayalı, 2017, s.5). Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere, batılı ülkelerin göçmen kabul prosedürlerini zorlaştırdığı ve mevcut göçmenlere karşı olumsuz tutumların arttığı ve bu uygulamaların entegrasyon politikası indekslerine de yansıdığı görülmektedir (MIPEX, 2020). Bu toplumsal gerçekliğin bir yansıması olarak da uluslararası göç araştırmalarının ilgisi uyumdan çok dışlanma kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dışlanma kavramının popülerliği, göçmen karşıtı saldırıların artması devletlerin giderek kötüleşen, uluslararası hukuk ve insan haklarına uymayan göç uygulamaları gibi pek çok sebebe bağlanabilir (Baştürk, 2010, s.516). Toplumsal uyum mekanizmalarına dahil olamama ve bir bunalmaya terk edilme ihtimali, bir göçmeni bekleyen en kötü sonuçlardan biridir. Ancak ilk kuşaktan sonraki kuşaklarda toplumsal uyumun sağlanması beklenmektedir.

Kanada, ABD ve AB ülkelerinin göç ve uyum politikalarını sekiz ana maddede inceleyen Göç ve Entegrasyon Politikaları İndeksi (MIPEX-100) araştırmasına göre Türkiye göçmen entegrasyonu konusunda son yıllarda önemli bir gelişme kaydetmiştir. 2010 yılında 100 puan üzerinden sadece 22 puanı bulunurken, 2014 yılına kadar sadece 2 puanlık bir artış sağlamıştır. GİGM1 faaliyete geçtiği 2014 yılından sonraki 5 yılda 17 puanlık bir artış sağlayarak, en düşük entegrasyon politikasına sahip 10 ülke arasında olmaktan çıkmıştır. İstihdama katılım, siyasi uyum, sağlık, aile birliği, kalıcı barınma, eğitim, ayrımcılık ve vatandaşlık olmak üzere 8 kategoriden

1 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlüğün statüsü Başkanlık olarak değiştirilerek adı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) olmuştur.

oluşan indekse göre Türkiye (2019 yılı sonu verilerine göre) 43 puana sahipken, en yüksek puanları sağlık (69) ve aile birliğinin korunması (53) maddesinden, en düşük puanları ise siyasi katılım (5) ve istihdama katılımdan (22) almıştır (MIPEX, 2020). Burada değerlendirmeye katılan pek çok ülkeden farklı olarak Türkiye'nin açık kapı politikasıyla göçmen kabul ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Suriyeliler için uygulanan açık kapı politikası, Türkiye'yi ülkeye gelecek göçmen sayısı, profili ve ne kadar süre ülkede kalacakları gibi entegrasyon için temel belirleyicilerini göz ardı etmek durumunda bırakmıştır. Merkezi ve yerel yönetimlerin mültecilerle ilgili sahip olduğu bilginin niteliği, mülteciler ve hizmet verecek taraflar için kaliteli bir iletişim ve süreç yönetimine katkı sunacaktır (Woods ve Kayalı, 2017, s.4). Pek çok araştırmacı, Türkiye'de göçmenlere karşı toplumsal kabul seviyesinin yüksek olduğunu kabul etmekle birlikte, önemli olan noktanın kabulün sürdürülebilirlik düzeyi olduğunu belirtmektedirler (Akıncı, 2015, s.65, Erdoğan 2015, s.78). Nitekim Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de kalma süreleri uzadıkça, göçmenlere yönelik algı da değişmektedir (Erdoğan, 2020).

Kentler, sadece fiziki alanlar değil, bu alanda yaşayan kentli nüfusla birlikte düşünülmesi gereken organik ve kültürel varlıklardır. İnsanların yaşattığı kültür, onlar için bir atmosfer gibidir ve toplumu kuşatan, birlikteliğini destekleyen bir yapıdır. Göçlerin kent yönetimi üzerindeki etkileri ve uygulanması gereken politikalar üzerine 2017 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Şehircilik Şurası düzenlenmiştir. Bu şurada göçün kentlere etkisiyle ilgili olarak kısa ve uzun vadeli kentsel politikalar geliştirmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Temel politika önerileri şu şekilde sıralanmıştır: göç verilerinin toplanması ve değerlendirmesi, sosyal uyumun sağlanması, kurumsal örgütlenme ve iş birliği ile şehir planlama alanında yapılacak çalışmalar. Politika önerileri doğrultusunda; "Türkiye Belediyeler Birliği'nin yerel yönetimler arası iş birliğini güçlendirecek bir yapı oluşturması, mahalle ölçeğinde sosyal projeler yapılması, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, belediyelerde 'Göç ve Uyum Birimleri'nin kurulması ve mülteciler için barınma alanlarının oluşturulması" önerileri geliştirilmiştir (Yanar ve Erkut, 2020, s.197).

Kültürel alanın yerel ile olan doğal bağlarından dolayı bu atmosferi tesis etmek ve korumakta yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal uyum konusunda yapılmış pek çok çalışmada doğrudan göçmenler ile görüşmeler yapılmış, konu göçmen nüfusun bakış açısından yansıtılmıştır. Bu çalışma Türkiye'de en çok göçmenin yaşadığı şehir olan İstanbul'da, göçmen uyumu alanında konunun ana aktörlerinden biri olan yerel yönetimlerin, sosyal içerme faaliyetlerini, konuya bakış açıları ve ilgilerini ortaya koymaktadır.

Göçün sosyal boyutu, göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumun bireyleri ve kurumlarıyla ilişkilerinin düzenlenmesi ve birlikte bir gelecek kurabilmelerini kapsar (Adıgüzel, 2019). Yerel yönetimlerin göçmenlerle etkileşimi bu bağlamda önem arz etmektedir. Bölgelerindeki nüfusu ve ihtiyaçları bilmek, hizmet ve politikaların

planlanması açısından son derece önemlidir. Her ne kadar devlet politikaları, yerel politikaların yapılandırılmasında başat rol oynasa da, göçmenlerin toplumsal uyumlarının sağlanması için göçmenlerle doğrudan çalışma fırsatına sahip olan yerel yönetimler konunun ana muhataplarıdır.

Bu araştırmanın amacı yerel yönetimlerin, ilçe sınırlarında yaşamakta olan göçmenlerin sosyal uyumlarına yönelik sosyal içerme faaliyetlerini tespit ve analiz etmektedir. Çalışmada yerel yönetim faaliyetleri, sosyal uyum, sosyal içerme, toplumsal kabul kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu amaca uygun olarak, yerel yönetim faaliyetlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığı, sosyal uyuma yönelik çalışmaların niteliği ve kapsamı sorgulanmıştır. Çalışmada, yerel yönetimlerin destek aldıkları ve iş birliği yaptıkları kurum ve kuruluşlar ortaya konulmuştur. Yerel yönetim faaliyetlerinin kapsamı ve yeterliliği konusundaki fikirler, yeterli görülüyorsa sebepleri, yasal ve altyapısal zeminler tartışılmıştır. Bu çalışma ile yerel yönetimlerin sundukları hizmetleri analiz etmek, bu alanda örnek uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağlamak, sosyal uyum konusunda karşılaşılan sorun alanlarını ortaya koymak, konuya akademik çalışmalar yardımıyla dikkat çekmek, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde ilerleyen dönemde ciddi problemlere yol açma potansiyeli ve toplumsal uyum konusunda sürdürülebilirliği olan makul çözümler üretilmesine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Sosyal İçerme Engeli Olarak Sosyal Dışlanma

Sosyal içerme, sosyal dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla, ekonomik ve sosyal hayatta yer almalarının önündeki engelleri ortadan kaldırılarak, hayat standartlarının içinde yaşadıkları toplum tarafından kabul edilebilir bir düzeye getirilmesidir (DPT, 2007, s.42). Sosyal içerme tanımı incelendiğinde, genel olarak dezavantajlı grupların kültürel, ekonomik, sosyal yaşama aktif katılımını sağlayacak ve teşvik edecek, bu alandaki sorunların çözümünü içeren politikaları ve mevzuat değişikliklerini içerdiği görülmektedir. Sosyal içerme, toplumsal bütünleşme ve sürdürülebilir ekonomik başarı için temel unsurlardan biridir ve ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik uyumu ve gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Öcal, 2018, s.133). Çoğulcu demokratik bir yönetim anlayışı, yurttaşların her tür imkana etkin erişimi için uygun koşulları oluşturmalıdır. Temelinde sosyal içerme ve kapsayıcılık olan bir yönetim modeli tüm toplum için fayda üretme potansiyeline sahiptir. Avrupa Komisyonu sosyal içerme kavramını yoksulluk ve diğer tüm sebeplerden ötürü sosyal dışlanma riski taşıyan grupların, fırsat eşitliğine, ekonomik, kültürel, sosyal hayata aktif katılım olanaklarına ve bunlar için gerekli kaynaklara ulaşımını sağlayan bir süreç olarak tanımlar (Öcal, 2018, s. 133). Ayrıca söz konusu süreçler bireylerin, hayatlarını etkileyen konularda, temel haklar ile ilgili durumlarda, karar alma mekanizmalarına katılımını artırmayı hedeflemektedir. Sosyal dışlanma kavramı hem sosyo politik alana, maddi zenginlik ve refaha, hem de temel toplumsal kurumlara erişimde eksikliği

ifade etmektedir. Toplum ve birey arasındaki ilişkinin kalitesini işaret eden dışlanma kavramı, dışlanan kişi ya da grubun, demokratik yönetim imkanından, hayat boyu öğrenme olanaklarından, gelişim fırsatlarından eksik kalması ve toplumsal hayatın dışına itilmesini kapsayan bir kavramdır (Köylü, 2018, s. 6).

1980'lerden sonra sosyal dışlanma kavramı küresel bir kavram olmuştur (Tartaroğlu, 2010, s.8). İnsanlar yoksul bir dönem geçirdiklerinde, sosyal, ekonomik vb. alanda pek çok fırsattan mahrum kalırlar. Fırsatlardan yoksun kalmak onların bu durumunun tekrarlanmasına, tekrar yoksulluğa düşmelerine ve yoksulluk döngüsüne dönüşmektedir. Bu durum kapitalist düzenin getirdiği dağıtımdaki eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak Fransa'da 1970'lerde önemli sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal dışlanma kavramı küreselleşen dünyada, vatandaşlık hakları bağlamında gündeme getirilmiş, 1990'lı yıllardan sonra refah devletinin gerilemesiyle birlikte, AB'de temel sosyal politika gündemlerinden biri olmuştur. Bu yıllarda AB'de artan işsizlik oranları karşısında devletler önlem almak zorunda kalmış ve sosyal dışlanmayla mücadele amaçlı sosyal içerme politikaları geliştirilmeye başlanmıştır (Tartaroğlu, 2010, s. 6). Eğitimden sağlığa, siyasi katılımdan istihdama pek çok kamusal ve özel alanda karşımıza çıkan sosyal dışlanma, katılım için gerekli fırsatlara ve mevcut sosyal yapıya dahil olamamayı, sosyal ilişkilerde adaletsizlik içeren bir durumu ifade eder. Bu olguyla mücadele etmede dışlanmış kişi ya da grupların önce tanınması, eşit ilişkiler kurmalarında gerekli olanakların sağlanması, eşitlik ve vatandaşlıkları için gerekli imkanların sunulması önemli adımlar olacaktır (Sapançalı, 2005, s. 80).

Sosyal İçerme

Sosyal içerme kavramı bazı grup ve kişilerin sosyalizasyonuna yönelik gerçekleştirilen sosyal politikaları ifade etmektedir. Sosyal içerme olgusu sosyal haklar, yapabilirlik, eşit vatandaşlık haklarına ulaşım ve yoksullukla mücadele gibi alanlarda, fırsat eşitliği için temel unsurdur. Bu kapsamda sosyal politika kavramının nihai hedeflerinden biri sosyal içermeyi sağlamaktır (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 74). Kavramın ilişkisel bir süreç ve stratejik politika alanı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kavramın içeriği refah devleti, hak, eşitsizlik anlayışına göre farklılaşabilmektedir (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 78). Wacquant, küresel dünyada, sosyal koruma sistemleri içinde, göçmenlerin ve azınlıkların uyumuna yönelik kamu politikalarının anlamını yitirdiğini belirtmektedir. Çünkü göçmenlerin dahil edilmeye çalışıldığı sosyal ilişkiler sistemi, kapsayıcılığını ve yeterliliğini kaybetmiştir. Kendi içinde kapsayıcı olmayan bir sistemde sosyal uyum bir problem olarak görülmemelidir. Burada çözüm etnik kaynaklı önyargıların kırılması, kültürel farklılıkların bir zenginlik olarak görüldüğü toplumsal düzenin oluşmasıdır. Göçmenlerin toplumsal kabulünün bir kimlik sorunu olmaktan çok, bu grupların toplumsal ve ekonomik uyumlarının ihmal edilmiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Wacquant, 1996, s. 130; Baştürk, 2010, s. 530).

Mevcut sosyal politika tartışmalarına hâkim olan iki karşıt yaklaşımdan ilki, kişi ve grupların topluma katılmasının tek yolunun istihdam sağlaması ve ücretli bir işte çalışmak olarak görmektedir. Diğer yaklaşım ise kişinin toplumsal hayata katılımının insani ve sosyal bir anlam taşıdığını, bu katılımın gerçekleşmesi için politik bir girişim ve siyasal bir hareketin gerektiğini iddia eder. Ayrıca bu görüş, kişi ya da grupların istihdama katılmalarının topluma katılım için gerekli olduğunu, ancak sözünü ettiği sosyal anlamın alt basamaklarından biri olduğunu ve tek başına yeterli olmadığını savunur (Seyyar, 2013, s. 13).

Refah devletleri toplumsal risklerin dağılımına bağlı olarak, kendilerine sosyal politika rejimleri belirlemektedir. 1. Dünya Savaşı'nın yaşanması, Büyük Buhran, serbest rekabet piyasasının gelişimi ve 2. Dünya Savaşı gibi gelişmelerin ardından, siyasi, sivil ve sosyal haklar birlikte düşünölmeye ve oluşturılmaya çalışılmıştır. Bu gelişmeyi Avrupa'da refah devletlerinin oluşumu takip etmiştir. Sosyal haklar vasıtasıyla vatandaşlarına sınıf eşitsizliklerini aşmayı vadeden sosyal refah devleti, ideal bir sistem olarak kurgulanmıştır. Burada bahsedilen sosyal eşitsizlikleri aşmak, sınıfsız bir toplum oluşturmak değil, eşit vatandaşlık haklarına ve temel sosyal haklara sahip, aktif yurttaşlardan oluşan sol liberal refah devletine vurgu yapmaktadır (Yerlikaya ve Koçancı, s.2018, s. 74). Denebilir ki kapitalist sistemin yeniden ürettiği ekonomik eşitsizlikleri bertaraf etmede refah devleti anlayışı yeterli olmamıştır ve hedeflediği eşitliği sağlayamamıştır.

1980'li yıllarda 'refah yönetişimi' modeliyle, serbest rekabetçi bir piyasanın oluşması için, toplumsal hayata devlet müdahalesi kısıtlanmıştır. Toplumsal risklerin idaresinde devlet, sivil toplum ve özel sektör iş birliğini öngören bir yaklaşımla vatandaşların bireysel sorumluluklarını üstlenmeleri sağlanmış ve sorumluluğu devlete bırakan haklar sınırlandırılmıştır (Buğra, 2008, s.79). Küreselleşmenin getirisi olan tek kültürlölük ve artan göçler ile oluşan kozmopolit yapılar, yeni liberal refah devletinde sosyal vatandaşlık kavramını zora sokmaktadır (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 77). Bu gelişmelerle topluma katılım, tekrar istihdam ve ücretli çalışma ile düzenlenmeye başlamıştır. Bu süreçte sosyal dışlanma olgusu, etnik kimlik, din, ırk, cinsel tercih gibi pek çok alanda ortaya çıkmıştır. Artık toplumsal hayata katılma, sınıfsal konumlara bağlı değil, bireylerin kimliklerine ilişkin bir sorun alanına dönüşmüştür.

Göçmen Uyumunda Sosyal İçerme

Evrensel sosyal ilişkiler düzeni vadeden modernlik, etkin uyum mekanizmaları ile göçmenlerin yaşadığı uyum sorunlarını çözebileceğini iddia eder. Bu yönde kullandığı argümanlardan biri modern toplumun, geleneksel olanı aşmasını sağlayan kurumsal bütünlük fikridir. 'Emilme' kavramı modern toplumun bütünlük oluşturma biçimini ifade eder. Modernliğin doğasını yansıtan 'eritme potası' kavramı, azınlık kültürün, hâkim kültür içinde çözünürken, hâkim kültürün de bu süreçte yeni bir form kazanarak, modern lehinde evrilmesini ve erimesini ifade etmektedir (Baştürk,

2010, s. 530). Baştürk'e göre modernlik hem yeni gelen göçmen kültürünün hem mevcut kültürün var olan norm sisteminde sabit kalmasını değil, moderne dönüşmesini istemektedir. Bu şekilde kültürün tüm öğeleri kurumsal sistemler eliyle eritilmektedir. Bu yönüyle modernliği bir eritme potası olarak görmek mümkündür (2010, s. 530). Toplumsal devingenlik içinde, göçmenler değişen koşulları eşliğinde zamanla orta sınıf olarak kültürel farklılıklarını kaybetmektedirler. Özellikle kendisini göçmen ülkesi olarak konumlandıran Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, eritme potası ve emilme kavramlarıyla ifade edilen süreç, özgün azınlık ve göçmen kültürlerinin hâkim kültür içinde eriyerek kaybolması ev sahibi kültürün normlarına benzemesini ifade etmektedir.

Sosyal politika kavramı, toplumsal refahın mevcut kurumlar, kaynaklar, ihtiyaçlar, sorun alanları arasında nasıl dağıtıldığı ve nasıl örgütlendiğini ifade eder (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 73). Bazı grupların toplumsal refahtan adil bir pay alamamaları ve hayatlarını bir standarda ulaştıramamaları sonucunda, oluşan sosyal dışlanma durumunun bertaraf edilmesi sosyal politikanın temel konularından birisini oluşturmaktadır. Sosyal dışlanma durumu, sosyal içerme politikaları vasıtasıyla onarılmaya çalışılmaktadır. Sosyal içerme politikaları toplumsal düzen içinde her ne sebeple olursa olsun, dışlanma ve marjinalleşme olgularıyla mücadele için tüm düzenleme ve uygulamaları kapsamaktadır.

Son yıllarda artan küresel göç hareketleriyle birlikte, göç alan ve göç veren ülkeler için uyum ve entegrasyon kavramları daha önemli kavramlar haline gelmiştir. Göçmen gruplar ve ev sahibi toplum arasında meydana gelen uyum sorunları kavramın araştırılma ve sosyal politikalarda daha çok merkezi konumda olmasına zemin hazırlamıştır. Bir kısım AB ülkesinin göçmen işçilerin ve ailelerinin içinde buldukları ülkeye uyumu için uzun süredir uyguladıkları bazı programları bulunmaktadır. 2005 yılında AB Komisyonunda Yeşil Doküman içerisinde, göç ile ilgili tüm konuların tartışması yapılmış ve genel bir çerçevede ekonomik göç üzerine bazı belirli kuralların oluşturulması hedeflenmiştir (Koçak, Gündüz, 2016, s.75). Ancak AB ülkeleri, sosyal politikalarla göçmenlerin uyumu ve sosyal içerilmesi konusunda net bir politikaya sahip değildir.

Göç Yönetimi ve Yerel Yönetimler

Son yıllarda Türkiye'de yaşanan kitlesel ve bireysel göçlerin yoğunluğu, sosyal uyum konusunda süreç yönetimini zorlaştıran bir boyuta ulaşmıştır. Bu alanda etkin faaliyetlerle sosyal uyumun ve toplumsal kabulün tesis edilmesinde, göçmenlere en yakın kurumlardan biri olan belediyeler (yerel yönetimler), en önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar mevcut yasal durum belediyelere doğrudan yetki ve sorumluluk vermese de oluşan ihtiyaçlar, belediyelerin sürece dahil olmasını zorunlu kılmaktadır. Ortaya çıkan bu durum araştırmacıların ilgisini, belediyelerin göç yönetimine çevirmiş, yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik hiz-

metleri ve rollerine ilişkin çok sayıda araştırma raporu², lisansüstü tezler³ ve akademik eserler yayımlanmaya başlamıştır.

Bahsi geçen çalışmaların birçoğunda görülen temel sorun, yerel yönetimlerin göçmenlerle çalışma ve sosyal içerme faaliyetleri yürütme konusundaki hukuki boşluktur. Türkiye’de göç politikalarını oluşturmak ve uygulamak konusunda Göç İdaresi Başkanlığı’na (GİB) yetki verilmiş, yardımcı kurumlar olarak ise AFAD ve Kızılay belirlenmiştir. Ancak mevcut durumda, uyuma yönelik temel faaliyetler, yerel yönetimler tarafından yürütülmekte ve yerel ile olan bağları belediyeleri konunun ana aktörü haline getirmektedir. Göçmenlere insani yardım ulaştırılan ya da uyum çalışmalarını yürüten belediyelerin temel dayanağı 5393 sayılı Belediyeler Kanunu’nun 38. maddesi n bendindeki “hemşeri ifadesinin, ilçe sınırları içinde yaşayanları kapsadığı” ifadeye dayanarak yapılmaktadır. Belediyelerin birlikte yaşamı kolaylaştırmak ve göçmenlerin sosyal hayata dahil olmalarını sağlamak amacıyla hizmet sunmak durumunda kaldıkları raporlara yansımaktadır.

Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Başkanlığı (TMMOB) Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, raporunda hemşerilik hukuku bağlamında mültecilerin belediye hizmetlerinden faydalanma durumundan bahsedilmiş, 5393 sayılı kanunun 13. maddesi gereği, bu grubun belediye sorumluluk alanına girdiği, aksi takdirde ‘ayrımcılık’ yaşanmış olacağı değerlendirilmiştir (2017, s. 22).

Yöntem

Bu çalışma göç yönetiminin temel aktörlerinden biri olan yerel yönetimlerin göçmenlerin sosyal içerilmesi ve uyum sürecindeki yerinin tespit edilmesi, yürüt-

² *Göçmenler ve Yerel Yönetimler üzerine çok sayıda rapor yayımlanmıştır. İstanbul Şehir Plancıları Odası için Koca ve arkadaşları tarafından hazırlanan (2017) “Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu”, Erdoğan tarafından hazırlanan ve Marmara Belediyeler Birliği (MBB) tarafından yayımlanan “Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” Raporu; Woods ve Kayalı tarafından hazırlanan (2017) ve İstanbul Politikalar Merkezi (IPM) tarafından yayımlanan Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul’daki Yerel Yönetimlerin Rolü raporu; Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı’nın (WALD) yayımladığı, Adıgüzel ve Tekgöz tarafından hazırlanan (2019) “Türkiye’deki Suriyeliler, Göç Yönetiminde Belediyelerin Rolü Raporu; Doğanay ve Arkadaşları tarafından Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) adına hazırlanan (2020) Zorunlu Göçmenler için Sosyal Eşitlik: Pandemi Sürecinde Yerel Yönetimlerin ve STK’ların Rolü Raporu; Yüksekler tarafından Türkiye Ekonomik Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) için hazırlanan (2021) Kapsayıcı Belediyecilik Ve Göçmenlerin Kamusal Hizmetlere Erişimi: Yerel Politikalar İçin Öneriler Raporu; İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi 2018-2020 (RESLOG Türkiye) kapsamında Ayhan Kaya editörlüğünde SKL International AB tarafından yayımlanan Türkiye’ye Suriyeli Göç ve Belediye Deneyimleri: Kapsayıcı Sosyal Hizmet Uygulamaları Raporu*

³ *İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Şükran Şahin tarafından hazırlanan ve 2019 yılında kabul edilen Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Politikaları, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Örneği başlıklı Yüksek Lisans Tezi; İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Bölge Planlama Programı’nda 2019 yılında kabul edilen ve Burcu Yanar tarafından hazırlanan Yerel Yönetimlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği başlıklı tezi; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Göç Yönetimi Anabilim Dalında Seçil Aslan Akay tarafından hazırlanan ve 2019 yılında kabul edilen Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Uyguladığı Sosyal Yardım Politikaları, Keçiören Belediyesi Örneği başlıklı Yüksek Lisans Tezi; Ankara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında Zülal Yılmaz tarafından hazırlanan ve 2021’de kabul edilen Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikaları: Ankara Örneği başlıklı Yüksek Lisans Tezi; alana katkı sağlayan ilk tezlerdendir.*

tükleri faaliyetler, karşılaştıkları sorunların ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır. Göçmenler daha fazla ev sahibi toplum ile yerel yönetimlerin ilgi alanına giren hizmet ve ortamlarda yüz yüze gelmektedir. Bu nedenle yerel yönetim birimi olarak belediyelerdeki göçmenlerle ilgili birim yetkilileri ile derinlemesine görüşmeler yapılması tercih edilmiştir. Bu araştırma kapsamında belediye yetkililerinden alınan bilgilerden kaymakamlıkların, konunun insani yardım boyutuyla ilgilendiği ya da hiç ilgilenmediği bilgisine ulaşılmış ve bu sebeple kaymakamlıklar aracılığı ile yürütülen faaliyetler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Görüşmecilerden iş birliği yapılan kurumlar hakkında bilgi alınırken, kaymakamlıklar ile iş birliği durumu da sorulmuş, sosyal yardımlar konusunda iş birlikleri yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmanın odağında belediyelerin sosyal içerme ve toplumsal uyum faaliyetleri, ilçe sakinleri ile sürekli temas halinde olan belediye yetkililerinin görüş ve gözlemleri bulunmaktadır.

Araştırma için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve katılımcılarla yarı yapılandırılmış soru formları kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırmada, göçmen grupların genel durumları, sosyal uyumları, yerel yönetimlerin yürüttüğü sosyal içerme faaliyetleri incelenmektedir. Bu doğrultuda görüşmecilerden temel olarak şu dört başlıkta bilgiler talep edilmiştir: Yerel yönetimlerin göçmenlere ilişkin sahip oldukları veriler (1), göçmenlere yönelik genel faaliyet ve hizmetler (2), ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birliği alanları (3), sosyal ve kültürel uyuma odaklanan çalışmalar (4).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli tercih edilmiş, görüşmelerden elde edilen bilgiler konu hakkında yapılan döküman analizi verileriyle karşılaştırılarak sunulmuştur. Durum çalışmasında küçük bir grup, bir kurum ya da bir ortaklık gibi somut araştırma konuları seçilebileceği gibi, bir topluluk, bir karar verme süreci, bir ilişki ya da bir proje gibi daha soyut bir durum da konu olarak belirlenebilir. Araştırmacı pek çok veri çeşidini kullanarak, durum hakkında derinlemesine bir anlayış oluşturmaya çalışır. İyi bir durum çalışması durum hakkındaki bulguları temalaştırarak detaylı bir betimleme sunmalıdır (Yin, 2009). Durum çalışması, bir sistemin veya durumun derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir. Sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak sistemin derinlemesine incelenmesi demektir (Subaşı ve Okumuş, 2017, s.420).

Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılacak soru formu, İstanbul Üniversitesi Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve uygun görülmüştür. Etik Kurul Onay Belgesi ekler kısmında sunulmuştur. Belediyeler ile kurulan ilk iletişimde kısa bir ön bilgilendirme yapılmış, görüşme amacı açıklanmış ve randevular alınmıştır. Yetkili kişi ile görüşmeye başlamadan önce çalışmanın amacı, kapsamı hakkında bilgilendirme yapılmış ve

‘Gönüllü Onam Formu’ imzalanmıştır. Görüşmecinin rızası olduğu durumlarda ses kayıtları alınmış, aksi durumlarda not almakla yetinilmiştir.

Veri toplama sürecinin ilk adımı olarak İstanbul’daki ilçe belediyelerinin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin, bu alanda çalışma yürüten STK’ların web siteleri incelenmiş, konu ile ilgili haber, rapor, bildiri vb. temel dokümanlar taranmıştır. Literatür taraması ve güncel kaynakların incelenmesi, bu alanda aktif faaliyet gösteren belediyelerin tespit edilmesi açısından önemlidir çünkü belediyeler seçmen tepkisi, yasal sorunlar vb. nedeniyle bu faaliyetleri duyurma konusunda gönülsüzdür. Bu durumu göz önünde bulundurarak araştırma sürecinde pek çok kaynaktan yararlanılmış ve çalışma grubuna uygun olan belediyeler ile iletişime geçilmiştir.

Araştırma kapsamında 14 belediyeyle iletişime geçilmiştir. 10 belediyede 16 kişi ile (Esenyurt, Avcılar, Sultanbeyli, Sultangazi, Küçükçekmece, Bağcılar, Beylikdüzü, Kadıköy, Esenler, Ümraniye) mülakat gerçekleştirilmiştir. İletişim kurulan, Fatih ve Başakşehir Belediyeleri göçmenlerin sosyal uyumu alanında hiçbir çalışmaları bulunmadığını beyan etmişlerdir. Belediyeler hakkında yapılan ön araştırma, Fatih belediyesinin göçmen faaliyetleri yürütmediğini doğrulamaktadır fakat geçmiş yıllarda çeşitli çalışmaları olduğu görülen Başakşehir Belediyesinin 4 farklı birimi ile yapılan görüşmelerde geçmişte ve günümüzde faaliyet yürütmedikleri beyan edilmiş ve mülakat gerçekleştirilememiştir. Zeytinburnu ve Şişli belediyeleriyle telefonda görüşme sağlanmış ancak farklı sebeplere dayalı olarak (yetkililerin uzun süreli idari izinleri vb.) mülakat gerçekleştirilememiştir.

Yüz yüze görüşmeler, Aralık 2019 ile Ocak 2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Her bir görüşmeci ile ortalama 90 dakikalık görüşme sağlanmış, görüşmeler toplamda yaklaşık 1440 dakikada tamamlanmıştır.

Veri Analizi

Görüşmeler sonrasında kayıtlar deşifre edilmiş, kayıt alınmayan kurumlarda detaylı notlar tutulmuştur. Belirlenmiş temalar çerçevesinde, sorulara verilen cevaplar çalışmaya aktarılmış ve bu cevaplar ile kategoriler oluşmuştur. Özgün cevaplar arasında, ilişki kuran kategoriler vasıtasıyla cevapların analiz edilmesi ve anlaşılabilirliği sağlanmıştır. Bireylerle yapılan mülakatların yanı sıra, bu alanda hazırlanmış bilimsel raporlar, araştırmalar, belediye faaliyet raporları gibi kaynaklardan yararlanılarak konu etraflıca açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Görüşme yapılacak örneklemin, genel çerçevesini oluşturabilmek üzere araştırmaya başlarken, İstanbul’daki 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin web siteleri ziyaret edilmiş, göçmenler konusundaki çalışmaları derlenmiştir. Ayrıca bu iş için haber kaynakları, konu hakkında yazılmış rapor, bildiri vb.

temel dokümanlar taranmış, sivil toplum kuruluşları ve bunların belediyeler ile iş birliği içinde yürüttükleri faaliyetler gözden geçirilmiştir. Göçmen hizmetleri alanında yoğun faaliyet gösteren ve konuya daha az ilgi duyan belediyeler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, birkaç istisna dışında, göçmen nüfusu yüksek olan belediyelerin göçmen faaliyetlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışma grubu oluşturulurken bu durum dikkate alınmıştır. Göçmen nüfusu 30.000'in üzerinde olan belediyelerden 4'ü, göçmen nüfusu 10.000-30.000 olan belediyelerden 4'ü ve göçmen nüfusu 10.000'in altında olan belediyelerden 2'si ile yüzyüze görüşme sağlanmıştır.

Görüşmeler belediyelerin göçmen faaliyetleri yürüten birimleri ile yapılmıştır. Bazı belediyeler bu iş için özel birimler kurarken bazıları yerel halka hizmet veren mevcut birimlerde konuyla ilgilenmektedir. Göçmen hizmetlerinin tamamının aynı birimde yürütüldüğü belediyeler olduğu gibi, sosyo-kültürel faaliyetleri bir birimde, sosyal yardımları başka bir birimde yürüten belediyelerde mevcuttur. Çalışma kapsamında 10 ilçe belediyesinde 16 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşülen belediyelerin 5'i Adalet ve Kalkınma Partisi, 5'i ise Cumhuriyet Halk Partisi yönetimindeki belediyelerdir. Araştırmadaki bulgular 2019 yılı sonu verilerine dayanmaktadır.

Tablo 1: Görüşme yapılan belediyeler, görüşmecisi sayıları ve mülakat tarihleri

Belediye	Görüşülen Birim	Görüşmecisi Sayısı
Avcılar	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
Bağcılar	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	1
Beylikdüzü	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	2
	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü Göç Masası	1
Esenler	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
Esenyurt	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Göç Birimi	1
	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	1
Kadıköy	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Mülteciler Derneği	1
Sultangazi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Göçmen Bürosu	1
Ümraniye	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
Toplam		16

Bulgular

Yerel Yönetimlerin Sosyal İçerme Faaliyetlerinin Göçmenlerin Toplumsal Uyumuna Etkisi: İstanbul Örneği

Bu araştırma, İstanbul'da bulunan tüm göçmen gruplara (mülteci, sığınmacı ve geçici koruma altındaki yabancılar) yönelik sosyal içerme faaliyetlerini kapsamaktadır ve araştırma boyunca bu kişiler 'göçmen' olarak ifade edilmiştir. Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline gelen göçmenler ve toplum ile uyumları noktasında yerel yönetimlerin uygulamaları hayati önem taşımaktadır. Sosyal içerme ve uyum sürecinde yerel yönetimler başta olmak üzere, diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında yeterli bir iş birliği içinde olduğunu söylemek güçtür (Aygüler ve ark, 2021, s.347). Konunun sadece Suriyeliler ile sınırlandırılmamasının sebebi, yerel yönetimlerin faaliyetlerini bir gruba özel değil, tüm göçmenleri kapsayacak şekilde hazırlamasıdır. Hizmet alan grupların vatandaş olma şartı bulunmamaktadır ve yerel yönetimler için hepsi ilçe sınırı içinde yaşayan hemşeri statüsündedir. Belediye yetkililerinin verdiği cevaplardan anlaşılmıştır ki, tüm çalışmalardan ve yardımlardan göçmen gruplar eşit şekilde faydalanabilmektedir.

Belediyelerde konuyla; Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Kültür İşleri Müdürlüğü, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Dış İlişkiler Müdürlüğü gibi çeşitli müdürlükler ilgilenebilmektedir. Bazı belediyelerde sürecin tüm boyutlarıyla bir müdürlük ilgilenirken, bazı belediyelerde sosyal ve insani yardım boyutuyla bir müdürlük, toplumsal ve kültürel boyutuyla farklı bir müdürlük ilgilenebilmektedir. Bu tür durumlarda bu farklı müdürlükler ile ayrı ayrı görüşme sağlanmıştır. Son birkaç yıl içinde konunun toplumsal yönüyle ilgilenen müdürlük ya da birimlerin görevlendirilmiş olması önemlidir. Her müdürlük kendi temas alanı içinde konunun farklı boyutlarına dikkat çekmektedir.

Göçmenlerle yapılan birçok çalışmanın aksine bu çalışmada bir diğer önemli aktör olan yerel yönetim temsilcilerinin görüşlerine yer verilmiştir. İstanbul'daki tüm göçmenlerin yaklaşık %80'ni görüşme için seçilen 10 ilçede ikamet etmekte olup, belirli ilçelerde yoğunlaşma eğilimi göstermektedirler.

Önceki yıllarda yapılmış bazı araştırmalar göçmen çalışmalarının insani yardımlarla sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Ancak bugün manzaranın biraz daha değiştiğini söylemek mümkündür. Kendi ilçelerinde aynı ya da nakdi bağışların toplanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasında yerel yönetimler STK'lar ile iş birliği yapmaktadır. STK'lar büyük ölçüde 'hayır' faaliyetleri yardımıyla temel ihtiyaç malzemelerini karşılamaya çalışmaktadır. Eğitim, dil, meslek, uyum kursları, gençlere ya da kadınlara yönelik faaliyetler gibi sosyal içermeye yönelik faaliyetler yürüten STK'lar çok sınırlı sayıda kalmaktadır. (Erdoğan, 2017, s. 99: Kaya, 2022). Yine aynı çalışmada konunun belediyeler tarafından bir yoksulluk sorunu olarak al-

gılandığı ve yerli yoksullar gibi göçmen yoksulların sorunlarına çözüm üretildiği belirtilmiştir (2017, s. 69).

Bugün birçok belediyede sosyal uyuma yönelik faaliyet yürütülmektedir. STK'ların belediyelere yardımcı olduğu en temel konu sosyal uyum konusu olmuştur. Süreç içinde bu alandaki eksikliğin fark edilmeye başladığını söylemek mümkündür. Ancak ilerleyen başlıklarda daha detaylı ele alacağımız bu değişim, göçmen gruplara bütüncül politikalar olarak değil, birbirinden bağımsız dokunuşlar olarak yansımıştır.

İlçelerin Göçmen Nüfusa Göre Gruplandırılması (GİB 2019 verilerine göre)

-Göçmen nüfusu 30.000 üzerinde olan ilçeler: Küçükçekmece, Bağcılar, Sultangazi, Fatih, Esenyurt.

-Göçmen nüfusu 10.000 - 30.000 arasında olan ilçeler: Esenler, Başakşehir, Zeytinburnu, Sultanbeyli, Avcılar, Arnavutköy, Bahçelievler, Gaziosmanpaşa, Şişli, Ümraniye, Kağıthane, Güngören, Sancaktepe, Beyoğlu, Bayrampaşa, Eyüp.

-Göçmen nüfusu 10.000'in altında olan ilçeler: Beylikdüzü, Büyükçekmece, Kadıköy, Pendik ve diğer tüm ilçelerdir.

Göçmenler ile İlgilenen Birimler ve Personel Durumu

Görüşülen belediyelerden bir kısmında sadece göçmenlere hizmet vermek üzere kurulmuş bir göçmenler birimi ya da göçmen masası bulunmaktadır. Bu birim ya da masada görevli personeller diğer vatandaşlara hizmet vermemektedir. Esenyurt, Sultanbeyli, Sultangazi, Beylikdüzü, Küçükçekmece belediyelerinde bu yapılanma bulunmaktadır. Diğer belediyelerde bu hizmet, Sosyal Yardım İşleri, Kadın Aile Hizmetleri, Dış İlişkiler vb. gibi müdürlükler bünyesinde, normal vatandaşların da hizmet alabildiği müdürlükler ya da birimler içinde yürütülmektedir.

Toplumsal Eşitlik Birimi (Beylikdüzü) ve İyilik Merkezi (Küçükçekmece) birimlerinde bulunan göçmen masasında görevli uzmanlar, yine bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Göçmen masaları, belediye ana binasından ayrı bir mekânda kurulmuş olan dış birimlerin içinde hizmet vermektedir. Bu masada görevli uzmanlar, yalnızca göçmen çalışmaları yürütmektedir. Ancak bu merkezlere yerli vatandaşlar da çeşitli hizmetlerden faydalanmak üzere gelmektedir.

Ayrı bir birim olan belediyelerde de bu işlem bir müdürlüğe bağlıdır, ancak hizmet sundukları fiziksel alan müdürlükten ayrılmış ve hizmet sunan personeller sadece göçmenler ile çalışmaktadır. Yalnızca belediye personeliyle bu alanda çalışma yürüten belediyeler, STK'larla iş birliği konusuna daha uzaktadırlar. Bu durum bazı belediyelerde bir güven, bazı belediyelerde ise fiziksel şartlardan kaynaklı ola-

rak açıklanmıştır.

Belediyelerin hizmet sunma biçimlerinde üç farklı model göze çarpmaktadır: 1. STK temsilcileri ve koordinasyon sağlayıcı bir belediye personeli (Avcılar, Beylikdüzü, Esenler, Sultanbeyli, Sultangazi), 2. Yalnızca göçmenler ile ilgilenen belediye personel grubu (Bağcılar, Esenyurt, Küçükçekmece), 3. vatandaşlara ve göçmenlere birlikte hizmet sunan birimler (Kadıköy ve Ümraniye)

Tablo 2: Belediyelerde göçmen birimlerinde çalışan sayıları

Belediye	Belediye Personeli	STK Personeli	Toplam
Avcılar	1	3	4
Bağcılar	1	0	1
Beylikdüzü	1	4	5
Esenler	1	1	3
Esenyurt	6	0	6
Küçükçekmece	3	0	3
Sultanbeyli	3	144	147
Sultangazi	1	4	5
Toplam	17	166	174

Belediyelerle ortak çalışan STK mensupları çoğunlukla psikolog, sosyolog, hukuk danışmanı, sosyal çalışmacı gibi meslek mensupları olmakta, göçmen gruplara hem danışmanlık sunmakta hem sosyal projelerde görev almaktadırlar. Tablo 2’de görüldüğü gibi bazı belediyeler ile çalışan STK mensupları hem uzmanlıkları hem de hibe ve fon sağlayıcı kurumlar ile ilişkileri bakımından belediyelere avantaj sağlamaktadırlar. STK personeliyle birlikte çalışan belediyelerin, öz kaynaklarına ek olarak, kurum dışından da kaynak bulmada daha avantajlı oldukları görülmüştür. Yerel yönetimlerin ilçelerindeki yoğun bir göçmen nüfusunun sorunları ile baş etmesinde, STK’ların farklı ülkelerden de edindikleri deneyimi kullanıyor olmaları büyük fayda sağlamaktadır. Bu uzmanlar finansal olarak STK’lara, çalışma düzeni olarak belediye prensiplerine bağlı kalmaktadırlar.

Sosyal incelemeler belediye yetkilileri tarafından göçmen ailenin evini ziyaret ederek, hane ve kişiler hakkında bilgi alınması, gerekli durumlarda gelir araştırması ile gerçekleştirilen bir süreçtir. Psiko-sosyal destek hizmetleri çoğu zaman tercüman eşliğinde psikolojik danışmanlık, bilinçlendirici toplantılar, grup terapisi niteliğinde çalışmaları vb.ni kapsamaktadır. Tercüme hizmetleri dil bilen belediye çalışanının, göçmen gruplara belediye içerisinde yardımcı olmasını ifade etmektedir. Çok büyük oranda bu hizmet, kurum dışı destek sunmamakta, kurum içindeki hizmetlere erişim sağlamada yardımcı olmaktadır. Eğitim takviyesi hizmetleri, okul

çağındaki çocukların, akademik başarısını desteklemek üzere sunulan bir hizmettir. Göçmen çocuklar Türkiye'ye geldiklerinde yaşları kaçınıcı sınıf için uygunsa, o sınıftan başlayarak eğitim almaktadır. Arada kayıp sınıfl oluşmakta ve öğrencilerin dersleri anlamakta zorluk yaşamaları gündeme gelmektedir. Bazı çocuklar Türkiye'ye geldikten sonra ailesinin yönlendirmesiyle, ücretli işlerde çalışmaya başlamışlardır. Bu çocuklar Belediyeler ve Emniyetin ortak çalışmasıyla okullara geri döndürülmektedir. Ders başarılarının yükseltilmesi için bu takviyeye ihtiyaç duyacakları düşünülerek bu kurslar hayata geçirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Belediyelerin göçmenlere yönelik hizmetleri

HİZMETLER + : Var / - : Yok	Avcılar	Bağcılar	Beylikdüzü	Esenler	Esenyurt	Kadıköy	Küçükçekmece	Sultanbeyli	Sultangazi	Ümraniye
Sosyal İnceleme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Erzak	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Sıcak Yemek	+	-	+	-	-	-	+	-	+	+
Yakacak	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+
Kıyafet	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Eşya	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Kira	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Kırtasiye	+	+	-	-	+	+	+	+	-	+
Nakdi	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+
Ulaşım	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+
Yönlendirme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Tercüme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sağlık	+	-	+	-	+	-	+	+	-	+
Psiko-Sosyal Destek	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+
Eğitim Takviyesi	-	-	+	-	-	-	-	+	-	+
Dil Kursu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Mesleki Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-

Belediyelerin İş Birliği Yaptıkları Kurum ve Kuruluşlar

Belediyelerin hangi kurumlarla iş birliği yaptıklarına baktığımızda, STK'lar başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluşla iş birliği içerisinde oldukları görülmektedir. İş birliği yapılan kurumlar arasında, kaymakamlık, ilçe milli eğitim müdürlükleri, ilçe sağlık müdürlükleri, ilçe emniyet müdürlükleri, Göç İdaresi Başkanlığı, üniversiteler, Marmara Belediyeler Birliği (MBB) bulunmaktadır. İş birliği yapılan STK'lar; Türk Kızılay, WALD, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

(SGDD Asam), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Save The Children, Türkmen Derneği, Mavi Hilal Derneği, Ensar Vakfı, Beşir Derneği'dir.

İBB 2019 yılı sonlarında göçmen çalışmaları konusunda belediyeler ile koordinasyon toplantılarına başlamıştır. MBB bu alanda hizmet veren belediye çalışanlarına eğitimler düzenlemeye başlamıştır. İstanbul genelinde, üniversitelerin göçmenler konusunda belediyeler ile iş birliği içinde bazı projeler yürüttüğü görülmektedir. Bazı belediye yetkililerince İl Göç İdaresi'nin iş birliği yapmak ve bilgi paylaşmak konusunda çekimser kaldığı ifade edilmiştir.

Göçmen Hizmetlerinin Finansal Kaynağı

Göçmenlere yönelik faaliyetlerin finansmanının nasıl karşılandığı ile ilgili sorulara alınan cevaplara verilen cevaplara dayanarak temel finansman kaynakları şu şekilde özetlenebilir: Belediyenin öz kaynakları, STK'lar aracılığıyla fon sağlayıcı kurumlardan alınan kaynaklar, belediyelerin kendi projelerine doğrudan fon sağlayıcı kurumlardan destek alması (Tablo 4).

Tablo 4: Göçmen hizmetlerinin finansmanı

Belediye	Finansman Kaynağı
Bağcılar ve Sultanbeyli Belediyeleri	Sadece Fon ve Hibe
Esenyurt Belediyesi	Belediye Kaynakları
Kadıköy Belediyesi	
Avcılar Belediyesi	Belediye Kaynakları + STK (Fon ve Hibe)
Beylikdüzü Belediyesi	
Esenler Belediyesi	
Küçükçekmece Belediyesi	
Sultangazi Belediyesi	
Ümraniye Belediyesi	

Temel Sorun Alanları

Görüşülen belediye yetkililerinden alınan bilgilere göre göçmenlerle ilgili 8 farklı sorun alanı tespit edilmiştir. Görüşmecilerin belirtme sıklığına göre sorunlar dil yetersizliği (11), kayıt dışılık (5), temel eğitimden yoksunluk (5), sağlık hizmetlerine erişim (4), işsizlik (4), ikamet ve barınma (yerleşme) (1), dışlanma ve kültürel

farklılık (1), kamu kurumlarına erişim (1) olarak sıralanmaktadır.

Burada bahsedilen birçok sorun alanı aslında birbirini etkileyen alanlardır. Göçmen grupların kayıt dışı olması sorunu, sağlık hizmetleri ve eğitime erişimlerini de etkileyen bir durumdur. Dil yetersizliği, kültürel farklılıkların aşılmasını engelleyen bir durumdur. Temel eğitime katılamayan çocuklar hem dil öğrenmekte hem içinde yaşadıkları toplumla kültürel bir uyum yakalamada zorlanmaktadır. İşsizlik, ailenin maddi imkanlardan yoksun kalmasına ve çocuklarının eğitimini yarıda bırakmalarına neden olmaktadır.

Çok Amaçlı Toplum Merkezleri ve STK'lar

Görüşmecilere çok amaçlı toplum merkezine sahip olma durumları ve bu merkezler hakkındaki fikirleri sorulmuş ve bazı görüşmeciler böyle bir merkezin kurulması için göçmenler konusunda devlet politikalarının netleşmesinin beklenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Belediye yetkilileri göçmenler için 'yatırım yapıyor' görünmenin, yerel halkın (aslında seçmenlerin) halkın tepkisine sebep olabileceği endişelerini dile getirmişlerdir.

Bazı belediyeler (Esenler, Esenyurt) böyle bir merkezlerinin mevcut olmadığını, ama bulunması gerektiğini, işlemlerin daha kapsamlı ve verimli olması için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Bazıları ise (Küçükçekmece,) ise bu hizmetin şu anda da faydalı olabileceğini, ama esas olarak göçün ilk yıllarında gerekli olduğunu vurgulamıştır. Şu anda göçmenlerin sistem entegrasyonlarının gerçekleştiğini, sosyal entegrasyonunda az da olsa ilerleme kaydedildiğini, göçmen halkların yerel halkla minimum ilişki içinde, ama sorun yaşamadan hayatlarını sürdürdüklerini ifade etmiştir.

Esenyurt, Sultangazi ve Ümraniye belediyeleri Toplum Merkezi projeleri bulunduğunu henüz hizmete geçmediğini, fakat sadece göçmenlere hizmet veren göçmen birimleri olduğunu belirtmişlerdir. Kadıköy Belediyesi ise çok amaçlı toplum merkezi kurulması için Almanya'nın Kreuzberg Belediyesi ile ortak bir proje uygulamak üzere görüşme halinde olduklarını belirtmiştir. Bağcılar ve Sultanbeyli ilçelerinde Kızılay Toplum Merkezi bulunmakta ve ilçedeki göçmenlerin sağlık başta olmak üzere, diğer temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır.

Sultanbeyli ilçesinde çok kapsamlı bir toplum merkezi bulunmaktadır. Belediye, göçmenlerle ilgili faaliyetleri yürütebilmek amacıyla bir Mülteciler Derneği adıyla bir STK kurulması yolunu tercih etmiş ve söz konusu toplum merkezi bu STK üzerinden alınan fonlar ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Görüşmecilerden alınan bilgilere göre, Esenyurt Belediyesi de göçmenlerle ilgili faaliyetleri yürütmek amacıyla 'Esenyurt'u Sev Derneği'nin kurulmasını sağlamış, Mavi Hilal Derneği'nin Esenyurt'ta bir şube açmasına destek vermiştir. Ayrıca AB tarafından sağlanan finansal

destekle, ‘Mültecilerin Özel Sağlık Hizmetlerine Erişiminin Artırılması’ programı kapsamında Relief International tarafından Esenyurt’ta Ruh Sağlığı Merkezi açılmıştır.

“Bir toplum merkezi olması faydalı olabilir. Konunun pek çok boyutu var. Biz belli dönemlerde sosyal uyuma yönelik çalışmalar yürüttük, ancak burası daha çok sosyal yardımlara odaklanan bir birim. (Avcılar1)”

“Belediyenin bir toplum merkezi kurması evet faydalı olabilir. Ama bu göçmen grupların ülkemizde kalıp kalmayacağı bile henüz kesin değil. En büyük çoğunluğu oluşturan grup Suriyeliler. Onlar da “geçici koruma” statüsündeler. Kesin bir karara bağlanmamış bir durum olduğu için belediyenin böyle bir merkez açma yetkisi de yok aslında. (Bağcılar1)”

Sosyal İçerme Çalışmaları ve Katılımcılık

Yerel yönetimlerin göçmenlerin uyumuna odaklanan ya da bu alanı destekleyici çeşitli faaliyetleri bulunmaktadır. Farklı konularda doğrudan göçmen gruba yönelik faaliyetler ya da yerel halk ile paylaşımda bulunabilecekleri karşılaşma ortamları oluşturularak ortak katılımlı faaliyetler yürütmektedirler. Ortak katılımlı programlarda eşit sayıda göçmenin ve yerli halkın katılımı önemsenmekte, kadın ve çocuklara yönelik özel etkinlikler düzenlenmektedir. Kültürel eğitimler, dil kursları, özel gün etkinlikleri, gezi programları, spor müsabakaları gibi pek çok faaliyet göçmenlerin yerli halk ile etkileşimde bulunabileceği ortamlar sunmaktadır. Ayrıca belediyeler kendi çalışanlarına yönelik ‘göç ve sosyal uyum’ temalı eğitimler vermektedirler.

“2017 yılında göçmenleri gruplar halinde davet ederek, Türkiye’de yaşamlarını kolaylaştıracak bilinçlendirme toplantıları düzenledik. Ayrıca belediye personeline ‘birlikte yaşam, göç ve sosyal uyum’ konulu farkındalık eğitimleri verdik.” (Avcılar1)

“2017 yılında WALD Derneği iş birliği ile başlatılan ‘Mültecilerin Yerel Entegrasyonu’ projesi kapsamında çeşitli faaliyetler yürüttük. Bu projeye diğer belediyeler de katıldı. Her belediye bir diğer belediye ile eşleşerek 1000 göçmen, 1000 yerli kadının katılımıyla etkinlikler düzenlendi. Esenler Belediyesi, Bağcılar Belediyesi ile eşleşmişti. Programda Türk ve göçmen çocuklar için de özel aktiviteler vardı. Çocuklar, Anıtkabir gezisi, hayvanat bahçesi ziyareti, izcilik kampları, yarışmalar, dil kursları, spor turnuvalarında buluştular. Bunların dışında mesleki kurslar, seminer programları, geziler, konserler, yemek programları, hobi kursları, spor kursları gibi 14 başlıkta aktiviteler düzenlendi, kadın ve çocukların katılımı sağlandı. Bazı programlara UNCHR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisi) yetkilileri de katıldı. 5-6 ay sürdü programlar, sonra şık bir yemek organizasyonu ile kapanış

yapıldı.” (Esenler1)

“Belediye olarak fon sağlayıcı kurumlara, projelerimizi hazırlayarak kendimiz başvurmayı tercih ediyoruz. Belediyelerin göçmenlere yönelik faaliyetlerinde ayrılmış bir bütçe yok ama ilçemizde çok sayıda göçmen var. Sosyal ve insani yardım noktasında ihtiyaçların tespit edilmesi ve yardımların organize edilmesini sağlıyoruz. Yardım malzemelerini Kızılay, AFAD, İHH gibi kurumlardan alıyoruz. Sosyal projeler de böyle ilerliyor. Fon sağlayıcı kurumlara proje önerilerimiz ile başvuruyoruz ve belediye kaynaklarından harcama yapmadan faaliyetler düzenliyoruz. Geçmiş yıllarda WALD’ın organize ettiği yerelde uyum projesine katıldık. Eğitimler, aktiviteler, geziler, mesleki eğitimler düzenledik. Ama genel olarak projelerimizi kendimiz hazırlama taraftarıyız. Ayrıca belediye olarak MBB ve Türk-Alman Üniversitesi’nin katkılarıyla ‘Uluslararası Göç ve Uyum Sempozyumu’ gerçekleştirdik.” (Bağcılar1)

“Bu alanda pek çok faaliyet yürütüyoruz. Vatandaşlarımıza yönelik ‘hoş geldin bebek ziyaretleri’ düzenliyorduk. İlçemizde göçmen nüfus oluşmaya başlamasıyla onların da evlerine hediyelerimizi alarak ziyarete gitmeye başladık. Dil kurslarımız devam ediyor, göçmenler Türkçe öğreniyorlar. ‘Kız çocuklarını güçlendirme atölyesi’ projemiz ile kendini tanıma, kendini ifade edebilme, mahremiyet, ergenlik dönemi gibi konularda 6 oturumdan oluşan destekleyici atölyeler oluşturduk. Mültecilerin yerelde uyumu projesine biz de katıldık ve pek çok etkinlik düzenledik.” (Beylikdüzü2)

“Belediyemiz, Esenyurt Üniversitesi ve Esenyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü destekleriyle göçmenlere yönelik ‘Umut Kardeşlikte’ projesi kapsamında, savaş sonrası psikolojik durum, çocukların eğitime kazandırılması, kadın sağlığı ve kişisel bakım gibi konularda farkındalık eğitimleri düzenledi. Eğitimlerin sonunda göçmenlerin talepleri toplandı, eğitimine devam etmek isteyen çocuklar için gerekli süreç başlatıldı, destekler sağlandı. Psikolojik danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyan yetişkin ve çocukların tercüman eşliğinde hizmet alması sağlandı.” (Esenyurt2)

“Ramazan programları düzenliyoruz. Bu programlara göçmenler de katılmakta. Çocuk iftarı düzenledik, Türk ve göçmen çocuklar birlikte katıldılar. Karne törenlerinde ortak gösterilere hazırlandılar ve gösteri yaptılar.” (Esenyurt1)

“Kadıköy Tasarım Atölyesi, Kadıköy Akademi ve Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi iş birliği ile yerel halk ve göçmenlerin iletişimini sağlamak için çalışmalar yürütüldü. İlçede göçmenlere karşı ön yargılı bir bakış açısı olduğu bilgisi yerel halk, muhtarlar ve göçmenler ile yapılan görüşmelerden edinilmiştir. ‘Kadıköy Ölçeğinde Göç ve Mülteci Çalışmaları: Fikirtepe’ projesi kapsamında akademisyenler, belediye araştırmacıları ve öğrencilerden oluşan bir ekip 2 sokakta oturma odaları kurarak bu alanlarda göçmenlerin yerli halk ile iletişim

kurmasını, birlikte vakit geçirmesini sağlamaya çalıştılar.” (Kadıköy1)

“Çeşitli derneklerle çalışmalarımız oluyor. Dünya Doktorlar Derneği’nden psikologlar çalışmalarımıza destek veriyorlar. Tercüman eşliğinde psikolojik danışmanlık, odak grup çalışmaları, okullarda çocuklara seminerler verildi. Spor okullarına, sanat faaliyetlerine, hobi kurslarına katılıyorlar. Dil kursları okul döneminde çocuklara ve yetişkinlere veriliyor. Ayrıca geziler, kitap okumaları, seminerler gibi pek çok faaliyet yürütülüyor. Göçmenler yerel halktan biraz çekiniyorlar. Ortak katılımlı programlar olmalı ama ilçemizdeki direnci kırmak zor.” (Sultangazi1)

“Göçmenlere yönelik hizmet veren bir toplum merkezimiz var. Bu merkez, belediye tarafından kurulan ‘Mülteci Derneği’nin yönetiminde faaliyet yürütüyor. Dernek çeşitli kurumlarla iş birliği kuruyor, belediye başkan yardımcımız aynı zamanda dernek başkanımız. Bunun dışında bir gençlik merkezimiz ve çocuk dostu alan mevcuttur. Toplum merkezinin zemin katında Yıldız Teknik Üniversitesi’nin kullandığı salonlar mevcut. Burada Suriyeli ve Türk ailelerden 15 kişilik gruplar, 2-3 aylık periyotlarla aktivitelerde buluşuyorlar. Bu çalışma İstanbul, İzmir ve Hatay’da uygulanıyor. Birinci katımız Göçmen Sağlığı Merkezi olarak kullanılmakta, İl Sağlık Müdürlüğü ile yapılan protokol ile bu alan bir sağlık ocağı olarak hizmet görüyor. İkinci katımızda ortopedi, fizyoterapi, ergoterapi odaları, psiko-sosyal terapi, sosyal danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Üçüncü katımızda derslikler ve atölyeler mevcuttur. Dördüncü katımızda sosyal uyum bölümü, beşinci katımızda istihdam, hukuki danışmanlık, sosyal-ekonomik destek bölümü, altıncı katımızda yemekhanemiz ve gastronomi sınıfımız mevcuttur. Merkez, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul İl Müdürlüğü ve 14 STK ile faaliyet yürütmektedir.” (Sultanbeyli2)

Belediye yetkilileri çocukların ve gençlerin, sosyal ve kültürel uyumlarının sağlanması için eğitime kazandırılmalarının önemli bir faktör olduğunu düşünmektedirler. Bu gençlerin hem kayıp bir nesil olarak yetişmesini önlemek, hem yerli yaşlılarıyla sosyalleşmesini sağlamak için örgün eğitime devam etmeleri önemsenmektedir. Gençler ve çocuklar eğitim sürecinde Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşabilmekte hem kendilerinin hem ailelerinin dış dünya ile iletişimini kurabilmektedirler. Bu süreçte çocukları destekleyici çeşitli faaliyetler de yürütülmektedir.

“İlçemizde sokakta dilenme, mendil satma vb. işler yapan çocuklar ‘mobil huzur timleri’ tarafından tespit edildi. Aileleri ziyaret edildi ve çocukların eğitim hayatına dönüşleri sağlandı. Avcılar Belediyesi, Avcılar İlçe Emniyet Müdürlüğü ve Avcılar Kaymakamlığı’nın ortak çalışmasıyla çocuklar eğitime devam etme fırsatı buldular.” (Avcılar1)

“Türkmen Mülteci Derneği ile birlikte Çocuk Sokağı’nda bir kahvaltı programı düzenlendi. Sonrasında göçmen ve yerli çocuklar, burada sokak oyunları oynadılar. ‘Şehrimi Tanıyorum’ boyama kitabı oluşturuldu. 3 farklı dilde hazırlanan

kitaplarda karikatürler ve gerçek fotoğraflarla şehrimizde nelerin nerede olduğunu öğrendik, çocuklar da bu süreci birlikte paylaştılar.” (Esenler1)

“Çocuk meclisimizde göçmen çocuklara da yer verdik. Burada görüşlerini, önerilerini, projelerini paylaşabiliyorlar. Kadın meclisimizde de kadın göçmenler bulunuyor. Dünya Çocuk Hakları Günü’nde ‘çocuk olmak hakkım’ temasıyla her ülkeden çocukları etkinliklerle bir araya getirdik. İlçemizde yaklaşık 1200 göçmen öğrenci okula gidiyorken, bu sayıyı 6748’e çıkardık. Hem aileleri ile görüşmeler sağladık hem de yardım kampanyalarıyla eğitimlerini destekledik. Bilgi evlerimizden destek almalarını ve eksiklerini tamamlamalarını sağladık. Bu çocukların eğitim hayatına devam etmeleri çok önemli. Okula devam eden çocukların iletişimi kuvvetli, Türkçeyi de iyi biliyorlar.” (Bağcılar1)

“Göçmen çocukların okul başarısını desteklemek için çalışmalar yürütüyoruz. Üniversiteli gençlerin bu çocuklara mentorlük yaptığı bir çalışmamız oldu. ‘Kız Çocuklarını Güçlendirme Atölyesi’ devam eden çalışmalarımızdan.” (Beylikdüzü2)

“Toplum merkezimizin dışında 6 katlı bir gençlik merkezimiz var. Buranın en üst katı kadın dayanışma merkezi. Bu bölüm bir kadın konukevi formatında, içinde kendine ait derslikleri, atölyeleri bulunuyor. Gençlere yönelik okula destek eğitimleri, çeşitli kurslar ve aktiviteler yapılıyor. Toplum merkezinin hemen yanında çocuk dostu alan var. Yetişkinler toplum merkezinde hizmet alırken, 3-10 yaş çocukları burada eğitmenlerle vakit geçiriyorlar. Çocuklarını emanet edebilecekleri bir yer burası.” (Sultanbeyli 2)

Belediyeler, meslek edindirici kurslar vasıtasıyla göçmenlerin istihdamının artırılması ve karma sınıflarda yerli halk ile iletişimlerinin kuvvetlenmesi için çalışmalar başlatmıştır. Bazı belediyeler bu konuda başarılı olurken, bazıları ise göçmenlerin isteksiz olduğunu belirtmiştir.

“İŞKUR iş birliği ile meslek edindirici kurslar düzenlemek istedik. Göçmen ve yerli halkın birlikte meslek öğrenecekleri kurslar olacaktı. Kadınların ilgi duyacağı branşlar olmasına dikkat ettik. Göçmen kadınlar kısa süre katıldılar, sonrasında devam etmediler. Kursu bırakmaları, yerli kursiyerlerin tepkisine sebep oldu.” (Esenler1)

“Mesleki eğitim kursları açmaya çalıştı belediyemiz ama yeterince talep olmadı. Bu kurslar iletişim kurulması için iyi olabilirdi.” (Küçükçekmece1)

Belediye yetkilileri dil öğreniminin sosyal etkileşim için son derece önemli olduğunu, çocukların okul ortamında dil öğrenme fırsatı bulduğunu fakat yetişkinlerin çok azının Türkçe bildiğini ifade etmişlerdir. Dil bilmemenin hem iletişimi kısıtladığı hem de tercüman eşliğinde iletişimin bazı koşullarda beklenen sonucu vermediği için bir sorun oluşturduğunu düşünmektedirler.

“İl Göç İdaresi ve STK’larla ortak oluşturduğumuz dil kurslarımız var. Dil sorununun çözüme ulaşması, toplumsal uyum için merkezi konumda.” (Avcılar1)

“Dil kurslarımız devam ediyor, çocuklar Türkçe biliyorlar, ailelerinin iletişimi-
minde çoğu zaman onlar tercümanlık yapıyor.” (Esenyurt1)

“Dil kursunda iki sınıfımız açıldı ve kursu tamamladılar.” (Beylikdüzü1)

“Okula devam eden çocuklar için açılan sınıflarımız ve yetişkinler için açılan sınıflarımızda dil eğitimi veriliyor. Dil sorununun çözülmesi, uyum için önemli bir adım olur.” (Sultangazi1)

Sonuç ve Tartışma

Kentler yoğun nüfusun yaşadığı fiziksel mekanlar olmanın ötesinde, içinde yaşayanların oluşturduğu yaşam pratikleri ve geleneklerle örülü kültürel varlıklardır. Toplumda birlik, uyum ve aidiyet oluşturan en önemli unsurlardan biri ortak kültürdür. Bu nedenle merkezi ve yerel yönetimlerin, vatandaş olan ya da olmayan ilçede yaşayan tüm bireyler için, birlikte yaşama ortamını besleyen, farklılıklarla bir arada yaşama hoşgörüsünü ve duyarlılığını geliştiren faaliyetler yürütme görevleri bulunmaktadır. Halkın ihtiyaç ve taleplerinin birinci muhatabı olarak yerel yönetimler, gerekli yetki ve kaynak ile desteklendiği takdirde bu işi başarılı bir şekilde yürütme potansiyeline sahiptirler.

Türkiye’de pek çok ülkeden gelen göçmen gruplara 2011 yılında kitlesel göç ile gelen ve geçici koruma altına alınan Suriyeli göçmenlerin de eklenmesiyle yerel ve merkezi yönetimin yeni bir göçmen politikası izlemesi zorunluluğu doğmuş ve 2013 yılında GİGM kurulmuştur. Sayıları her geçen gün artan göçmenlerin mevcut sisteme entegrasyonlarından sosyal entegrasyonlarının sağlanabilmesi önemlidir. Türkiye’de farklı statülerde sayıları 6 milyona yaklaşan göçmenlerin 1 milyondan fazlası İstanbul’da yaşamaktadır.

Bu çalışma ile süreç yönetiminin ana aktörlerinden biri olan belediyelerin, sundukları hizmetleri ve göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik kültürel faaliyetlerini incelemek, bu faaliyetlerin uyum üzerindeki etkisini belediye yetkilileri perspektifinden ele almak, bu alanda örnek uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağlamak, etkin ve yeterli hizmetlerin ortaya çıkması için gerekli önlemleri belirlemek, sosyal uyum konusuna akademik çalışmalar eliyle dikkat çekmek, ilerleyen dönemde ciddi problemlere yol açma potansiyeli olan kültürel ve toplumsal uyum konusunda sürdürülebilirliği olan makul çözümler üretilmesine katkı sunmak hedeflenmiştir.

GİB verilerine göre İstanbul’da bulunan göçmen nüfusun %80’i görüşülen 10 ilçe belediyesi sınırları içinde yaşamaktadır. Görüşmeler, göçmen nüfusun birkaç ilçede, ilçe içerisinde de birkaç mahallede yoğunlaşma eğiliminde olduğunu gös-

termiştir. Yeterince Türkçe bilmeyen ve yerel halk ile iç içe yaşayan göçmenlere yönelik sosyal uyum ve toplumsal kabulü güçlendirecek politikalar geliştirilmediği takdirde, göçmen toplumun marjinalleşme riski artacaktır.

Yapılan görüşmelerde göçmenlerin ikamet ilçesi seçmesinde sırasıyla; iş imkanının fazla olması (sanayi bölgesi ya da kayıt dışı çalışma imkânı), kiraların ucuz olması, ilçeye daha önceden yerleşmiş akrabalarının olması, ilçeyi güvenli bulmaları, gelir durumuna uygun sitelerde yaşamak istemeleri, ilçenin sosyo-ekonomik durumu, ihtiyaçlarına cevap veren kurumların olması, terk edilmiş alanlarda yaşayabilme faktörlerinin etkili olduğu görülmüştür. Esenler ilçesinde olduğu gibi Bazı durumlarda bölgenin hem ikamet ilçesi hem de bir transit ilçe olarak tercih edildiği söylenebilir.

Belediyelerin göçmenler konusunda birbirinden farklı uygulamaları bulunmaktadır. Görüşülen belediyelerden; Bağcılar, Esenyurt, Küçükçekmece, Sultanbeyli, Ümraniye Belediyeleri, ilçelerindeki göçmenlere ait verilerini belli periyotlarla güncellemektedir. Güncelleme çalışmalarında hem saha taramaları yapılmakta hem de belediyeye başvuran göçmenlerin kayıtları kullanılmaktadır. Esenyurt, Sultanbeyli ve Ümraniye Belediyeleri'nde sadece göç hizmetleri birimlerinin görebildiği, göçmenlerin detaylı bilgilerini içeren, belediyenin bilgi sistemine entegre ancak bu alan için özelleştirilmiş bilgi depolama sistemleri kullanılmaktadır. Diğer belediyelerde, belediyenin yerli vatandaşlara hizmet için kullanmakta olduğu yazılım üzerinde bilgilerin saklanarak, göçmen kişi için bir sosyal yardım dosyası oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bazı görüşmeciler, göçmenlerin nadir olarak iller arasında fakat sıklıkla ilçeler arasında mobilitelere sahip olduğunu ve güncel verilere ulaşmakta bu nedenle güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. GİB'nin ilçe bazlı göçmen verilerini belediyeler ile paylaşmasının sunulacak hizmetleri planlama noktasında önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Belediyelerin iş birliklerine baktığımızda STK'lar başta olmak üzere birçok kurumla iş birliği yaptıkları görülmektedir. İş birliği yapılan kurumlar arasında kaymakamlık, Türk Kızılay, ilçe milli eğitim müdürlüğü, ilçe sağlık müdürlüğü, ilçe emniyet müdürlüğü, GİB, üniversiteler, MBB bulunmaktadır. Görüşmecilerin iş birliği yapıldığını söyledikleri STK'lar; WALD, SGDD ASAM, İHH, Save The Children, Türkmen Derneği, Mavi Hilal, Ensar Vakfı, Beşir Derneği'dir. Fakat ilçe belediyelerinin kendi aralarında iş birliği ve iletişimlerinin zayıf olduğu, bu iş birliğini sağlayacak kurumların devreye girmesi durumunda birlikte çalışma potansiyelleri olduğu görülmüştür.

Yerel halkın, göçmenler konusunda kaygıları ve şikayetleri bulunmaktadır. Bu durum küçük sürtüşmeler dışında çatışma ya da fiziksel şiddete dönüşmemiş olmakla birlikte, göçmen öğrencilerin okullarda dışlanması, ortak programlarda kadınlara yönelik ayrımcı tavırlar, belediyelere göçmenlerle ilgili çok sayıda şikâyetin

gelmesi gibi hususlar sorunun büyüme riski taşıdığını göstermektedir. Yerel halk ile göçmenler arasında ne tür sorunlar yaşandığı görüşmecilerin beyanları ve vatandaşların belediyelere şikâyetinde buldukları konular üzerinden incelenmiştir. Yerel halkın şikayetleri, göçmenlerin (özellikle Suriyelilerin) merkezi ve yerel kurumlardan yardım aldıklarını, işsizliğe sebep olduklarını, aile planlaması kavramına uzak olduklarını, tüketim alışkanlıklarının farklı olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. İki toplumun bazı kültürel değerlerinin, çalışma ve dinlenme alışkanlıklarının farklı olması, dil sorunu nedeniyle sağlıklı iletişim kuramamaları gibi sebeplerin, yerel toplumun göçmenlere bakış açısını etkilediği görülmektedir.

Göçmenlerin en önemli sorunlarını sıralayan belediye yetkilileri; kayıt dışılık, temel eğitimden yoksunluk, dil yetersizliği, sağlık hizmetlerine erişim, yerleşme, işsizlik, dışlanma ve kültürel farklılık, kamu kurumları ile iletişim konularını en önemli alanlar olarak belirtmiştir.

Genel duruma bakıldığında; belediyelerin finansal kaynak ve yasal dayanak eksikliği nedeniyle birbirinden bağımsız kısa süreli projeler ile göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik çalışmalar yürüttükleri, ancak kapsamlı bir planlama ve uzun vadeli hedeflerinin bulunmadığı görülmektedir. Bu durumu açıklamaya çalışan görüşmeciler, göçmenlerin geri gönderilme durumundaki belirsizliğe, göçmen hizmetlerinin bir harcama kalemi olarak gösterilememesine ve bütçe ayrılamamasına, kurumların yol haritasını belirleyecek temel politikaların eksikliğine vurgu yapmışlardır.

Görüşmecilerin ortak kanaati hem merkezi yönetim hem yerel yönetimler için yol haritası çizecek, yerel yönetim faaliyetlerine yasal zemin oluşturacak, genel politikanın eksikliğinin, uygulamadaki istikrarsızlığın başlıca sebeplerinden biri olduğudur. Sosyal uyum politikaları tüm göçmenleri kapsayacak şekilde uygulamaya konmadığında, göçmenler göçün zorluklarıyla baş edebilmek adına bir arada yaşama, sosyal ağlarını güçlü tutma eğiliminde olacaklardır. Bu durum onların uyumunu daha da güçleştirecek ve bu döngü yönetim kademelerinin farklı bir tutum geliştirmesiyle kırılabilir.

Seçmene en yakın yönetim kademesi olan belediyelerin seçmenlerin tepkisine yol açacak uygulamalardan kaçındığı anlaşılmaktadır. Yerli halkın, çalışmalarını yakından takip ettiği bu kurumlar, göçmenlere sağlanan hizmetlerin finansal kaynağını vatandaşlara izah etme zorunluluğu hissetmektedir. Bu duruma örnek gösterilebilecek olan Bağcılar Belediyesi göçmen çalışmalarını yürüten Dış İlişkiler Ofisi yetkilileri, hizmetleri belediyenin öz kaynaklarından karşılamak yerine uluslararası yardım kuruluşları ve fon sağlayıcı kurumlardan destek almaktadırlar. Bu desteği alabilmek için projelerini kendileri hazırlayarak kurumlara başvurmakta, vatandaşla hizmetin mali kaynakları hakkında detaylı bilgi paylaşmakta ve belediye görünürliğini minimum seviyede tutmaya gayret göstermektedirler. Diğer belediyelerde de benzer stratejiler geliştirildiği anlaşılmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, göçmen çalışmalarında seçmen tepkisini azaltmak adına, belediyelerin sosyal içerme ve toplumsal uyum alanına yoğunlaşması ve çalışmaların şeffaflığı gözetilerek vatandaşın süreç hakkında bilgilendirilmesi uygun bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Göçmenlere insani yardım ulaştırma konusunda kaymakamlıkların, sosyal hizmet il müdürlüklerinin, Kızılay ve AFAD gibi kurumların, belediyelere kıyasla daha aktif faaliyet yürütmekte olduğu görülmektedir. Görüşülen belediyelerin sosyal uyum konusunda son yıllarda daha duyarlı oldukları, uyuma yönelik hizmetlerin sunulmasında STK'ların işbirlikçi olarak önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Çalışmalarda kadın ve çocukların öncelikli olarak ele alındığı ve ihtiyaçlarına cevap verecek hizmetlerin sunulmaya çalışıldığı görülmüştür. Belediyelerin, seçmen tepkisini azaltma adına göçmenlere insani yardımlarda bulunma işini doğrudan yapma yerine, iş birliği yaptıkları sivil organizasyonlar aracılığı ile yapmaları daha etkili olacaktır.

Belediyelerin sosyo-kültürel çalışmalarında yerli halk ve göçmenler, birlikte paylaşımlarda bulunmakta, göçmen gruplar için özel eğitici ve destekleyici faaliyetler yürütülmekte ve genel katılımlı programlara göçmen gruplar davet edilerek katılımları sağlanmaktadır. Dil sorunu göz önünde bulundurulduğunda belediye çalışanlarının bu programları organize etme ve göçmen katılımını teşvik etme süreçlerinde üstün çaba harcadığı görülmektedir. Göçmenlerin organizasyonlara katılım sağlayabilmeleri için tercüman kullanarak davet etmek, ulaşım sorunları için araçlar organize etmek gibi pek çok çaba, ortak paylaşımları artırabilmek için verilmektedir. Kalkınma planları gibi resmî belgelerde yer alan gelişim adımları, uygulamada kendine yer bulabildiğinde Türkiye'deki göçmenlerin yoğun yaşadığı şehirlerimizde marka şehir olma potansiyelini açığa çıkarabilir. Belediyeler sınırlı ekonomik ve yasal imkanlarla geleneksel kalıpları yıkarak, yeni bir belediyeçilik anlayışına doğru evrilmektedir. Bu çabalar yeni bir boyutlar kazanarak, ulusal ve uluslararası iş birlikleri ile güçlendirilerek göçmen gruplar ekonomik, kültürel ve sosyal zenginleşme fırsatı olarak gördüğünde, sosyal içerme daha kolay hale gelecektir.

Yerel yönetimler sosyal içerme ve nihayetinde uyum sürecine etkin bir şekilde katılabilmeleri için kurumsal altyapılarla desteklenmeli, çalışmalarının bir derinlik kazanarak amaca hizmet etmesi için akademik araştırmalar ve çalışmalar artırılmalıdır.

NOT: Bu çalışmada yazarlar arasında, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Adıgüzel Y. (2019) Göç Sosyolojisi, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık

Adıgüzel, Y. ve Tekgöz, N. (2019) Türkiye’deki Suriyeliler, Göç Yönetiminde Belediyelerin Rolü, İstanbul: UCLG-MEWA Yayınları

Akıncı B., Nergiz A. ve Geyik E. (2015) “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, Göç Araştırmaları Dergisi (Temmuz-Aralık 2015), 1 (2): 58-83 <http://www.gam.gov.tr/files/sayi2-2.pdf>

Aslan Akay, S. (2019) Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Uyguladığı Sosyal Yardım Politikaları, Keçiören Belediyesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Bilimler Enstitüsü, Göç Yönetimi Anabilim Dalı

Ayguler, E., Buz, S., ve Guzel, B. (2021). Sosyal uyumun başarılmasının önündeki engeller: Niteliksel bir çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*, 63, 339-357.

Baştürk Ş. (2010) “Uyum”dan “Dışlanmaya: Yirmi Birinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (57): 515-548.

Berry, J.W. (2013) “Kültürel Açından Çoğulcu Toplumlarda Bir Arada Yaşamak- Kültürlenme ve Çok Kültürlülüğü Anlamak ve Yönetmek”, *İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür*, Derleyen: Berkman Aksu-Koç, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, S.275-286

Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Sosyal Politika*, İstanbul: İletişim Yayınları

DPT (2007) 9. Kalkınma Planı (2007-2013) Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisonu Raporu, Ankara

Erdoğan, M.M. (2020) Suriyeliler Barometresi-2020 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi, Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık

Erdoğan, M.M. (2018) Uluslararası Göç, Uyum ve Yerel Yönetimler Sempozyumu, İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları

Erdoğan, M.M. (2017) Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları

Erdoğan M.M. (2015) Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

IOM (2021) World Migration Report 2022, Geneva: International Organization for Migration (IOM)

Kaya, A. (2022). Türkiye'de Entegrasyon Tartışmaları: Aktörler ve Roller. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(Özel Sayı), 335-359. doi:10.46928/iticusbe.1194893

Koçak, O. ve Gündüz, R.D. (2016) Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, Year 2016, Volume 6, Issue 12, 66-91.

MIPEX (2020) Migrant Integration Policy Index

Öcal, A.T. (2018) Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakereleri Sürecinde Türkiye'de Sosyal İçerme Uygulamaları, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 80, Ekim 2018, s. 130-144

RESLOG Türkiye (2020) Türkiye'ye Suriyeli Göç ve Belediye Deneyimleri: Kapsayıcı Sosyal Hizmet Uygulamaları Raporu, Haz: Ayhan Kaya, Ankara: SKL International AB

Sapancalı, F. (2007) Avrupa Birliği'nde Sosyal İçerme Politikaları. Tisk Akademi Dergisi, 2(4): 56-108.

Saygın, S. ve Hasta, D. (2018) Göç, Kültürleşme ve Uyum, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2018; 10(3):312-333 doi: 10.18863/pgy.364115

Seyyar, A. (2013) Küresel Sosyal Politikanın Araçları ve Aktörleri. İçinde Seyyar, A. ve Öz, C. S. (ed), Küreselleşen Dünyada Uluslararası Sosyal Politika, s.39-64. İstanbul: Sakarya Kitabevi

Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017) Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Haziran 2017 21(2): 419-426

Şahin, Ş. (2019) Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Politikaları, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tartaroğlu, Ş. (2010) Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir

Kavramsallaştırma Çabası, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları, Sayı 42, 1-14.

TEPAV (2020) Zorunlu Göçmenler için Sosyal Eşitlik: Pandemi Sürecinde Yerel Yönetimlerin ve STK'ların Rolü Raporu, Haz: Cansu Doğanay İlderya Avşar Koyuncu Murat Kenanoğlu Omar Kadkoy Sibel Güven, Ankara:Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)

TMMOB Şehir Plancıları Odası (2017) Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu: Suriyeli Yeni Komşularımız İstanbul Örneği

TÜSES (2021) Kapsayıcı Belediyecilik Ve Göçmenlerin Kamusal Hizmetlere Erişimi: Yerel Politikalar İçin Öneriler Raporu, Haz: Deniz Yüksek, İstanbul: Türkiye Ekonomik Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES)

Wacquant, L. J. D. (1996) The Rise of Advanced Marginality: Notes on Its Nature and Implications, Acta Sociologica Vol. 39, No. 2 (1996), Pp. 121-139

Woods, A. Ve Kayalı, N. (2017) Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü, İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi (İPM)

Yanar, B. (2019) Yerel Yönetimlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Bölge Planlama Programı.

Yılmaz, Z. (2021) Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikaları: Ankara Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Yanar, B ve Erkut, G. (2020) Belediyelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği Şehir ve Medeniyet Dergisi Journal of City and Civilization , Cilt 6, Sayı 12, s.189-214

Yerlikaya, H. ve Koçancı, M. (2018) Bir Sosyal Politika Sabiti Olarak Sosyal İçerme: Avrupa Birliği'nin Sosyal İçerme Stratejileri Üzerine Bir İnceleme, Sosyal Politika ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar, Ed.: M. Kaan Namal, s.73-104, Ankara: Gazi Kitabevi

Yin, R. K. (2009) Case Study Research: Design and Methods (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications

YAZARLARA NOTLAR

Çalışma Göndermek

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde;

- Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan çalışmalar değerlendirme süreçlerine alınmaktadır.
- Yayına kabul edilen Türkçe çalışmanın yazarından/yazarlarından geniş İngilizce özet hazırlamaları beklenmektedir. Geniş İngilizce özetle kaynakçada yer alan her bir referansa atıf yapılması gerekmektedir. Türkçe çalışmalar için talep edilen geniş İngilizce özet, yayım kabulü alındıktan sonra gönderilmelidir.
- Yazarlardan katılım bedeli alınmamaktadır.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisinde aşağıdaki ilkelere uygun çalışmalar yayımlanır.

- Mültecilik konusu ile ilgili nicel, nitel, tekdenekli veya karma araştırma deseni kullanılarak hazırlanan çalışmalar,
- Mültecilik konusunda son dönem alanyazını kapsamlı biçimde değerlendiren literatür analizi, metaanaliz veya metasentez çalışmaları,
- Mültecilik konusunda pratik olarak uygulanabilecek model önerileri sunan çalışmalar veya benzeri özgün nitelikteki yazılar.

Çalışma Değerlendirme Süreçleri

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisine gönderilecek çalışmalar [Yazım Kurallarına](#) uygun olarak hazırlanmalıdır. Gönderilen çalışmalar Editör tarafından öncelikle amaç, konu, muhteva, sunuş tarzı ve yazım kurallarına uygunluk yönlerinden incelenmektedir. Çalışmalar ikinci aşamada Alan Editörü tarafından değerlendirilir.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS) dergisindeki editöryal ön değerlendirme kriterleri şu şekildedir:

Nicel çalışmalar için;

- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp sadece veya ağırlıklı olarak frekans, yüzde, fark ve ilişki istatistiklerine dayalı çalışmalar çalışmanın kapsamına göre değerlendirilmektedir.
- Tek sürekli değişken veya iki sürekli değişken barındırıp tekli veya çoklu regresyon, yol (path) analizi, clustur analizi gibi ileri istatistikler kullanılarak hazırlanan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Ölçme aracı geliştiren çalışmalar için;

- Sadece ölçme araçları geliştirmeyi raporlayan çalışmalar, geliştirilen ölçme aracının otantikliği, kapsamı, geliştirilen grubun niteliği, geçerlik ve güvenilirlik işlemlerinin yetkinliği vb. ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmektedir.
- Geliştirilen ölçme aracını bir araştırmada kullanarak raporlayan çalışmalara öncelik verilmektedir.

Deneysel çalışmalar için;

- Araştırma verileri nitel verilerle desteklenmiş deneysel araştırmalara öncelik verilmektedir.

Nitel çalışmalar için;

- Nitel araştırmalar için araştırma sürecinin geçerlik ve güvenilirlik koşullarının sağlanmış olmasına ve verilerin derinlemesine analiz edilmiş olmasına önem verilmektedir.

Betimsel/Kuramsal çalışmalar için;

- Dergide mültecilik ile ilgili temel sorunları ortaya koyan ve bunlara çözüm önerileri getiren analitik çalışmaların yayımlanması hedeflenmektedir. Diğer taraftan bu kapsama giren çalışmaların kitap bölümü tarzında olmaması beklenmektedir.

Karma (mixed) desenli çalışmalar için;

- Karma desende olan çalışmaların yayımlanma oranı daha yüksektir. Bununla birlikte karma çalışmalarda niçin ve hangi karma metodolojinin kullanıldığının tekniği

ile beraber açıklanması beklenmektedir. Karma desenli araştırmalarda araştırmanın nicel ve nitel kısımları ayrı ayrı değerlendirilir. Nicel ve nitel kısımların ayrı ayrı yukarıdaki kıstasları karşılaması beklenir.

Ayrıca;

- Alanda çok sık kullanılan ölçme araçlarına dayalı çalışmaların ve oldukça yoğun biçimde çalışılmış konularla ilgili araştırmaların yeni bir yönelim ortaya koymaları beklenmektedir.
- Yüksek lisans ve doktora tezlerine dayalı çalışmalarda dilimlenme yapılmaması beklenmektedir.
- Bütün araştırma türleri için verilerin güncelliğine önem verilmektedir. Araştırma verilerinin toplanması üzerinden 5 yıl veya daha fazla süre geçmiş ise araştırmaların güncelliğini kaybettiği yönünde görüş bildirilmektedir.
- Ön değerlendirmesi tamamlanan çalışmaların Yetkilendirilmiş Yazarına değerlendirme neticesi bildirilir. Yukarıda belirtilen ilkelere uygun bulunan çalışmalar hakem değerlendirme sürecine alınır.
- Gönderilen bir çalışmanın editöryal değerlendirmesi en geç 40 gün içerisinde tamamlanmaktadır.
- Hakem değerlendirme sürecine alınan çalışmalar alanda uzman iki hakeme gönderilir.
- Eğer hakemlerin raporlarında çalışma ile ilgili görüş ayrılığı söz konusu olursa, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulur.
- Hakem değerlendirme süreci, şu anki yoğunluk göz önüne alındığında yaklaşık 3-4 ay sürmektedir. Bu süre, ilgili alandaki hakemlerin iş yükü nedeniyle uzayabilmektedir.
- Hakem raporları gizlidir. Yazarlar çalışmalarını değerlendiren hakemlerin kim olduğunu bilmemektedirler. Hakemler de değerlendirdikleri çalışmanın yazarını/yazarlarını bilmemektedirler.
- Yazar/yazarlar; hakemlerin, Alan Editörünün ve Editörün eleştirilerini, önerilerini ve düzeltme taleplerini dikkate almak zorundadırlar. Yazar/yazarlar, eleştirilerden ve önerilerden katılmadığı hususları gerekçeleriyle izah etmelidir/etmelidirler.

Middle East Journal of Refugee Studies (MEJRS)'de hakem değerlendirme süreçlerinin detayları ve ilkeleri için [Hakemlere Notlar](#) bölümüne bakılabilir.

Hakem değerlendirme raporlarının sonuçlarına dayalı olarak Editör;

- Çalışmanın kabulüne,
- Çalışmanın, hakem raporlarında belirtilen hususlara göre düzenlendikten sonra yeniden değerlendirmeye alınabileceğine veya,
- Çalışmanın reddine karar verir.
- Yayına kabul edilen çalışmaların süreçleri aşağıda belirtilmiştir.
- Yayına kabul edilen çalışmaların hakem değerlendirme raporları ve editöryal değerlendirmeleri Yetkilendirilmiş Yazara gönderilir.
- Yetkilendirilmiş Yazarın ilgili raporlara göre düzenleyerek Editöre iletteği alışma Editör tarafından kontrol edilerek tashih sürecine alınır.
- Yetkilendirilmiş Yazara çalışmasıyla ilgili tashih notları gönderilir.
- Tashih süreci tamamlanan çalışmalar tasarıma yönlendirilir.
- Mizanpajı ve tasarımı tamamlanan alışmalar Yetkilendirilmiş Yazar tarafından son kez kontrol edilir.
- Bu süreçleri tamamlayan çalışmalar öncelikle DOI numarası atanarak [Online-First](#) olarak yayımlanır.
- OnlineFirst olarak yayımlanan makaleler yayım sürecine alınır ve ilgili sayıda basılır.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

Manuscript Submission

Contributors submitting their work to *MEJRS* should be informed that articles should include the following:

- Quantitative, qualitative, or mixed research methods,
- Comprehensive literature reviews, meta-analysis, or meta-synthesis,
- Model proposals, clinical experimental research model, or original writings of similar quality.

Editorial and Review Process

MEJRS gives priority to current studies using advanced research and statistical methods and techniques. The Journal's main criteria for publication are original contribution to the field and competency in methodology.

Manuscripts are first assessed by the Editorial Board for purpose, topic, content, presentation style, and mechanics of writing. During this preliminary assessment, the Editorial Board guidelines are as follows:

For Quantitative Research

Quantitative research based on a single variable or that mainly analyses frequency, percentage, difference, and correlational statistics is usually assessed in a preliminary assessment according to its contents. Quantitative research including multiple regressions, path and cluster analysis, or other advanced research and statistical methods is given priority.

For Studies Developing a Measurement Tool

The authenticity, scope, quality of the group worked on, and efficiency of the reliability and validity of studies are taken into consideration to decide whether the measurement tool can be published independently. The Editorial Board encourages contributors to send their manuscripts if the developed measurement tool is used in a study in which the findings are reported.

For Experimental Research

Findings must be supported, detailed, and further elaborated on with qualitative data.

For Qualitative Research

The reliability and validity studies and in-depth analysis of the data is of utmost importance.

For Descriptive Studies

The journal aims to publish analytical studies identifying and proposing solutions to the key issues related to refugee issues. However, such studies should not resemble a book chapter based only on a literature review.

Mixed Research Designs

Such studies have a higher likelihood of being published. Mixed research design studies should justify why and how the author adopted the research design used. Qualitative and quantitative sections are analyzed separately and are expected to meet the criterion described above.

Please Note

- The Editors emphasize that *MEJRS* articles should not include studies based on very frequently used measurement tools or on research topics that have been overly examined, unless they propose an innovative approach to the topic in question.
- Manuscripts based on thesis-related research should include all data used in the thesis. *MEJRS* does not publish any article including unethical practices such as sliding.

- *MEJRS* believes that the data collection process for original research should have been done in the last 5 years.

Editorial and Review Process

- Manuscripts are assigned a reference code and recorded in ScholarOne Manuscript.
- After the submission, authors are sent a confirmation of receipt by email.
- Manuscripts are evaluated by the Editorial Board following the submission.
- Manuscripts that meet the criteria for *MEJRS* proceed to the next stage, which is reviewer evaluation.
- Manuscripts that do not meet the *MEJRS* criteria are notified of the decision with the relevant justification for rejection.
- Receipt of manuscripts and Editorial Board decisions may take approximately 40 days.
- Manuscripts are sent to two specialists in the relevant field.
- If the reviewers differ in opinion about the quality of your work, the paper will be referred to a third reviewer.
- The Editorial Board and referee reviews take approximately 3-4 months to complete. This time may be extended depending on the availability of referees in your sub-discipline.
- Reviewer reports are kept confidential. We adopt a double-blind peer-review evaluating process.
- Authors must be attentive to the criticisms, suggestions, and corrections of the referees and the Editorial Board. In case of disagreement with the reports, authors must explain why they do not agree with the points made by the reviewers.
- For more details of the review process, visit the [Notes for Reviewers](#) page.
- There are three possible results for a manuscript:
 - Acceptance with minor or major revisions
 - Reject and Resubmit process
 - Rejection

Manuscripts go through the following stages once accepted for publication:

- Reviewer reports and Editorial Board reports are sent to the author.
- Authors revise their manuscripts according to the reports, and the Editorial Board reviews the revised manuscripts before they advance to the proofreading stage.
- Authors are sent the proofreading notes.
- When proofreading is complete, manuscripts advance to the formatting and pagination stage.
- Following the pagination process, authors are asked to conduct a final check of their manuscripts.
- After completion of these processes, manuscripts are initially published on [OnlineFirst](#). As each article is assigned a DOI, this version could be treated as the authentic version.
- Printing of the manuscript in the journal may take approximately 5-6 months, depending on the workload involved in the journal.

GELECEK SAYILAR

Sayı: 8/1

Sayı konusu: Türkiye’de Göçmen Sağlığı

Yayın Tarihi: Haziran 2023

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Mayıs 2023

Dosya

Derginin 8.cilt 1. sayısında ‘Göç ve Sağlık’ konusunu çeşitli perspektiflerden ele almayı amaçlıyoruz. Bilindiği üzere kaynak ülke ile hedef ülke arasında yer alan alt yapı farklılıkları, çeşitli hastalıkların kaynak ülkeden hedef ülkeye taşınımını da yol açabilmektedir. Ayrıca **Göçmenlerle birlikte gelebilecek yeni hastalıkların yanı sıra hedef ülkenin alt yapısı, özellikle büyük gruplar halinde gelen göçmenlerin sağlık sorunlarını çözmede yetersiz kalabilmektedir.** Bununla birlikte dil engeli ve yetersiz sosyo-ekonomik düzey, yetersiz koruyucu sağlık hizmeti, sağlıksız barınma koşulları vb. yönetsel faktörlerden kaynaklanan çeşitli sorunlarla da karşılaşılmaktadır. Bu kapsamda ‘Göç ve Sağlık’ konusunun farklı açılardan incelenmesi yolu ile muhtemel bir çok sorunun kaynağında engellenmesine yönelik bir takım önerilerin yanında hali hazırda önümüzde duran sorunlar açısından da **çözüm ve politika önerileri bağlamında politika yapıcılara ve alanda çalışan akademisyenlere katkı sağlanabileceğini düşünmekteyiz.** Böylelikle bu konuda eksikliklerin ve ihtiyaçların farkına varılarak, gerekli çözümlerin üretilmesine katkı sağlanacaktır.

‘Türkiye’de Göçmen Sağlığına’ dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Göçmenlerin sağlık hakları
- Türkiye’de göçmenlerin sağlık hizmetlerinden yararlanma durumları
- Göçmenlerin yaşadıkları sağlık sorunları
- Covid-19 pandemisi sürecinde göçmen sağlığı
- Covid-19 pandemisi sürecinde göçmen sağlık sorunları
- Türkiye’de sağlık hakkı
- Dünyada ve Türkiye’de göçmen sağlığı politikaları
- Göçmen kadın sağlığı
- Göçmen çocuk sağlığı

Sayı: 8/2

Sayı konusu: Türkiye’de Göçün Seçimlere Etkisi

Yayın Tarihi: Aralık 2023

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Kasım 2023

Dosya

Derginin 8.cilt 2. Sayısı ile Türkiye’nin önemli bir gerçeği olan göç olgusunun siyasi ölçekte (seçim dönemleri ve siyasi partiler) değerlendirilmesi ve üretilen politikalar üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde ele almayı amaçlıyor ve tarihsel süreçte, değişen siyasi konjonktür ve politikalar çerçevesinde göçlerin siyasete etkisini farklı açılardan analizi edilmesini hedeflenmektedir. Böylece mevcut durumun ve çeşitli problemlerin tespit edilmesi muhtemel ve var olan problemlere yönelik **çeşitli çözüm önerilerinin sunulması** yolu ile alana ve politika üreticilerine katkı yapılması amaçlanmaktadır.

“Türkiye’de Göçün Seçimlere Etkisi”ne dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Göçmenlerin Siyasete Katılımı
- Göçmenlerin Yerel/Genel Seçimlere Etkisi
- Göçmenlerin Siyasi Kutuplaşmadaki Yeri
- Göçün Siyasi Davranışlar Üzerine Etkisi
- Göçle Birlikte Değişen Seçmen Profili ve Mekâna Yansıması
- Hemşehri Derneklerinin Yerel/Genel Seçimlere İz Düşümü
- Siyasette Göçmen Söylemi
- Partilerin Göç Politikaları
- Yurtdışı Oy Kullanımı

Sayı: 9/1

Sayı Konusu: Göç ve Gündelik Yaşam

Yayın Tarihi: Haziran 2024

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Mayıs 2024

Dosya

Derginin 9.cilt 1. sayısında yaşamın seyrini belirlemede temel aktör olan “Gündelik Hayatı”; göçmenlerin gündelik yaşam pratikleri üzerinden kültürel uyum ve dezavantajlılıklarına odaklanarak teorik ve ampirik çalışmalar eşliğinde detaylı bir şekilde ele almak amaçlanmaktadır. Gündelik hayatı göçmen bireyler üzerinden okuyarak, göçmenler üzerindeki kültürel etkilerinin detaylı bir şekilde ortaya konulması ve tespit edilen problemlere yönelik çeşitli çözüm önerilerinin sunulması yolu ile alanda çalışan akademisyenlere ve yine politika üreticilerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

“Göçmenlerin Gündelik Hayatına” dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Gündelik hayatın sosyolojisi
- Gündelik hayatın sahip olduğu kimlikler
- Gündelik yaşamın uyum pratikleri ve dışlanma (damgalanma)
 - Kültürel uyum kültürel bellek
 - Etkileşim ve ilişkiler: sosyal uyum
 - Ev hayatı ve komşular
 - Medya (sosyal medya vs)
 - Çalışma hayatı (güven-itibar-güç)
 - Kamusal yaşamdaki ilişkiler
 - Boş vakit- serbest zaman
 - Tüketim, alışveriş
 - Müzik (kültürel kodlama)
 - Tören ve ritüeller (doğum-ölüm-evlilik-dini)

Sayı: 9/2

Sayı Konusu: Türkiye’de Göç ve Sosyo-Kültürel Dönüşüm

Yayın Tarihi: Aralık 2024

Yazı Teslimi İçin Son Tarih: 15 Kasım 2024

Dosya

Derginin 9.cilt 2. sayısında çeşitli sebeplerle yaşanan göçlerin yarattığı sosyo-kültürel dönüşümlerin hem kaynak hem de hedef mekânlarda yarattıkları değişim ve dönüşümleri geniş bir perspektiften incelemeyi amaçlıyoruz. Hem göçmenler hem de yerli halk üzerinde göçe bağlı olarak oluşan bu değişimlerin kültürel anlamda dil, din, örf, adet, vb. yaygın değer hükümleri ve inançlar üzerindeki etkisini ve oluşturduğu varyasyonları derinlemesine inceleyerek mevcut yapının ve muhtemel sorun veya imkanların ortaya konulması hedeflenmektedir. Ayrıca göç sonrası ortaya çıkan sosyo-kültürel problemler, bu problemler için geliştirilecek çözüm önerileri, bu çözüm önerilerine kaynaklık eden politik, felsefi veya sosyolojik zeminin nelerden oluştuğu sorularına da yanıt aranmaktadır. Böylece mevcut durumun ve çeşitli problemlerin tespit edilmesi ve var olan problemlere çeşitli çözüm önerilerinin sunulması sağlanabilecektir. Bu yolla yine alanda çalışan akademisyenlere ve politika üreticilerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

“Türkiye’de Göçün ve Sosyo-Kültürel Dönüşüme Etkisi”ne dair bazı yazı başlıkları şu şekildedir:

- Sosyal ve kültürel dönüşüm kavramları
- Türkiye’de sosyo-kültürel dönüşüm yaratan kitlesel göç hareketleri
- Sosyo-kültürel dönüşümü etkileyen etmenler
- Göç ve sosyal sermaye ilişkisi
- Kültürleşme kavramı
- Sosyo-kültürel uyum stratejileri
- Göçmenlerde sosyo-kültürel uyumu gerçekleştirmeye yönelik göç politikaları
- Kimlik inşasında sosyo-kültürel değişimin etkisi
- Medyanın/kitle iletişim araçlarının sosyo-kültürel dönüşüme etkisi
- Sosyo-kültürel değişimin sanata yansımaları
- Türkiye’ye gelen çeşitli göçmen grupların kültürel değişimi (gelenek, görenek, töre ve adetlerdeki değişimler)
- Toplumsal cinsiyet algısındaki değişim
- Toplumsal rol ve statü algısındaki değişim
- Sosyo-kültürel değişimin din, sanat ve mimariye yansımaları olarak sıralanabilir.

FUTURE ISSUES

Issue: 8/1

Topic of the Issue: Migrant Health in Turkey

Date of Publication: June 2023

Final Date of Paper Submission: 15 May 2023

File

We aim to review the subject of ‘Migration and Health’ from various perspectives in the Journal’s first issue of volume 8. As it is known, the infrastructure differences between the source country and the target country can lead to the transfer of various diseases, as well. In addition to the new diseases that may be carried by migrants, the infrastructure of the target country may be insufficient to solve the health problems of migrants, especially those who come in large groups. Moreover, various problems due to managerial factors such as language barrier and insufficient socio-economic level, inadequate preventive health services, unhealthy housing conditions, etc. are encountered. In this context, we believe that by examining the subject of ‘Migration and Health’ from different perspectives, in addition to providing suggestions to tackle many possible problems at their source, we think that policy makers and academicians working in the field can contribute in terms of solutions and policy suggestions regarding problems that we already face. Thus, recognizing the deficiencies and needs in this context will contribute to the production of necessary solutions.

Some of the article titles on ‘Migrant Health in Turkey’ are as follows:

- Migrants’ right to health
- Migrants’ situation regarding access to healthcare services in Turkey
- Health problems faced by migrants
- Migrant health care during the Covid-19 pandemic
- Health problems encountered by migrants during the Covid-19 pandemic
- Right to health in Turkey
- Migrant health policies in the world and in Turkey
- Health of migrant women
- Health of migrant children

Issue: 8/2

Topic of the issue: Impact of migration on elections in Turkey

Date of publication: December 2023

Final Date for Submission of Papers: 15 November 2023

File

In volume 8, issue 2 of the journal, we aim to evaluate the phenomenon of migration, which is an important fact of Turkey, on a political scale (election periods and political parties) and to discuss its effects on the policies produced in detail as well as analyzing the impact of migrations on politics from different perspectives within the framework of the changing political conjuncture and policies in the historical process. Thus, it is aimed to contribute to field studies and policy makers by presenting various proposals for solutions regarding the current situation, existing problems and various problems that are likely to be determined.

Some of the article titles on ‘Impact of migration on elections in Turkey’ are as follows:

- Participation of Migrants in Politics
- Impact of migrants on Local/General Elections
- The Place of Migrants in Political Polarization
- Impact of Migration on Political Behavior
- Voter Profile Changes due to Migration and its Reflection on Space
- Projection of Citizens’ Associations to Local/General Elections
- Migrant Discourse in Politics
- Migration Policies of Political Parties
- Voting Abroad

Issue: 9/1

Topic of the Issue: Migration and Daily Life

Date of Publication: June 2024

Final Date for Submission of Papers: 15 May 2024

File

We aim to discuss “Daily Life” which is the main actor in determining the course of life in the volume 9 of the review in detail with the help of theoretical and empirical studies; focusing on the cultural adaptation and disadvantages of migrants through their daily life practices. This issue aims to contribute to academicians and policymakers working in the field by reading the daily life through migrant individuals, revealing the cultural effects on migrants in detail and presenting various solutions for the identified problems.

Some of the article titles on ‘Daily Life of Migrants are as follows:

- Sociology of daily life
- Identities adopted in daily life
- Adaptation practices of daily life and exclusion (stigmatization)
 - Cultural adaptation and cultural memory
 - Interaction and relationships: social cohesion
 - Domestic life and neighbors
 - Media (social media etc.)
 - Work life (trust-reputation-power)
 - Relations in public life
 - Leisure time-free time
 - Consumption, shopping
 - Music (cultural coding)
 - Ceremonies and rituals (birth-death-marriage-religion)

Issue: 9/2

Topic of the Issue: Migration and Socio-Cultural Transformation in Turkey

Date of Publication: December 2024

Final Date for Submission of Papers: 15 November 2024

File

In volume 9 issue 2, we aim to examine the changes and transformations caused by the socio-cultural transformations due to migrations experienced for various reasons, both in the source and destination places, from a broad perspective. Our aim is to reveal the impact of the aforementioned changes on language, religion, customs, tradition etc. seen among migrants and local populations in connection with migration in the context of culture, and explain the current structure and possible problems or possibilities by examining the effects and variations on common value judgments and beliefs in depth. Furthermore, answers are sought to the questions of socio-cultural problems that arise after migration, solutions to be developed for these problems, and what constitutes the political, philosophical, or sociological ground that is the source of these proposals for solutions. Thus, it shall be possible to determine the current situation and various problems and to offer various solutions to current problems. In this way, we aim to contribute to the work of academicians and policy makers working in this field.

Some of the article titles on ‘Migration and Socio-Cultural Transformation in Turkey’ are as follows:

- Concepts of social and cultural transformation
- Mass migration movements that cause socio-cultural transformation in Turkey
- Factors affecting socio-cultural transformation
- The relationship between migration and social capital
- The concept of acculturation
- Socio-cultural adaptation strategies
- Migration policies aimed at materialising socio-cultural harmony among migrants
- The effect of socio-cultural changes on identity construction
- The effect of media/mass media on socio-cultural transformation
- Reflections of socio-cultural change on art
- Cultural change experienced by various migrant groups that have come to Turkey (changes in morals, traditions and customs)
- Modifications in perception of gender

- Modifications in perception of social role and status
- Reflections of socio-cultural change on religion, art, and architecture.
- Migrants' right to health
- Migrants' situation regarding access to healthcare services in Turkey
- Health problems faced by migrants
- Migrant health care during the Covid-19 pandemic
- Health problems encountered by migrants during the Covid-19 pandemic
- Right to health in Turkey
- Migrant health policies in the world and in Turkey
- Health of migrant women
- Health of migrant children